

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MÜLTECİLERİN KENTE UYUMUNU ÖLÇMEYE YÖNELİK KARAMAN İLİNDE
BİR ARAŞTIRMA**

Hazırlayan

Gülseren ERGUN

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Sefa USTA

KARAMAN – 2018

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MÜLTECİLERİN KENTE UYUMUNU ÖLÇMEYE YÖNELİK KARAMAN İLİNDE
BİR ARAŞTIRMA**

Hazırlayan

Gülseren ERGUN

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Sefa USTA

KARAMAN – 2018

**MÜLTECİLERİN KENTE UYUMUNU ÖLÇMEYE YÖNELİK
KARAMAN İLİNDE BİR ARAŞTIRMA**

Tezin Kabul Ediliş Tarihi:14.05.2018

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan: Doç. Dr. Hakan CANDAN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Sefa USTA

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Fikret ÇELİK

H. Candan
S. Usta
F. Çelik

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 26.04.2018 tarihli ve 2018/18-146 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Doç. Dr. İdris Nebi UYSAL

**TACIMI VERİRİM,
TAHTIMI VERİRİM
FAKAT DEVLETİME SIĞINANLARI ASLA GERİ VERMEM**

SULTAN ABDÜLMECİT

ÖNSÖZ

Son yıllarda Ortadoğu da yaşanan iç karışıklıklar ve savaşlar nedeniyle giderek artan mülteci akınları dünya gündemini ve özellikle Türkiye gibi Ortadoğu'ya yakın ülkelerin gündemini meşgul etmiştir. Mülteci akınlarında kuşkusuz en çok etkilenen ülke Türkiye olmuştur. Özellikle Suriye'deki savaştan dolayı yaklaşık olarak üç buçuk milyon kişi Türkiye'ye sığınmıştır. Diğer ülke vatandaşı sığınmacılar ile bu sayı dört milyon civarındadır. Karaman ilinde ikamet eden mültecileri kapsayan bu araştırmanın temel amacı; mültecilerin yasal düzenlemeler ve kurumsal hizmetler çerçevesinde sahip oldukları hakları ortaya koymak, eğitim, istihdam, sağlık, barınma ve sosyal yardım konularında yaşadıkları sorunları tespit etmek, devletin ve sivil toplumun hak ve ihtiyaç temelli yapmış olduğu destekleri araştırmak ve eksiklerin giderilmesi adına çözüm önerileri sunmaktır.

Bu noktadan hareketle kaleme alınan tezin konusunu belirleyip, şekillendiren, tezin hazırlanmasında şüphesiz en büyük pay sahibi olan, anket çalışmasında önemli katkılarda bulunan danışman hocam Dr. Sefa USTA ile yüksek lisans eğitim hayatımda sabır ve anlayışını benden esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Hakan CANDAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bununla birlikte, tez jürisinde bulunan değerli hocalarıma gösterdikleri yakın ilgiden dolayı ayrı ayrı teşekkür ederim.

Anket çalışması için resmi işlemler konusunda desteklerini esirgemeyen ve anket süresi boyunca kurumda misafir eden değerli İl Göç Müdürü Ali Koca'ya ve kurum personeline sonsuz şükranlarımı sunarım.

Bu günlere gelmemi sağlayan destek ve güveniyle her zaman yanımda olan annem ve babama, bilgi birikimlerini benimle paylaşan ve tez sürecimde sabırla yanımda olan kardeşlerime minneti borç bilirim.

Gülseren Ergün

12.06.2018

ÖZET

21. Yüzyılda siyasetin ilgi alanlarından biri de bireylerin kendi tercihlerinden ziyade göçe zorlanmalarıdır. Zorunlu göç konusunda son dönemde ilk akla gelen Suriyeli mültecilerdir. Ancak Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyeliler dışında, sayıları 400 bini bulmuş diğer ülkelerden mülteciler bulunmaktadır. Birçok ülkeden gelip Türkiye’ye sığınan bireyler sınır komşusu olmasalar bile kültürel bağlardan dolayı Türkiye’yi tercih etmekte ve günlerce yürüyerek Türkiye sınırına gelmektedirler.

Zorunlu göçe maruz bırakılan kişiler yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kaldıklarından dolayı, evlerini, işlerini, okullarını, akrabalarını, dostlarını, ülkelerini, vatanlarını ve hatta ölümlerini bırakarak bilmedikleri bir yolculuğa çıkmaktadırlar. Geldikleri yerde kendilerini neyin beklediğini ve hatta geri dönüp dönmeyeceklerini bil(e)memektedirler. Göç olgusu sosyal dokuyu değiştirmekte, hem mülteci için hem de yerleşik halk için yeni bir hayat anlamına gelmektedir.

Bu çalışmada öncelikle kavramsal bilgilere yer verilerek, mülteci- sığınmacı- vatansız- göçmen gibi kavramlar açıklanıp farkları ortaya konulmaktadır. Mültecilerin kente uyumu, beklentileri ve eksiklikler Karaman ilinde bulunan mülteciler ile yapılan anket ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Alan araştırmasında elde edilen bilgi ve bulgular ışığında genel değerlendirmelerde bulunularak, durum tespitinde bulunulmuş ve sorun alanlarına yönelik çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kavramsal çerçevenin oluşturulması aşamasında betimsel analiz yönteminden, uygulama kısmında ise nicel araştırma yöntemlerinden birisi olan anket tekniğinden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Zorunlu Göç, Kente Uyum

ABSTRACT

In the 21st century, one of the areas which politics interest in is migration that individuals are forced without their own preferences. Syrian refugees are the first to come to mind about forced migration in the last period. However, apart from Syrians who are granted temporary protection in Turkey, there are refugees from other countries have reached 400 thousand. Many people who come from different countries and take refuge in Turkey despite no geographic border, prefer to come to Turkey because of cultural ties and they walk for days to come to the border with Turkey.

People who are exposed to forced migration, have had to leave their places and because of that they took the unknown road and left their homes, their work, their schools, their relatives, their friends, their country, their homeland and even their dead. They do not know what kind of situation they will encounter and even do not know whether they will return or not. The phenomenon of immigration changes the social fabric and means a new life for both the refugee and the settled public.

In this study, firstly conceptual information is given and the concepts such as refugee-asylumseeker-stateless person-immigrant are explained and their differences are revealed. Adaptations of there fugees in the city, anticipations and deficiencies were tried to be clarified by a questionnaire with there fugees in Karaman province. General evaluations are made on the information and findings obtained from field research and determine the situation of the problem and the solution proposal for the problem areas was tried to be put forward. The descriptive analysis method has been utilized in the constitution of the conceptual frame work and, in the application part, survey technique which is one of the quantitative research methods was used.

Keywords: Migration, Refugee, Forced Migration, Urban Adaptation

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: GÖÇ VE MÜLTECİLİK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1.Göç.....	5
1.1.1.Göç Çeşitleri.....	7
1.1.2.Göçün Nedenleri	8
1.2.Göçmen	10
1.3. Sığınmacı	12
1.4. Mülteci Kavramı	13
1.4.1.Mülteci Sayılma Koşulları	16
1.4.2.Mülteci Akımının Nedenleri	18
1.4.2.1.Devletlerarası Savaş	19
1.4.2.2.Etnik Çatışmalar	19
1.4.2.3. Sivil Çatışmalar	20
1.4.2.4. Baskıcı Otoriter Rejimler	21
1.4.2.5 Doğal Afetler ve Çevre Sorunları.....	22
1.5.Vatansızlar	22
1.6. Uluslararası Düzenlemeler Ekseninde Göç, Mültecilik ve Sığınma Olguları	24

1.6.1. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesi	25
1.6.2. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Tarihli New York Protokolü.....	28
1.6.3.BMMYK Tüzüğünde Mülteciler.....	29
1.6.4. 1969 Tarihli Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme.....	31
1.6.5.1984 Cartagena Bildirisinde Mülteciler	32
1.7. Uluslararası Sözleşmeler Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Korunması	33
1.7.1 Geri Göndermeme (Non-Refoulement)	34
1.7.2. Alternatif Politika: Geçici Koruma	36
1.7.3. Ayrımcılık Yapılmaması	38
1.7.4.Sığınma Talebinde Bulunma ve Sığınma Olanağından Yararlanma Hakkı.....	38
1.7.5. Sosyal Haklar	39
1.7.6. Ülke Sınırları İçinde Hareket Özgürlüğü	41
1.7.7.Toplumun Kültürel Hayatına Katılma Hakkı.....	42
İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE'YE YÖNELİK GÖÇ HAREKETLERİ ve MÜLTECİLERE İLİŞKİN POLİTİKALAR	44
2.1.Türkiye Yönelik Göç Hareketleri: Tarihsel Gelişim	46
2.1.1. Birinci Dalga Göç Hareketleri: 1922-1950	48
2.1.2. İkinci Dalga Göç Hareketleri: 1950- 1980.....	49
2.1.3. Üçüncü Dalga Göç Hareketleri: 1980- 2000.....	51
2.1.4. 2000 Sonrası Göç Politikaları ve AB Uyum Süreci.....	53
2.2. Türkiye'de Göç ve Mülteci Politikalarında Uluslararası Aktörlerin Rolü: Avrupa Birliği İlerleme Raporları Eksenli Bir İnceleme.....	55
2.3. Türkiye'de Göç ve Mülteci Politikalarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler.....	63
2.4. Türkiye'de Göç ve Mülteci Politikalarında Ulusal Aktörlerin Rolü	67
2.4.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.....	68

2.4.2. Göç Politikaları Kurulu	70
2.4.3. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	71
2.4.4. Türk Kızılayı	72
2.4.5. Türkiye’de Göç ve Mülteci Politikalarında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü	73
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: MÜLTECİLERİN KARAMAN İLİNE UYUMUNA YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI	80
3.1. Araştırmanın Amacı.....	80
3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Soruları	82
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	83
3.4. Araştırmanın Kısıtları	84
3.5. Araştırmanın Yöntemi	85
3.6. Araştırmada Uygulanan Testler, Analizler, Elde Edilen Bulgular ve Bulguların Değerlendirilmesi.....	87
3.6.1. Faktör Analizi ve Güvenilirlik Testi	88
3.6.2. Demografik Bulgular.....	89
3.6.3. Karaman'da Yaşayan Mültecilerin Ülkeye ve Kente Uyum Algılarına İlişkin Fark Testleri.....	97
SONUÇ	105
KAYNAKÇA.....	111
EK	121

KISALTMALAR LİSTESİ

BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ABÖ	:Afrika Birliği Örgütü
GİGM	:Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GPGM	:Göç Politikası Geliştirme Merkezi
HYD	:Helsinki Yurttaşlar Derneği
IBC	:Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı
İHEB	:İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
İHH	:İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
MAZLUM-DER	:İnsan Hakları Mazlumlar için Dayanışma Derneği
MC	:Milletler Cemiyeti
STDÖ	:Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü
TİHV	:Türkiye İnsan Hakları Vakfı
UAÖ	:Uluslararası Af Örgütü
UGÖ	:Uluslararası Göç Örgütü
UKMK	:Uluslararası Katolik Muhacerat Komisyonu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Göçmen ve Mülteci/Sığınmacı Kavramlarının Karşılaştırılması.....	18
Tablo 2: Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri	48
Tablo 3: Faktör Analizi, Güvenirlik Testleri, Ortalama ve Standart Sapmalar.....	88
Tablo 4: Mültecilerin Sosyo-Demografik Özellikleri	90
Tablo 5: Mültecileri Göç Etmeye Yönelten Sebepler	92
Tablo 6: Mültecilerin Türkiye'yi Tercih Nedeni	92
Tablo 7: Mültecilerin Karaman'ı Tercih Nedeni	93
Tablo 8: Mültecilerin Barınma Yerleri.....	93
Tablo 9: Mültecilerin Oturdukları Yerlerde Kişi Sayısı.....	94
Tablo 10: Mültecilerin Çalışma İzni Durumu	94
Tablo 11: Mültecilerin Çalışma Durumu.....	94
Tablo 12: Mültecilerin Aylık Geliri	95
Tablo 13: Mültecilerin Devletten Yardım Alma Durumu	95
Tablo 14: Mültecilerin Yerel Yönetimlerden Yardım Alma Durumu.....	95
Tablo 15: Mültecilerin STK'lardan Yardım Alma Durumu	96
Tablo 16: Mültecilerin Ücretsiz Sağlık Hizmeti Alma Durumu	96
Tablo 17: Mültecilerin Türkçe Dil Eğitimi Alma Durumu	96
Tablo 18: Mültecilerin Ülkelerine Geri Dönme İsteği	96
Tablo 19: Mültecilerin Türkiye'de Statüleri	97
Tablo 20: Uyruklarına Göre Ülkeye ve Kente Uyum Algısı ANOVA Testi	98
Tablo 21: Mültecilerin Eğitim Düzeylerine Göre Ülkeye ve Kente Uyum Algılarına Yönelik ANOVA Testi.....	98
Tablo 22: Mültecilerin Barındığı Konut Türüne Göre Ülkeye ve Kente Uyum Algısına Yönelik ANOVA Testi.....	99

Tablo 23: Mültecilerin Karaman'daki İkamet Sürelerine Göre Ülkeye ve Kente Uyum Algısına Yönelik ANOVA Testi	99
Tablo 24: Mültecilerin Ülkede Bulunma Statülerine Göre Ülkeye ve Kente Uyum Algılarına Yönelik Anova Testi.....	100
Tablo 25: Araştırmanın Korelasyon Analizi	101
Tablo 26: Araştırmanın Regresyon Analizi.....	104
Tablo 27: Araştırmanın Regresyon Modelinin Açıklayıcılık Gücü	104

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Göçmen Grup, Organizasyon ve Hizmet Sağlayıcılarının Fonksiyonları.....	78
--	----

GİRİŞ

Dünya tarihinde artık sadece mallar, sermaye, para veya bilgi yer değiştirmemekte, 1950'lerden itibaren küreselleşmenin de etkisiyle insanların yer değiştirmesi yeni bir boyut kazanmaktadır. İnsanoğlu daha müreffeh bir yaşam için bir yerden başka bir yere hareketlilik halinde iken, uygarlıkların şekillenmesini, toplumların kültürlerinin çeşitlenmesini, ülkelerin ve kentlerin yapılarının dönüşmesini hızlandırmıştır. Zira artık dünyanın hiçbir ülkesi tek kültürlü bir yapıya sahip değildir. Seyahat etmenin kolaylığı, teknoloji ile yerlerin birbirine olan yakınlığı, kitle iletişim araçlarının kullanım alanlarının yaygınlaşması, bilgilerin her an ulaşılabilir olması göçün boyutunu değiştirmiş, birçok din, kültür ve etnik topluluğun birlikte yaşadığı bir yer haline getirmiştir.

İnsanoğlu dünya var olduğundan bu yana çeşitli sebepler ile yaşadıkları yerleri değiştirmiştir. Göç insanlık tarihinden beri var olsa da uluslararası bir sorun olarak ele alınmaya başlanması 20. Yüzyılın başlarına dayanmaktadır. Daha müreffeh bir yaşam için göç ediliyor olmasının yanında doğal afetler, açlık, verimsiz topraklar, siyasi baskılar, savaşlar, terör ve zulmeden iktidarlar da insanların zorunlu olarak yer değiştirmesine sebep olmuş ve olmaya devam etmektedir. I. ve II. Dünya savaşları nedeni ile milyonlarca insan yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kalmış, devam eden soğuk savaş döneminde de bu durum katlanarak artmıştır. Günümüzde ise siyasi baskılar, savaşlar ve iç karışıklıklar sebebi ile birçok insan göç yollarına düşmektedir.

Gündemde devletlerin en büyük sorunlarından olan iltica ve yerinden edilmenin, kuşkusuz ki en çok etkilenenleri mülteci ve sığınmacı olarak adlandırılan bireyler oluşturmaktadır. Savaşın doğurduğu mülteci akımı sebebi ile uluslararası arenada bir sorun olarak algılanmaya başlayan bu duruma yönelik yerel birçok çözüm yolları aransa da

kapsamlı düzenlemeler Milletler Cemiyeti'nin(MC) kurulması ile yapılabilmektedir. İlk başlarda bütün ülkelerin taraf olmadığı belgeler zaman içerisinde geliştirilmiş ve genişletilmiş, daha sonra yapılacak sözleşme ve protokollere kaynak olmuştur. Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişki Sözleşme, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB), 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolü bu alanda yapılan en kapsamlı hukuksal düzenlemelerdir. Yapılan bu hukuksal düzenlemelerin yanında, mültecilerin hak ve ihtiyaç temelli eksiklerin giderilmesi adına birçok sivil toplum örgütleri de o dönemde kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (GPGM), Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ) gibi birçok kuruluş mültecilere yardım etmek ve hizmet sunmak adına yapılanmış örgütlenmelerdir.

Dünyada bu gelişmeler yaşanırken, Türkiye de iltica adına hızlı bir süreç başlamıştır. Türkiye coğrafi konumu nedeni ile tarih boyunca zorunlu göç hareketlerine misafirperverlik yapmış, her yıl binlerce insan yasal ve yasadışı yollarla ülkeye giriş yapmıştır. Cumhuriyet öncesi yaşanan durum, Cumhuriyet sonrasında da katlanarak devam etmiştir. 1960'lı yıllardan itibaren batıya yönelik işçi hareketleri ile birlikte Türkiye göç veren ülke konumunda iken, şimdilerde göç alan bir ülke olmuştur. Zira daha yakın zamana kadar Türkiye hakkındaki tanımlamalar transit geçiş ülkesi iken şimdilerde hedef ülke konumuna sokmuştur (Sağiroğlu, 2016: 43).

Tarihte fetihler ve sömürgeleştirme girişimleri olarak yer alan, ancak günümüzde özgürleştirme olarak tanımlanan büyük devletlerin Ortadoğu coğrafyasına yapmış olduğu işgal girişimleri halkların yerinden edilmesine neden olmaktadır. Bu durum Ortadoğu coğrafyasının kaderi olarak lanse edilmiş olsa bile, coğrafyanın tarihine bakıldığında durumun böyle olmadığı görülmektedir. Öncesinde Osmanlı Devleti, şimdi ise Türkiye

Cumhuriyeti izlediği politikalar ile yerinden edilmenin mağduru olan mültecilere, uluslararası sözleşmeler de coğrafi çekince koymuş olsa bile, açık kapı politikası uygulamaktadır. İlk başlarda misafir olarak adlandırılan Ortadoğulu mülteciler, misafirliğin uzaması ile birlikte Türkiye'nin iltica konusundaki eksikleri ile yüzleşmesine neden olmuş ve bu konuda yeni düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılmıştır. İç hukukunda yetersiz kalan 1934 tarihli iskân kanunu, pasaport kanunu ve yabancıların seyahat ve ikametleri hakkında kanun gibi göçmenlere yönelik düzenlemelerin yetersizliği yeni bir düzenlemeyi ihtiyaç haline getirmiştir. 2013 tarihli 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) bu karmaşık dönemde düzenlenmiş ve göç ile ilgili var olan bütün kanunları tek çatı altında toplamaya çalışılmıştır. Sığınmacı, mülteci, misafir ve göçmen gibi anlam kargaşası yaratan tanımlamaların da YUKK ile çözümlendiği görülmektedir. YUKK ile Türkiye Göç mevzuatında önemli boşlukları doldurmuş, eksiklerin giderilmesi adına da çalışmalar yapmaktadır.

Suriye'de 2011 yılında başlayan ve günümüzde de devam eden iç savaş sebebi ile birçok Suriyeli sınır komşusu ülkelere sığınmıştır. Geçici koruma süresi AB Direktifine istinaden bir yıl olarak belirlenmiştir. Ancak bu duruma göre Türkiye de bulunan Suriyelilerin bu süreyi çoktan aşmış olduğu görülmektedir. Türkiye bu sorunu aşmak üzere 2012 de çıkarılan “açık kapı politikası, geri dönmeye zorlamama, bireysel statü belirlemenin yapılmaması, kamplarda barınma ve temel hizmetlerin sunulması” gibi ilkeleri içeren 62 sayılı “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” ile geçici korumayı genişletmiş ve misafir olarak kabul ettiği sığınmacıları “Suriyeli mülteci” olarak tanımlamıştır (Kaya ve Erdoğan, 2015: 308).

Kuşkusuz ki büyük göç akımına maruz kalan tek ülke Türkiye değildir. 2015 Yılında 1,3 milyon mültecinin Avrupa'nın çeşitli ülkelerine giriş yaptığı bilinmektedir. Birçok Avrupa ülkesi yaşanan mülteci akımını 'güvenlik' politikaları çerçevesinde incelemektedir (Sağiroğlu, 2016: 44). Türkiye göç politikalarını 'güvenlik' değil 'uyum' anlayışı ile oluşturmaktadır. Unutulmamalıdır ki, mülteciler özgürlükleri ve yaşamları tehlikede olduğu için yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan kişilerdir. Sığınma talep eden mültecileri, yaşamlarını tehlikeye sokabilecek ya da zulüm görebilecekleri ülkelere geri göndermek uluslararası bir suçtur.

Ülkesini terk etmek zorunda kalan mültecilerin, barınma sağlık, eğitim, çalışma hayatı ve sosyal uyumu gibi temel konularda sorunların çözümüne yönelik birçok mekanizma geliştirilmiş olsa bile eksiklerin olduğu söylenilebilir. Uluslararası göçü belirleyen en önemli faktör merkezi yönetimin kararlarıdır. Merkezi yönetim göç politikasını belirlemenin yanında mültecilere maddi destek sağlamaktadır. Bu yardımlar merkezi idareye bağlı olarak çalışan il ve ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları, belediyeler ve sivil toplum örgütleri tarafından yapılmaktadır. Sosyal yardımların insan onuruna yakışan şekilde ve istismara açık olmadan yapılması gerekir (Esen, 2016: 30).

BİRİNCİ BÖLÜM: GÖÇ VE MÜLTECİLİK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde göç tanımı ve göç olgusu hakkında bilgi verilerek, göç yaklaşımlarından temel olarak bahsedilecek, sığınmacı ve mülteci kavramları arasındaki kavramsal ve hukuksal farklılık ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca tüm dünyanın önemli bir sorunu haline gelen göç konusunun mülteci ve sığınmacılar bağlamında dünyadaki ve Türkiye’deki tarihsel gelişimleri hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır. Bunun yanında mültecilere ilişkin uluslararası ve ulusal mevzuatlarda yer alan düzenlemelerde ele alınarak sığınmacı statüsünde bulunanlara yönelik hukuki durum ortaya konulmaya çalışılacaktır

1.1.Göç

Göç, insan hareketliliği olarak literatüre geçmiş olsa da genel anlamda ortak bir tanım yapılamamaktadır. Türk dil kurumu göçü ‘*ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireyin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret...*’ (www.tdk.gov.tr) olarak tanımlanmaktadır. İnsanlık var olduğundan bu güne var olan göç, dünyada meydana gelen değişimler ile her geçen gün değişmekte ve değiştikçe yeniden tanımlanmaktadır. Acer vd. (2010: 11) göçü; insanların yerleşik oldukları bir yerden başka bir yere yerleşmek maksadı ile gitmeleri olarak tanımlamaktadır. Sebep ne olursa olsun bir yerden başka bir yere gitmekteki amaç yerleşmektir. Castles ve Miller (2008: 29) ise göçü; daha iyi bir yaşam şansı arayan kişinin veya topluluğun bulunduğu yerden köklerini kopararak başka bir yere taşınması gibi basit bir eylem olarak düşünmek oldukça güçtür diyerek açıklamaktadır. Göç ve yerleşme, göçmenin geriye kalan bütün hayatını etkileyen hatta yeni kuşakları da kapsayan uzun soluklu bir süreçtir.

Hakkında birçok çalışmalar ve analizler yapılan g olgusu, başta sosyoloji ve uluslararası ilişkiler olmak üzere birçok bilim dalının da araştırma alanına girmektedir. Bu bağlamda, ekonomi göç edilen ülkedeki ge bağlı olarak değişen gstergeleri incelerken, demografi ise göçü eden bireylerin sayısını incelemektedir (Gençler, 2002: 28). Bu nedenle gn tanımı, ilgilenilen bilim alanına gre de farklılık ifade etmektedir.

Bireylerin yaşadıkları ülkelerin koşullarının insan hayatına yeterli olmadığı veya daha iyi yaşam koşullarının zeminin oluşturulabilmesi istek ve arzusu insanları göçü yollarına dşmektedir. Fakat göçü olgusunun birçok sebebi vardır ve hiç bir sebep bireyin neden kendi ülkesini terk edip başka bir yere yerleştiğini tam anlamı ile açıklayamaz (Castles ve Miller, 2008: 39). Savaşlar ve doğal afetler sebebi ile oluşan byk boyutlu ve dengesiz glerin hem göçü veren hem de göçü alan toplum için olumsuz yönlerinin olduğunu söyleyebiliriz. Fakat insan hareketliliğinin çok kültürlülük ve medeniyetler oluşması açısından olumlu yönlerini de göz ardı etmemek gerekir.

Gler insanlık tarihinin belki de en önemli parçasıdır. Her bölgenin bulunmuş olduğu konjonktüre göre glerin oluşmasının farklı sebep ve sonuçları vardır. Türkiye'nin Deniz'e (2009: 187) göre; ekonomik, kültürel ve siyasi açıdan farklılık gösteren ülkeler arasında bulunması ve bir köprü görevi görüyor olması, sınır komşusu olduğu ülkelerde i karışıklar, savaşlar ve insan hakkı ihlallerinin gerçekleşiyor olması, açlık ve yaşam standartlarının düşüklüğü gibi birçok sebebi bulunmaktadır.

Ortadoğu, eski dünyanın tam merkezinde bulunmakta, Asya ile Avrupa'nın, Asya ile Afrika'nın, Karadeniz, Akdeniz ve Hint okyanusunun bağlantı yerindedir. Ortadoğu bu konumu nedeniyle tarih boyunca önemini korumuş ve birçok mücadelenin odak noktası olmuştur. Çünkü Ortadoğu doğu ile batıyı birbirine bağlayan ticaret yolları üzerinde bulunmakta; Nil, Dicle ve Fırat gibi nehirleri ve Süveyş kanalı, Hürmüz boğazı gibi önemli

suyollarını barındırmaktadır (Yılmaz, 2016: 101). Coğrafi konumundan dolayı Türkiye küreselleşmenin hız kazandığı 1980’li yıllardan itibaren ilk Ortadoğu toplu göçlerine misafirperverlik yapmaya başlamıştır. Ortadoğu’nun baskı rejimlerinden kaçan insanların ilk durak yeri olmuştur.

Kısacası küreselleşme ve Ortadoğu da yaşanan çözümler uluslararası göçün önem kazanmasına ve daha karmaşık bir hal almasına, bu süreçte Türkiye’nin de olumsuz yönde etkilenmesi araştırmacıların bu konuya yönelmesine neden olmuştur. Bu çalışmada bu karmaşık dönemin ürünü olarak kurgulanmıştır.

1.1.1.Göç Çeşitleri

Göçler genel olarak iç göç (ülke içi) ve dış göç (ülke dışı) olarak çeşitlendirilir. İç göçler ulusal sınırlar içerisinde olanlardır. Ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşen göçler kalma süresine göre de yerleşme amaçlı göçler (devamlı göç) ve mevsimlik göçler (geçici göç) olarak da iki alt grupta incelenmektedir. Bu göç olaylarında ülke nüfusunda bir değişiklik söz konusu değildir. Ulusal sınırların aşılmasıyla yapıldığı göç ise dış göç olarak tanımlanır. Milli sınırların dışına yapılan dış göç bir devlete bağlılık, vatandaşlık ile de yakından ilgilidir. Dış göç ile bireyin veya göç eden topluluğun yasal statüsü de değişmektedir. Bu sebeple Türk Hukukunda göç konusu yabancılar hukuku ve vatandaşlık hukukunda ele alınmaktadır (Ekşi, 2006: 80).

Genel anlamda bir yer değiştirme olarak tanımlanan göç olgusu, mesafeye, olayın gerçekleştiği yerlere, sürekliliğine ve nedenlerine göre farklı türlere ayrılmaktadır. Göçler arasındaki en önemli ayrım isteğe bağlı ve zoraki nitelik taşımasıdır (Bülbül ve Köse, 2010: 77). İsteğe bağlı yapılan göçler gönüllü göç, mecburiyete bağlı olarak yapılan göçler ise zorunlu göçler olarak literatüre geçmiştir. Gönüllü göçler genel olarak isteğe bağlı,

ekonomik veya sosyal sebeplerden dolayı gerçekleşmiştir. Genellikle aile veya toplumdan birileri öncelikle göç eder ve uygun ortam sağlandıktan sonra diğer aile fertleri veya hemşerilerin göç etmesi sağlanır. Zorunlu göç insanların kanun otoritelerince ülke içinde veya dışında başka bir bölgeye gitmeye zorlanmasıdır.

Zorunlu göçe maruz kalan bireyler savaş, tabii afet, sürgün gibi nedenlerle yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmış veya buna zorunlu bırakılmışlardır. Bireyler veya guruplar tamamen hazırlıksız yakalanmış oldukları göç yollarına tüm varlıklarını geride bırakarak düşmektedirler. Sınır ötesi göçler büyük imparatorlukları bile sarsacak derecede güce sahiptir. O yüzden bu göçler göç edilen ve göç alan toplum için başlı başına bir sorun oluşturmaktadır. O yüzden hayatın her alanından mahrum bu insanların göç edilen toplumla çatışması da kaçınılmaz olmaktadır.

Bu yüzden göçü gönderen toplum açısından ve göçü kabul eden toplum açısından olduğu kadar göçe konu olan kişi açısından da incelemek gerekmektedir (Asar, 2004: 237).

1.1.2.Göçün Nedenleri

İnsanlar sosyal, ekonomik, siyasi gibi birçok sebepten dolayı göç etmektedirler. İsteğe bağlı göçler daha çok ekonomik sebeplerden gerçekleşmektedir. Daha iyi bir hayat yaşamak isteyen bireyler bulundukları yerlerden daha iyi imkân sağlayan şehirler veya ülke sınırlarının dışına göç etmektedirler. Türkiye’de özellikle 1960’lı yıllardan itibaren öncelikle Avrupa ülkeleri başta olmakla birlikte birçok ülkeye ekonomik sebeplerden dolayı göçler yaşanmıştır.

Ancak günümüz küresel dünyasında gönüllü göçlerin yanında, göç etmek zorunda kalan daha da vahim olanı göç etmeye zorlanan insanların varlığıdır. Gönüllü göçlerde genel olarak göç etme nedeni ekonomik sebepler olması karşısında zorunlu göçlerde ekonomik ve

sosyal sebepler göz ardı edilir. Zorunlu göçlerde en belirgin sebepler, baskıcı rejimler, siyasi sebepler, savaş, terör ve doğal afetlerdir.

Geleneksel göç teorileri göç nedenlerini itici ve çekici faktörler olarak incelemektedir. İtici faktörler arasında ekonomik sebepler, ücretlerin düşüklüğü, çalışma şartları gibi sebepler sıralanırken siyasi sebepler arasında da kişilerin dışlanması, toplumdan uzaklaştırılması sayılabilir. Siyasi faktörler ise daha geniş anlamda ırk, din, mezhep, toplumdan farklı görüş gibi sebepleri kapsamaktadır. İlk semavi dinlerin ortaya çıkması ile farklı dinlere mensup kişiler bulundukları yerlerden sürüldükleri bilinmektedir. Yahudilerin Mısır'a sürülmeleri, Müslümanların Medine'ye göçü itici faktörler arasında sayılabilir (Acer vd. 2010: 21).

Çekici faktörler bağlamında ekonomik sebepler arasında iş imkânı, yüksek ücretler, sosyal devlet imkânları, vergi düzeylerinin düşüklüğü, gelecek kaygısı taşımamak gibi sebepler sayılabilir. Siyasi çekici sebepler ise Demokratik ülkelerde çoğulculuğun benimsenmiş olmasından dolayı farklı guruptan insanlara hoşgörü ile yaklaşılması sayılabilir. Gene aynı zamanda iklim koşulları da çekici faktörler arasında sıralanabilir (Acer vd. 2010: 22).

İltica açısında bakıldığında ise çekici faktörlerin bir önemi yoktur. İlticada itici faktörler ön plana çıkmakta çünkü insanları ilticaya mecbur bırakan geçerli sebepleri bulunmaktadır. Fakat iltica eden bir kişi ilk başta gideceği yerdeki daha iyi şartları düşünmemiş olsa bile, daha sonra, yaşayacağı yerdeki şartların insan onuruna yakışan bir düzeyde olmasını beklemektedir. Bu durumda ilticadan sonraki aşamada çekici faktörlerinde önem kazandığı söylenebilir.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında göç çeşitlerini oluşturan ögeler, göçün çeşitliliğine göre kişilere verilen isimler açıklanıp, kavram karışıklığına değinilecek, daha sonra ise mevzuatımızda ve milletler arası anlaşmalarda yer alan temel kavramlar üzerinde durulacaktır.

1.2.Göçmen

Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden kimse, aile veya topluluk (www.tdk.gov.tr) olarak Türkçe sözlükte tanımlanmaktadır. Çeşitli nedenlerle (siyasi, ekonomik, dini vs.) bağlı bulunduğu ülkeyi terk ederek yerleşmek amacı ile başka bir ülkeye giden kişilere (Asar, 2004: 236) verilen isim olarak da tanımlanmaktadır. Göçmen çoğu kez menşe ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlıdır. Ancak bazen de vatandaşı oldukları ülkenin dışında başka bir yerde ikamet ediyor olduklarından menşe ülke ile vatandaşlık bağı olmayabilir. Böyle bir durumda ise ikamet ülkesinden bahsedilir (Acer vd., 2010: 12).

Göçmenler ilke olarak bir ülkeye sınır kapısından girerler ve ülkeye kabul edilirler. Ülkeye kabul edilirken birtakım şartlara tabi tutulabilirler. Bu şartlar vizelerinde belirtilir. Bu şartlara uygun olarak bir ülkeye giren göçmenler yasal göçmenlerdir. Bunlardan bir işte çalışmak üzere ülkeye kabul edilenlere yasal göçmen işçi denilir. Yasadışı göçmen ise herhangi bir şekilde yasal olarak bir ülkeye girme hakkı olmadan o ülkede bulunan kişileri ifade etmek için kullanılan tabirdir. Çoğu zaman bunların amacı orada çalışıp para kazanmaktır. Oturma ve çalışma izinleri olmadıkları için her zaman sınır dışı edilme durumları ile de karşı karşıyadırlar. Yasadışı göçmenler genelde ülkeye yasal olmayan yollardan girmektedirler. Bazen de yasal yollarla girenlerin yasal ikamet süreleri sonunda ülkeyi terk etmeyerek yasadışı konumuna düştükleri bilinmektedir (Acer vd., 2010: 16).

Göçmenlerin kabulü konusunda her ülkenin göç hukukunda farklı kabul ölçütleri bulunmaktadır. Avustralya, Kanada ve İngiltere puantaj sistemi uygularken, ABD her yıl çektiği piyango ile yeşil kartlı göçmen almaktadır. Türkiye’de ise Türk kültürüne bağlı olma ilkesi geçerlidir (Acer vd., 2010: 12).

Kimlerin göçmen olarak kabul edileceği 5543 sayılı iskân kanunu (6639 sayılı kanun ile değişik hali) ile belirtilmiştir. Buna göre göçmen; *Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup yerleşmek amacı ile tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu kanun gereğince kabul olunanlardır* (www.mevzuat.gov.tr). Görüldüğü gibi Türk hukukunda göçmenin tanımı sınır dışından Türkiye’ye gelen Türk soyundan ve ırkından olan kişileri belirtmektedir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2010: 139). Türkiye’de ki dar kapsamının aksine, uluslararası literatürde göçmen, yerleşmek, çalışmak, sığınmak gibi amaçlarla başka bir ülkeye giden kişilere verilen isimdir.

Ülkemizde göçmenlik başvurusu üç ayrı şekilde yapılabilir. Birinci olarak göçmenlik başvurusu yapacak kişi veya kişiler göçmen vizesi ile gelebilirler. İkinci olarak geçerli bir pasaportla yabancı kişi olarak ülkeye giriş yaparak göçmenlik başvurusu yapabilirler. Üçüncü olarak ise Türkiye’ye iltica ederek göçmen olabilme talebinde bulunabilirler (Doğan, 2008: 103). *Yabancı ülkelerle yapılan anlaşmalar gereğince Türkiye’ye gelmek isteyen Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı kimseler, anlaşma hükümlerine göre ve Dış İşleri Bakanlığı’nın teklifi üzerine bakanlar kurulunca verilecek karar uyarınca İçişleri Bakanlığınca serbest göçmen olarak kabul olunurlar* (www.mevzuat.gov.tr). Göçmen olarak kabul olunan tarihten itibaren bu kişiler yabancı statüsünü kaybederler.

Mülteci ve sığınmacı olmanın dinamikleri çok farklıdır. Bu kişiler kendi ülkelerinde insan hakları ihlalleri yaşamış, işkence, eziyet ve süreklilik arz eden şiddetin hayatlarını burada sürdürülemez kıldığı kişilerdir (Castles ve Miller, 2008: 44). Buna göre yukarıda tanımını yaptığımız göç ve göçmen olgusu düşünüldüğünde iltica, sığınma veya mülteci olmanın terimsel olarak göç kavramının içine girmediğini görmekteyiz. Çünkü göçün tanımında bir yeri terk etmekteki amaç başka bir yere yerleşmektir. Bu aşamada iltica, sığınma ve mülteci olmak kavramlarını açmak gerekmektedir.

1.3. Sığınmacı

Sığınmacı, sığınma amaçlı göç eden veya iltica eden kişilere verilen isimdir. Göç küreselleşme süreci ile yeni bir boyut almış ve globalleşmiştir. Vatandaşlarını korumak ve kollamak devletlerin asli görevidir ancak devletlerin bu görevlerini yerine getiremedikleri veya yerine getirmekte isteksiz oldukları durumlar söz konusu olabilir. Bu durumda bireyler güvenli bir ortam yaratmak için evlerini, ailelerini hatta yolda kaybettikleri ölümlerini bırakarak sonu belirsiz göç yollarına düşmektedirler.

Sığınmacı; bir ülkeye kabul edilerek mülteci statüsü için başvuru yapmış kişileri ifade eden ilk başlarda diplomatik sığınma olarak kabul görmüş, günümüzde ise ülkesel sığınma olarak yerleşmiş terimdir (Acer vd. 2010: 13). Uluslararası sınırlar içerisinde koruma arayışında olan ancak mülteci başvuruları henüz karara bağlanmamış olan kişileri ifade eder (Castles, Miller, 2008: 145). Bu tanımlamalara göre mültecilik hakların kullanıldığı statü iken, sığınmacı ise henüz bu statüyü alamamış, mültecilik statüsü verilene kadar geçici koruma talep eden kişi anlamını taşımaktadır. İltica ise bu eylemin gerçekleşmesidir.

Sığınma, mültecilik, vatansızlık gibi terimlerin ortaya çıkması son yüz yılda tüm dünyayı etkisi altına alan siyasi olaylar sonrası gündemi meşgul etmeye başlamıştır. Bireyin sınır ötesi yer değiştirme nedeni, dili, din seçimi, ırkı veya siyasi görüşü nedeniyle ayrımcılığa ve baskıya uğrama gibi durumlarda ortaya çıkmaktadır. Dünyanın farklı birçok bölgesinden insanların her yıl yüz binlercesi güvenlik endişesi ile yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kalmaktadırlar. İç çatışmalar ve savaşlar nedeni ile bu insanların her biri arkalarında bıraktıkları maddi ve manevi unsurları düşünmeden, farklı bölgelere hatta kıtalar arası mesafelere doğru kaçmaktadırlar. Bazıları aile ve topluluk halinde kaçar, kamplara sığınır bazıları ise ormanlarda aylarca saklanabilir. Bu insanların büyük kitleler halinde göç yollarına düşmesi, bölgelerin stabilizasyonu ve güvenliği de tehlikeye girmektedir. Bu durum uluslararası arenada da dikkatleri çekmekte ve endişe uyandırmaktadır (Çiçekli, 2009: 109).

İltica için çekici faktörlerin önemi yoktur. İltica etme durumunda kalan insanların can havli ile kaçtıkları, gidilecek ülkede sosyal ekonomik durumların araştırılmadığı ve hatta gidilen ülkenin yasal düzenlemelerinin dahi bilinmediği, kimliksiz ve pasaportsuz yerleşik bulundukları yerleri terk ettikleri gözlemlenmektedir. İlticanın amacının sadece kaçmak olduğu gerçeği de ortadadır.

1.4. Mülteci Kavramı

1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Konvansiyonuna göre, mülteci özel bir sosyal veya politik guruba üyeliği, milliyeti, dini, ırkı gibi nedenlerle şiddete maruz kalma korkusu yaşayan ve bu nedenle ülkesine dönme ve isteğine sahip olmayan, milletine tabi olduğu ülkenin sınırları dışında yaşayan kimsedir (Castles ve Miller, 2008: 144).

Bu tanımlamaya göre devletlerin 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolüne taraf olmaları önemlidir. Eğer Devletler bu sözleşmelere taraf değillerse bu özellikleri taşıyan bireyleri mülteci olarak tanıma mecburiyetleri yoktur. Kişi, bulunduğu devletin sözleşme ve Protokol'e taraf olup olmadığına ve bulunduğu devlette mülteci olarak kabul edilip edilmediğine bakılmaksızın Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Kurulu (BMMYK) tarafından ortaya konulan şartları yerine getirmişse komiserlik tarafından mülteci olarak kabul edilir. Bu durumda BMMYK tarafından tanınan mültecilik söz konusudur (<http://www.goc.gov.tr>).

II. Dünya savaşından sonra bütün dünyada olduğu gibi özellikle Avrupa'da yaşanan siyasi olaylar ve çözümler sonucunda birçok insan topraklarını terk etmek zorunda kalmış ve dünya kitlesel göçlere şahitlik etmiştir. Savaş ve baskılardan kaçan insanlar bir başka ülkenin korunmasını talep etmek zorunda kalmışlar ve bu sorun her geçen gün büyümüş, sadece kaynak ve hedef ülkeler değil bütün dünyayı etkileyen küresel bir sorun haline gelmiştir. Bu durum karşısında çeşitli uluslararası kuruluşlar ve devletlerin çalışmalarıyla kitlesel ve bireysel olan göçlerin sorunlarının çözümüne yönelik birçok evrensel sözleşmeler imzalanmıştır (Deniz, 2009: 190).

Henüz II. dünya savaşı devam ederken özellikle Almanların Yahudilere karşı uyguladığı politikalar neticesinde Avrupa'da milyonlarca insan yaşadıkları yerleri terk etmişler ve mülteci durumuna düşmüşlerdir. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak, 1943 yılında BM Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi kurulmuştur. Ancak bu kuruluş 1947 yılına kadar çalışabilmiştir. Kuruluşun tek uğraş alanı mülteciler değildir, 1947 yılının sonunda sorunları çözülememiş yaklaşık 650 bin mülteci bulunmaktadır. 1946 yılında BM menşe ülkelerine dönmesi çeşitli nedenlerle mümkün olmayan kişilerin zorla evlerine döndürülmemeleri yönünde bir karar almıştır. Bunun üzerine 3 yıllığına görev yapacak ve

sadece Avrupa'daki mültecilerle ilgilenecek geçici bir örgüt olarak Uluslararası Mülteci Örgütü Temmuz 1947 de kuruldu. Sadece 3 yıllığına kurulmuş olsa da 1952'ye kadar çalıştı (Acer vd. 2010: 30). Bunların en önemlileri, mültecilerin hukuki statülerini belirleyen, korunma ve temel yaşam şartlarının sağlanması konusunda hukuksal düzenleme yapan 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolüdür (Deniz, 2009: 190).

Türkiye her iki sözleşmeye de imza atan taraf ülkedir. Mültecilerin hukuki durumuna dair Cenevre Sözleşmesi Temmuz 1951'de imzalanmış Nisan 1954'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesini 29 Ağustos 1961 tarihinde 359 sayılı kanunla, TBMM'nde onaylayarak kabul etmiştir. Türkiye'ye yasal ya da yasal olmayan yollardan girmiş Avrupa'dan gelen kişileri sürekli mülteci statüsünde kabul edebilmekte ve Avrupa ülkeleri dışından gelen yabancıları da mülteci olarak değil geçici oturma izni tanıyarak sığınmacı olarak kabul edebilmektedir (Acer vd. 2010: 5). Bununla birlikte mülteci tanımlanmasında, bölgesel özelliklerin ön plana çıktığını da görmekteyiz.

Birçok gözlemciye göre, sığınmacıların baskının gerçek kurbanı olmadıklarını ve sığınmacı kisvesi altına giren basit anlamda ekonomik beklentiler peşinde koşan göçmenler olduklarını iddia etmişlerdir. Yine de, çoğu çatışma durumunda, yaşamı idame ettirmek için gerekli olan ekonomik ve sosyal alt yapının yok olmasından kaynaklanan ayrılışla ve baskı dolayısıyla yaşanan kaçışı birbirinden ayırmak zordur (Castles, Miller, 2008: 146). Toplu nüfus hareketleri olduğunda Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) veya ilgili ülkeler tek tek herkesle görüşme şansları olmadığı için ilk başta herkesi mülteci kabul ederler. Çünkü toplu göçün sebebi bellidir. Ancak BMMYK süreç içerisinde her sığınmacı ile tek tek görüşülmesi ve ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Yaşanan her savaş ve iç karışıklar, ardında milyonlarca mağdur ve yoksul mülteci bırakırken ciddi insan hakları ihlallerine yol açmakta ve bu zulmü yaşam biçimi haline

getirmektedir. Son yüzyılda yaşanan bu olaylar kimi mültecileri kamplara yıllarca bağlarken, kimilerinin de bir daha evlerini, yurtlarını görmeden farklı coğrafyalarda ölmelerine yol açmaktadır.

Tarihi süreç içerisinde Türkiye ve Anadolu coğrafyası benzeri ancak göçlerle kurulmuş ülkelerde görülen toplu göç kitlelerini insan hareketliliği açısından deneyimli olduğu için hazmedebilmiştir. Osmanlının zayıflaması ile başlayan sığınma hareketliliği yıkılması ile daha üst noktalara taşınmış ve Türkiye Cumhuriyeti'ne miras olarak kalmıştır. Komşuların istikrarsız yapılarda olması, siyasi gerilimlerin kesilmemesi ve Türkiye'nin komşu ülkelere göre daha gelişmiş bir ülke olması ve coğrafi konumu sığınmada ilk tercih olmasını doğurmaktadır.

1.4.1.Mülteci Sayılma Koşulları

Öncelikli olarak mülteci olmayı açıklayan tanımlarda bahsettiğimiz gibi, kişilerin veya toplulukların zorunlu nedenlerle ülkelerini terk ettikleri, kendilerini daha güvenli hissettikleri yerlere sığındıklarını veya üçüncü bir ülkeye gitmek için ikinci ülkede geçici olarak barındıklarını açıklamıştık.

Bir kişinin mülteci olabilme koşullarının başında kişinin ilk önce ülkesini terk etmiş olması veya ülke dışında olması gerekmektedir. Ayrıca kişinin baskı zulüm gibi sebeplerden ülkesini terk etmiş olması, baskı ve zulmü oluşturan sebepler ise ırk, dil, din, mezhep, siyasi düşünce, adi veya siyasi suç gibi ülke hükümeti ile ters düşmek sayılabilir (Doğan, 2008: 106).

1951 Cenevre sözleşmesine göre mülteci; *‘ ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal guruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin*

korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku ile yararlanmak istemeyen kişi' dir (1951 sözleşmesi Md. 1/ A-2.).

Türkiye, 1951 Cenevre sözleşmesine Coğrafi sınırlandırmalarla taraf olarak yer aldığı için, Avrupa'dan gelen sığınmacılara mülteci statüsü tanımaktadır. Fakat Türkiye coğrafi kısıtlama hakkını kullanıyor olsa bile Avrupa dışından gelen sığınma başvurularını almamak gibi bir tutum içerisinde değildir.

Geri gönderme yasağı (Md: 4); bu kanun kapsamında hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal guruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez. Diğer taratan, sınır dışı etme kararı alınamayacaklar kanunda şu şekilde sıralanmıştır (Md: 55):

- Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar
- Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler
- Hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar
- Mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları

Tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları; belirli sürelerle ve çoğu kez üçüncü bir ülke tarafından mülteci olarak kabul edilinceye kadar Türkiye'de ikamet etmelerine izin vererek geçici sığınma tanınmaktadır.

Bu durumda Türkiye Avrupa dışından gelen insanları sınır dışı etmemekte, geçici koruma adı altında ülkeye kabul etmektedir.

1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolüne göre bir kimsenin mülteci olarak kabul edilebilme koşulları şu şekilde sıralanabilir:

- Irkı, dini, dili, mezhebi ve belirli bir toplumsal guruba üyeliği veya siyasi görüşü nedeni ile ülkesine dönemiyor olması,
- Vatandaşı olduğu ülkeden zulüm veya işkence görme korkusundan dolayı,
- Haklı olduğu korku sebebi ile vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanamıyor veya yararlanmak istemiyor olması,
- Veya vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunuyor ve bu korkularından dolayı dönemiyor olması kişinin mülteci olarak kabul edilebilmesinin gereklilikleridir.

Bu tanımlamalara savaş, doğal afet gibi sebeplerin bulunmaması da tartışma konusudur. Daha çok zulüm ve baskı gibi sebepler üzerinde durulmaktadır.

Tablo 1: Göçmen ve Mülteci/Sığınmacı Kavramlarının Karşılaştırılması

	Göçmen	Mülteci/ Sığınmacı
Bulunduğu yerden Ayrılma	Gönüllü	Zorunlu
Ayrılma sebebi	Refah Seviyesini arttırma	Güvenlik, Açlık
Yasadışılığın tespiti	Sınır Dışı Edilme	Korunma

1.4.2.Mülteci Akımının Nedenleri

Yerinden edilmiş nüfusun en çok güvenlik nedeni bulundukları toprakları terk ettiği görülmektedir. Tarih boyunca insanlar zulüm, savaş, siyasi şiddet, ayrımcılık ve baskılardan dolayı kendi topraklarından daha güvenli olduğu düşünülen yerlere göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu göç olayı daraltılmış bir zaman diliminde gerçekleştiği için bireyler en

yakın sınır komşularına sığınmaktadırlar. İnsanların kitlesel olarak komşu devletlere sığınmasına zemin hazırlayan olaylar aşağıda incelenmektedir.

1.4.2.1.Devletlerarası Savaş

Son yüzyılda mülteci akımlarına sebep olan en önemli olgu devletlerarası savaşlardır. Son yüzyıl ne yazık ki devletlerarası savaş konusunda oldukça zengindir. 2. Dünya savaşı, İran- Irak savaşı, İsrail kurulduktan sonra bölgede başlayan istikrarsızlıklar ve İsrail- Arap savaşı, Azerbaycan- Ermenistan çatışması, Sovyetler Birliğinin Afganistan'ı işgali milyonlarca insanın vatanlarını terk etmelerine sebep olmuştur (Türkoğlu, 2011: 105).

Bir ülkenin coğrafyası sabit bir faktördür. Soğuk savaş döneminde Amerika ve Sovyetler Birliğinin çatışması birçok devletin vatandaşını koruyamaz hale gelmesine sebep olmuştur (Davutoğlu, 2001: 116). Filistin'in işgal edilmesi sonucu birçok insan mülteci konumuna düşmüş, geri döndüklerinde ise artık bir vatansızlık konumuna düşmüşlerdir.

20. Yüzyılda gerçekleşen diğer bir mülteci akımına sebep olan olay ise sömürgeci kurtulmak için birçok devrimin gerçekleşmesidir. Sömürülen devletlerin genel olarak Afrika ve Asya'da yer alması bu topraklardaki insanların sömürgeci kurtulma aşamasında komşu devletlere sığınarak mülteci konumuna düşmelerine sebep olmuştur (Türkoğlu, 2011: 105).

1.4.2.2.Etnik Çatışmalar

İkinci olarak en önemli mülteci akımına sebep olan etmen etnik ve kültürel çatışmalardır. Etnik çatışmalara en önemli sebep olarak dil ve din gösterilebilir. Fakat bunun yanında ırksal guruplar, feodal sistem, kabileler de eklenebilir.

Demokratik toplumlarda kişilerin din ve vicdan özgürlüğün korunacağı ulusal ve uluslararası sözleşmelerle belirtilmiş olsa da farklı inançlara sahip kişiler baskı altında

kalabilmekte ve hürriyetleri kısıtlanabilmektedir. Ülkelerin belirli bir bölgesine odaklanmış veya o ülkenin topraklarına dağılmış, üst kimlikle uyuşmayan veya farklılık gösteren, entegre olamayan kişilerin çoğu zamanda devletlerin inkâr politikası uyguladığı bu kişilerin, ortaya koydukları tepki ve hatta daha da ileri giderek şiddet olaylarına dönüşmesi kitlesel olarak veya küçük guruplar halinde mülteci yaratmaktadır.

Coğrafi bölgelere bakıldığında etnik çatışmalar nedeni ile en çok mülteci üreten bölge Ortadoğu olarak görülmektedir (Acer vd., 2010: 23). 1988 yılı itibari ile Irak'ta yaşanan gelişmeler komşu ülkeler olan İran ve Türkiye'ye mülteci akımı yaratması etnik çatışmalara verilebilecek bir örnektir.

1.4.2.3. Sivil Çatışmalar

Sivil çatışmalar etnik çatışmalar kadar büyük kitlesel sığınmalara zemin hazırlamasa da, zamana yayılmış ve bireysel olarak kaçışlara sebep olmaktadır. Sivil çatışmalar etnik olmayan sivil çatışmalar olarak ele alınmalıdır. Her ne kadar kitlesel göçlere sebep olmasa da yarattığı göç olgusu küçümsenmeyecek kadar büyüktür. Burada çatışmanın ana sebepleri sınıfsal ve ideolojiktir. Vatandaş devletine, devlet ise vatandaşına karşı bir ideolojik çatışmanın içindedir. Bu çatışma silahlı örgütler tarafından yürütülür veya desteklenir (Türkoğlu, 2011: 105).

Türkiye çevresindeki komşularında yaşanan sivil çatışmalardan kaynaklanan birçok mülteciye misafirperverlik yapmıştır. Aynı şekilde Türkiye 1980 yıllarında yaşamış olduğu kaoslar sebebi ile de sivil çatışmalara örnek verilebilir. Türkiye'de yaşanmış sivil çatışmaların ideolojik olması etnik çatışma gurubundan ayırmaktadır. Ancak Türkiye de yaşanan sivil çatışmalarda çok fazla kan dökülmemesi mülteci akımlarına sebep olmamıştır.

1.4.2.4. Baskıcı Otoriter Rejimler

Siyasi iktidarsızlık, baskıcı rejimler, otoriter guruplar geçmişte ve günümüzde önemli iltica hareketlerine sebep olmaktadır. 2. Dünya savaşı öncesi ve soğuk savaş döneminde birçok insan Avrupa’ da yerini değiştirmek zorunda kalmıştır. Günümüzde ise aynı kaos Ortadoğu ve Afrika ülkelerinde devam etmektedir.

Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Balkanlarda II. Dünya Savaşı sonunda Komünist yönetimlerin benimsenmesi, bu ülkelerde baskıcı rejimlerden kaçan kişilerin Türkiye’ye sığınmasına neden olmuştur. Bunlar Türkiye’yi bir geçiş ülkesi olarak kullanmış ve daha sonra batı ülkelerince iskân ettirilmişlerdir. Eski Sovyet Cumhuriyetleri coğrafi kısıtlama koyan Türkiye için Avrupa’nın parçası olarak kabul edilmektedir. Fakat Türkiye’nin siyasi görüşmelerde Kosova, Çeçen ve Özbeklere mülteci statüsü vermekten kaçındığı ifade edilmelidir (Acer vd., 2010: 65).

1979 İran Devrimi sonrası rejim muhalifleri, Irak Halepçe Katliamından kaçan Iraklı Kürtler, ayrıca Çin ve Küba’da Komünizmin hâkim olması birçok insanın mülteci durumuna düşmesine sebep olmuştur. Gene aynı şekilde II. Dünya savaşı öncesi Almanya’da faşist rejimin olması hem II. Dünya savaşının zeminini hazırlamış hem de birçok insanın yaşadığı yeri terk etmesine sebep olmuştur.

Her sosyal ve politik ayaklanma bir mülteci akımının doğmasına zemin hazırlamaktadır. Her devrim başarılı olmasa bile kazanan ve kaybeden bir taraf her zaman vardır. Bu da mülteci akımlarının olmasının kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Fransız Devrimi, Mısır Devrimi bunlara verilebilecek örneklerdir.

1.4.2.5 Doğal Afetler ve Çevre Sorunları

İnsanların yaşamlarına devam edebilmeleri ve bunu kolaylıkla gerçekleştirebilmeleri yaşadıkları yerin iklimi, doğal ortamı da önemli bir etmendir. Birçok düşünür'e göre doğal afetlerden kaynaklı göçler mülteci akımı yaratmamakta, bir göç olgusu olarak ele alınmaktadır. Nedeni ise doğal afetlerin engellenememesi ve insan eli ile gerçekleşen bir olgu olmamasıdır. Olumsuz iklim koşullarına sahip Afrika ülkelerinde yaşayan kişiler kıtlık ve açlık sebebi ile gene aynı bölgede iş imkânı olan yerlere örneğin Libya' ya göç edebilmektedirler (Acer vd., 2010: 22).

Birçok yazara göre Afrika'da ki açlık doğal bir afet sonucu değil, insanların yanlış politikalar üretmesinden dolayı yaşanmaktadır. Buda insan eliyle yapılan bir yanlışlık olduğu için mülteci akımı olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda verilebilecek diğer bir örnekleme ise Çernobil felaketidir. Çernobil Felaketinden sonra bölgeden 700.000 kişi yerlerinden edilmiştir. Bu felaketin yaşanmasında temel etken gene insandır. Gerekli tedbirlerin alınmamış olması, yanlış politikalar izlenilmesi bu felaketin yaşanmasına yol açmıştır (Wallace ve Stola'dan akt. Castles ve Miller, 2008:121).

1.5.Vatansızlar

Vatandaşlık, bireyin bir devlete olan bağlılığı, başka bir tanımlama ile ise devletin tek taraflı egemenlik hakkını kullanarak, birey ile arasındaki hukuki ilişkidir. Yasal anlamda hiçbir devlet tarafından vatandaş olarak kabul edilmeyen kişi vatansız olarak tanımlanmaktadır (Odman, 2011: 3-4). Genel bir ifade ile vatansızlık bir devletin koruması altında olmamaktır.

Vatandaşlığın karşıtı olarak literatüre geçmiş olan vatansızlık, devletlerin yıkılması, vatandaşlığın kazanılması ile ilgili kanunların menfi çatışmasından ortaya çıktığı gibi,

bunlardan farklı olarak kişilerin iradeleri ile de veya iradeleri dışında da meydana gelebilmektedir. Geçmiş dönemlerde vatansızlığın ortaya çıkmasında ki en önemli sebep devletlerin ortadan kalkması ve yıkılan devletin yerine yeni devlet kurulmaz ise halkın vatansız hale düşmesine sebep olmakta idi. Ayrıca yeni kurulan devlet olsa bile, etnik, dinsel, kültürel azınlıklar bu var olan durumlarının reddedilmesi sonucu vatansız durumuna düşebilmektedirler (Odman, 2011: 9).

Kişilerin kendi istekleri ile de vatansız hale gelmeleri de nadiren de olsa görülmektedir. Ancak günümüzde kişilerin vatansız hale düşmelerine izin verilmemekle birlikte, uluslararası hukukla bu durum yasaklanmış olmasına rağmen BMMYK'nin 2009 yılı tahminlerine göre dünyada on iki milyon kişi vatansız statüsündedir (Odman, 2011: 3-9).

Günümüzde irade dışı vatandaşlığa en güzel örnek, şu an toprakları işgal altında olan Filistin halkıdır. Filistin halkı kendi öz vatanında vatansız durumuna düşürülmüştür. Sığındıkları yerlerden vatandaşlık alamayan veya herhangi bir statüsü bulunmayan Filistinliler herhangi bir ülkenin vatandaşı olmadıkları için BM tanıtım kartı veya doğum belgesi, sınırları içerisindeki devletin kendilerine vermiş olduğu geçici pasaport ile yaşamaktadırlar. Herhangi bir vatandaşlıkları bulunmadığı için bütün insani haklardan mahrum bir şekilde hayata devam etmektedirler (Odman, 2011: 22).

Vatansızlığın azaltılması, mülteci ve sığınmacıların korunması ile ilgili birçok uluslararası sözleşme kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Bunlar Vatansızlığın Azaltılması Sözleşmesi, Vatansız Kişilerin Hukuki Durumunda BM sözleşmesi, Mülteci Statüsü ile ilgili sözleşme gibi birçok uluslararası sözleşme sayılabilir.

Vatansız kişilerin hukuki durumu ile ilgili 1954 tarihli BM sözleşmesini Türkiye halen onaylamamıştır. Bu sözleşme de vatansız kişi *'kendi yasaları işleyişi içinde hiçbir*

devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan kişi’ olarak tanımlanmaktadır. Bu sözleşmedeki tanıma göre vatansız kişi yabancı ile aynı hukuki statüye sahip olan kişidir (Doğan, 2008: 109). Yabancılar ve vatansızlar yasalar önünde eşit görünseler bile hak ve uygulamalarda bir eşitsizlik söz konusudur. Uygulamadaki aksaklıklar sebebi ile vatansız kişiler birçok problemle karşılaşmaktadır.

1.6. Uluslararası Düzenlemeler Ekseninde Göç, Mültecilik ve Sığınma Olguları

Uluslararası göç ne 20. Yüzyılın nede sanayileşmenin, kapitalizmin ve sömürgecilik ile yaşam bulmuş modern hayatın icadıdır. Sınır aşırı insan hareketliliği insanlığın var olduğu tarihten itibaren devletleri ve toplumları şekillendirmiştir, günümüzün eskiyle farklı ayırt edici özelliği ise göçün küresel kapsamı, ekonomik ve sosyal yankılarıdır. Göç küresel değişim üzerindeki en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilir. Bu yüzden 1945 den bu yana ve özellikle 1980’lerin ortalarından itibaren uluslararası göçün önemi ve hacmi artmış ve bu konuda uluslararası bildiriler, sözleşmeler ve protokoller gündeme gelmiştir (Castles ve Miller, 2008: 7).

İltica ile ilgili ilk hukuksal adım 1921 yılında atılmıştır. Bu tarihte çok sayıda Rus mülteciye yardım eli uzatılması için Kızılhaç komitesinin milletler cemiyetine başvurusu üzerine cemiyet bir milyondan fazla yurtsuza yardım edebilmek için Yüksek Komiser tayin etmiştir. (Acer vd., 2010: 13). Takip eden yıllarda ve öncesinde bölgesel olarak Afrika, Kuzey-Güney Amerika ve Avrupa’da gerçekteştirilmiş bölgesel nitelikli birçok belge vardır. Bu belgeler sığınma tanınması, seyahat izin belgeleri, kolaylıkların sağlanması gibi konuları içermektedir.

1951 Sözleşmesi, 1967 Protokolü ve BM Yüksek Komiserliği Tüzüğünden başka Güney Amerika’da ‘Uluslararası Ceza Hukuku Anlaşması (1889, Montevideo); Suçluların Geri verilmesi Anlaşması (1911, Karakaş); Sığınma Sözleşmesi (1928, Havana); Siyasi Sığınma Sözleşmesi (1933, Montevideo); Diplomatik Sığınma Sözleşmesi (1954, Karakaş)’ gibi sözleşmeler mevcuttur (BMMYK, 1998: 6-7).

Mültecilerin hukuku statüsüne ilişkin ana belge 1951 sözleşmesidir. Daha sonra 1967 Protokolü ile bu sözleşme geliştirilmiş ve güncel halini almıştır. Bundan sonraki bölümde bölgesel olmayan bu sözleşme ve protokol irdelenecektir.

1.6.1. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesi

İkinci dünya savaşının sona ermesinden hemen sonra, mülteci sorunun hala çözülememiş olması ve savaşın yeni mülteciler yaratması, yeni bir hukuksal düzenlemenin doğmasına yol açmıştır. Özel ve bölgesel mülteci hukuksal anlaşmalar yerine, mülteci olarak değerlendirilmesi gereken kişiler için genel bir tanım içeren uluslararası tek bir belge üzerinde karar kılınmıştır (BMMYK, 1998: 3). ‘*Mültecilerin Hukuki durumuna dair Cenevre Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 14 Aralık 1950 tarih ve 429 sayılı kararıyla toplanan konferansta kabul edilmiş, 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de imzalanmış ve 43. Maddeye uygun olarak 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir*’ (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2010: 10). Bu sözleşme hali hazırda bulunan, mülteci hukukunda uluslararası bağlayıcı niteliği olan en önemli araçtır.

Zaman ve coğrafi kısıtlama nedeni ile çokça eleştirilen bu sözleşme daha çok II. dünya savaşından doğan mülteci sorununu çözmek için ortaya çıkmıştır. Sözleşme öncesinden meydana gelen ve uluslararası kamuoyunun ilgisini çekmiş ve mülteci statüsü

verilmiş kişilerin uluslararası korumanın devamını sağlamak içindir. Daha önce bahsettiğimiz bölgesel ve ulusal birçok sözleşmenin geçerliliğini yitirmesi, fakat mülteci sayılan kişinin 1951 sözleşmesine göre de mülteci sayıldığı da sabittir.

192 BM üyesi ülkeden yaklaşık 150 tanesinin taraf olduğu Cenevre Sözleşmesinin (Acer vd., 2010: 56) giriş bölümünde özellikle insan haklarına vurgu yapılmaktadır. Sözleşmenin birinci maddesinde tanım yapılırken, mülteci kapsamına kimlerin girdiği belirtilmektedir. Uluslararası iltica hukukunun ilkesi kişilere mülteci statüsü tanındığı için değil, aksine kişilerin mülteci olduğu için bu statünün verilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Acer vd., 2010: 38).

1951 Cenevre Sözleşmesi ve daha sonra geliştirilmiş haliyle 1967 Protokolü mültecilerin güvenliği için ortaya çıkmıştır. Sözleşmeye taraf olan ülkeler ve bu sözleşmelerin maddelerinin eksiksiz uygulanabilmesi için oluşturulan mekanizmalar, mültecilerin çalışma, eğitim, sınırlar içinde özgürce dolaşım, sağlık, barınma, din ve mezhep özgürlüğü, mahkemelere özgürce erişim ve ülkesine geri gönderilmeme garantisini mülteciye taahhüt eder. Bu noktada Cenevre sözleşmesi ve 1967 Protokolünü analiz ederken AB ve Türkiye'nin tutumunu ayrı ayrı incelemek gerekir.

İlgili ülkelerin yetkilileri yapılan konferanslarda sığınmaya atıfta bulunuyor olsalar bile 1951 Sözleşmesinde ve 1967 Protokolünde sığınma hakkı konusu ele alınmamıştır. Fakat buna karşılık BMMYK, BM genel kurulunca kabul edilen 10 Aralık 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve 14 Aralık 1967 de benimsenen devlete sığınmaya ilişkin beyannamenin maddelerine uygun, katılıktan uzak, kapsam dışı kalan kişilere de sözleşmede öngörülen işlemlerin yapılacağı ve sorunların çözümüne yönelik adımlar atılacağı politikaların izlenmesinden yana olmuştur (BMMYK, 1998: 7-8).

Bu kapsamda sözleşme ve protokol değerlendirilirken Türkiye için önem arz eden coğrafi kısıtlama prensibidir. Bu sebepten dolayı Sözleşmenin 1. Maddesinin B fıkrasına göre; “1 Ocak 1951 den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar veya 1 Ocak 1951 den önce Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” anlamında anlaşılacak ve her taraf Devlet bu sözleşmeyi imzaladığı, tasdik ettiği veya ona katıldığı sırada bu Sözleşmeye göre taahhüt ettiği yükümlülükler bakımından bu ifadenin kapsamını belirten bir beyanda bulunacaktır (BMMYK, 1998: 60).

Görüldüğü gibi bu sözleşmeye taraf ülkeler arasında sözleşmenin yükümlülükleri ya sadece Avrupa’da meydana gelen olaylar neticesinde mülteci konumuna düşmüş kişiler veya bütün coğrafi bölgelerde mülteci konumuna düşmüş kişiler arasında bir seçim yapılabilmesi sağlanmıştır. Bu maddelerin yer almasının başlıca nedeni sözleşmenin Birinci Dünya Savaşında mülteci konumuna düşen Avrupalıların temel alınması ve Sözleşmenin Avrupa merkezli olmasıdır.

Türkiye doğusunda yer alan istikrarsız ve fakir ülkeler ile batısında bulunan daha müreffeh hayat sunan ülkeler arasında bir geçiş noktasında bulunmaktadır. Bu nedenden dolayı Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesine ve bu sözleşmeye ek 1967 Protokolüne taraf olurken Türkiye’ye uygulanışına bir kısıtlama getirtmiş ve Avrupa dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü tanımayacağını beyan etmiştir (Acer vd., 2010: 116). Düzenlemelerdeki bu ve buna benzer kısıtlayıcı kıstasların bulunması, aşırı talep beklenmeyecek Avrupa ülkelerinden mülteci kabul ediyor olması fakat ciddi talep beklenecek olan Doğu ve Güney komşu ülkelerden gelenlere mülteci statüsü verilmemesi Türkiye’nin mülteci yükü ile karşılaşmasını önlemek amacı ile yorumlanmaktadır.

Fakat bu duruma karşın iltica tanımında herhangi bir coğrafi sınırlandırmaya gidilmemiştir. Avrupa dışındaki bölgelerden gelmekte olan ve sözleşmedeki mültecilik tanımına uyan sığınmacılara, belirlenen sürelerde ve üçüncü bir ülkenin mülteci olarak kabul etmesine kadar Türkiye’de ikamet etmelerine izin vererek geçici sığınma sağlamaktadır (Acer vd., 2010: 75, 119).

İnsan Hakları Savunucularının ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’nin coğrafi kısıtlama politikasını uyguluyor olmasını ve iç hukukumuzda bu konu ile ilgili gerekli düzenlemenin yapılmamış olması eleştirilerin başlıca nedenleridir. Ancak Türkiye’nin AB’ye uyum kapsamında azımsanmayacak adımlar attığı da görülmektedir.

1.6.2. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Tarihli New York Protokolü

1951 Cenevre Sözleşmesinin kabulünden sonra küresel dünyada gelişen olaylar karşısında bu sözleşmenin yetersiz kaldığı görülmüştür. Özellikle coğrafi ve tarih kısıtlamasının olması yeni meydana olaylarla oluşan mülteci kişilerin sözleşme kapsamında yer bulamaması ve uluslararası korumadan yararlanamamaları ek protokolün doğmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda 1951 Cenevre Sözleşmesine ek olarak 1967 yılında ek protokol oluşturulup yürürlüğe konulmuştur.

1967 Protokolüne katılan devletler, 1 Ocak 1951 sınır tarihine bakmaksızın, o anki durumları sözleşmedeki mülteci tanımına uyan kişilere, sözleşmenin temel hükümlerine uymaya taahhüt etmişlerdir. Bu nedenden dolayı 1951 sözleşmesine taraf olmasalar bile bu protokole katılabilecekleri bağımsız bir belge olarak eklenmiştir (BMMYK, 1998: 4).

Ek protokolün ön gördüğü hükümler üç grupta toplanmaktadır. Mülteci olan kişiler veya daha önce mülteci olup da bu sıfatı sona eren kişilerin genel tanımlaması yapılmaktadır. İkinci grupta mültecilerin sığındıkları ülkelerde hukuki statüleri, hak ve sorumluluklarını belirleyen maddeler yer almaktadır. İkinci gruptaki maddeler her ne kadar mülteci statüsünün oluşması için gerekli sebepler değilse bile karar alıcı kişiler için sorumluluk taşıyan maddelerdir. Çünkü mültecinin ve ailesinin gelecekteki yaşamını etkileyen en önemli unsurlardır. Üçüncü grupta ise belgelerin idari ve diplomatik alanda uygulanmasına yönelik maddelerden oluşmaktadır (BMMYK, 1998: 5).

Sözleşme ve Protokol'e taraf olan Devlet yetkili temsilcileri konferans ta ve sözleşme başlangıcında sığınmaya atıfta bulunmuş olsalar bile, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde sığınma hakkı konusu incelenmemiştir. Bu belge İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin 14. Maddesinde yer alan sığınma hakkına dayanarak, katılıktan uzak, anlayışlı ve özlük hakların korunmasına uygun bir politika uygulanmasının gerekliliğini belirtmiştir (BMMYK, 1998: 7). Devletlerin topraklarında mülteci olarak bulunan ve mülteci statüsünde olmayan kişilerinde öngörülen insani hakların ve işlemlerin yapılmasını tavsiye etmektedir.

Bu bildiri kararları devletler için tavsiye niteliği taşımaktadır, bağlayıcı nitelikte değildir. Bu bildiri kararları mülteci statüsü dışında olan kişilerin sorunlarının çözümünde yararlı olanaklar sağlamaktadır.

1.6.3.BMMYK Tüzüğünde Mülteciler

BMMYK, BM Genel Kurul Kararı uyarınca 1 Ocak 1951 tarihinde kurulmuştur. 14 Aralık 1950 tarihli tüzüğünde sözleşmedeki tanıma benzer mülteci tanımı yer almaktadır (BMMYK, 1998: 5). Kuruluş yasası ve tanımına istinaden Yüksek Komiserliğin görevi mültecilere uluslararası koruma sağlamak ve mültecilerin var olan sorunlarına kalıcı çözüm

yolları bulmaktır. Bunu ise mültecilerin ülkelerine gönüllülük esasına dayanarak geri dönüşünü sağlayarak veya yerleşilecek ülkede toplumsallaşmalarına, adapte olmalarına katkı sağlayarak gerçekleştirecektir (Acer vd., 2010: 31).

Tüzükteki tanımlamaya istinaden yüksek komiserlik, tarihi ve coğrafi sınırlamalara bakılmaksızın yetkilerini mülteciler üzerinde icra edebilmektedir. Bu durumda BMMYK Tüzüğündeki mülteci konumuna uyan bir kimse, 1951 sözleşmesi ve 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunsun ya da bulunmasın veya bulunduğu ülkede kendisine mülteci statüsü tanınsın ya da tanınmasın, Yüksek Komiserlikçe sağlanan korumayı talep edebilir. Bu kişiler BMMYK tarafından tanınan mülteciler olarak bilinmektedir (BMMYK, 1998: 5).

BMMYK hukuksal durumu itibari ile BM Şartının 22.maddesine göre kurulmuş ve bu madde uyarınca tali (yardımcı) bir organdır. Hukuksal tüzel kişiliğe sahiptir. Komiserliğin kişilerin veya gurupların mülteci olabilecek şartlara uyup uymadığını tespit etmek ve bu durumu değerlendirmek asli görevidir. Fakat BMMYK' nin değerlendirmesi devletler için bağlayıcı bir unsur değildir. BMMYK tarafından kendisine mülteci statüsü tanınan kişiler 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü tarafından kendisine sağlanan hakları kullanma durumundadır (Acer vd., 2010: 32-33).

Komiserliğin Avrupa kıtasına ilişkin çalışmaların önemli olmasının birincil nedeni, dünyanın birçok bölgesinden çekici faktörleri sebebi ile en çok mülteci çeken konumda olmasıdır. Avrupa'da her ülkenin iç hukukunda mültecilerin hukuksal statülerine ilişkin düzenlemelerin bulunması ve sonrasında Avrupa Birliği çerçevesinde gelişmelerin ve düzenlemelerin olması uluslararası hukuk belgelerinin de yanında önemli bir yere sahiptir (Acer vd., 2010: 33).

Türkiye’de ise BMMYK’nın çalışma alanı Türkiye’nin coğrafi alan sınırlandırması ile ilgilidir. Türkiye Avrupa dışından gelen kişilere mülteci statüsü vermediği için, diğer bölgelerden gelen kişilerin üçüncü bir ülkeye gitme süresi içinde BMMYK asli görevi, Türkiye’de kaldıkları süre içerisinde geçici koruma sağlamak ve üçüncü ülkeye yerleşmelerini sağlamaktır (Acer vd., 2010: 77).

1.6.4. 1969 Tarihli Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme

Afrika’da insan haklarının korunmasına dair ilk düşünceler 1963 yılında Afrika Birliği Örgütünün (ABÖ) kurulması ile başladığı söylenebilir. Afrika’da var olan sömürgecilik nedeni ile milyonlarca insan yerinden olmuş ve kitlesel, bireysel mülteci akımlarına sebep olmuştur. Ayrıca iç çatışmalar, siyasi iktidarsızlık nedeni ile birçok insan mülteci konumuna düşmüştür. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolünde yapılan mülteci tanımının, ortaya çıkan yeni sorunları kapsamıyor oluşu bazı bölgesel belgelerin çıkmasına neden olmuştur. Bu özel belgelerden biride ABÖ tarafından hazırlanmıştır.

Afrika’da 10 Eylül 1969 da, Afrika Birliği Örgütü Devlet ve Hükümet Başkanları kurulunca kabul edilmiş olan, mültecilerin sorunlarına çözüm aramak için imzalanmış bölgesel bir belge olarak hazırlanmıştır. Bu belgede 1951 sözleşmesindeki tarihi ve coğrafi sınırlar yer almamakla mülteci tanımı şu şekilde yapılmaktadır:

‘Tabiiyetini taşıdığı ya da asıl ülkesinin bir kısmı veya tamamının saldırıya uğramış, işgal edilmiş, yabancı egemenliğine girmiş olması ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olayların meydana gelmiş olması nedeniyle tabiiyetinde bulunduğu ülkenin ya da menşe ülkesinin dışında bir yere sığınmak amacıyla daimi ikamet ettiği ülkeyi terk eden kimseler’ olarak yapılmaktadır (BMMYK, 1998: 7).

Mültecilik durumuna düşölmesinde diğler belgelere göre daha geniş bir kapsamı içine alan bu belgede ayrıca sığınmacılara yönelik düzenlemede yer almıştır.

1.6.5.1984 Cartagena Bildirisinde Mülteciler

Mültecilerin konumunu belirlemek için alınan bölgesel bir sözleşmedir. 1980 ler de Orta Amerika da yaşanan iltica krizi uluslararası bir belge olmasa da en geniş tanımı benimseyen bir belgenin yazılmasına sebep oldu. Kolombiya’da toplanan uzman ve Hükümet Temsilcilerinin kaleme aldığı Cartagena Bildirgesi Amerikan devletler örgütü tarafından desteklenmektedir (Acer vd., 2010: 47). Bu bildirinin taraf olan ölkeler tarafından bölgesel bir hukuk kuralı olarak benimsendiğı ve uygulamada aksaklıklar olmadığı söylenebilir.

Cartagena bildirisinde mülteci tanımını daha genişletilerek, iç çatışma, İnsan Hakları ihlalleri, kitlesel sığınma, yabancı saldırganlığı gibi sebeplerden dolayı özgürlükleri, güvenlikleri ve yaşamları tehlikeye düşen insanların da bu zulümlerden yaşadıkları toprakları terk etmelerinden doğan mülteci akımları da bildiride yerini almıştır(Acer vd. 2010: 47).

Bölgesel ve uluslararası sözleşme ve bildirilerde mülteci tanımı yapılırken ‘haklı zulüm görme korkusu’ etrafında birleşilmektedir. Fakat Cenevre Sözleşmesi iç çatışmaları, savaşı ve doğal afetleri mülteci olmak için tanımlamasında bulundurmadığı için eleştirilmektedir. Diğler yandan ise sığınma konusuna yer verilmediğı içinde sorgulanmaktadır.

1.7. Uluslararası Sözleşmeler Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Korunması

Temel olarak mültecilerin ve sığınmacıların korunması birçok sözleşme ve anlaşmada kendine yer bulmuştur. Bir önceki konumuzda bahsettiğimiz sözleşmeler ışığında öznesi insan olan bu konu ırkı, dini, dili, kimliği fark etmeksizin sadece insan olunduğu için sahip olunan haklar olarak ele alınmalıdır. Bu çerçevede bakıldığında yerli ve yabancı ayrımının yapıldığını görmekteyiz. İşkence ve zalimce yapılan insanlık dışı muameleye korunma hakkı, köleliğe ve ırksal ayrıma karşı korunma hakkı, insan onuruna yaraşır muamele görme hakkı, yasama hakkı, yargılanma hakkı gibi birçok hak insanlığın ortak paydaları olmalıdır. Bu anlamda bu ortak haklar yerli yabancı ayrımı gözetmeksizin uygulanmalı, göçmenin kalıcılığı veya geçici koruma sağlanması, statüsü ya da yasal yolla gelinip gelinmediğine bakılmaksızın insani mülahazaların gereğinin yerine getirilmesi gerekmektedir.

1951 Cenevre Sözleşmesi ve BMMYK Tüzüğü mültecilerin korunması ve yasal haklarına ilişkin temel esaslarda yol göstermektedir. BMMYK Tüzüğünde mültecilerin uluslararası düzeyde korunmasını sağlayan dolaylı ve doğrudan işlevler yer almaktadır. Doğrudan yaşama, özgürlük, kişi güvenliği, ayrımcılığa maruz kalmama, zulüm gördüğü yere geri gönderilmeme gibi hakların yasal güvencelerle koruma altına alınmasıdır. Bunun yanında BMMYK, mültecilerin hayati tehlikelerinin olacağı ülkelere geri gönderilmemesi, mültecinin eğitim hakkı, aile birleşmesi, geçici sığınma sağlanması, seyahat hakkı, kimlik, gönüllü ve isteyerek geri gönderilme, çalışma ve diğer sosyal haklardan yararlanılmasının kolaylaştırılması, vatandaşlığa kabulün kolaylaştırılması gibi konularla yakından ilgilenmekte ve çözüm yolu bulmaktadır.

Görüldüğü gibi, uluslararası hukuka uygun korunmanın sağlanması BMMYK in ortaya koyduğu maddeler ile ilgili devletin taraf olduğu sözleşme, protokol ve anlaşmalar belirleyici olmaktadır (Acer vd., 2010: 49). Bir mültecinin hayatının ve özgürlüğünün tehlike altında olduğu yere geri gönderilmemesi ilkesi, kalıcı çözümlerin üretilmesi ve bireyin korunması için birincildir.

1.7.1 Geri Göndermeme (Non-Refoulement)

1951 Cenevre Sözleşmesi 33. maddede yer alan ve uluslararası hukukta teamül kuralı haline gelmiş geri göndermemenin ilk paragrafı şu şekildedir: *“Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir”*.

Sözleşmenin bu maddesinden mültecilerin sınır dışı edilmemesinin esas olduğunu anlıyoruz. Bu madde taraf devletlere çekince koymamaktadır. Ancak devletler kendi özerkliklerinin tehlike unsuru oluşturması konusunda endişe duymaktadırlar. Mültecinin bulunduğu ülke güvenliği için tehlike oluşturması, yüz kızartıcı bir suçtan dolayı kesinleşmiş bir cezası bulunması ve bulunduğu ülkenin halkı açısından tehlike oluşturması mültecinin bu ilkedен yararlanma talep edemeyeceğini 33. Maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu durumda bile kanuni gereklilik yerine getirilecek mültecinin yasal yollarda kendisini savunmasına ve karara itiraz edebilmesine imkân tanınacaktır (Acer vd., 2010: 55).

Mültecinin hayatını ve özgürlüğünü tehlikeye sokacak bir yere gönderilmemesi, mülteci için en önemli hukuki güvencedir. İltica hukukunun en önemli maddesi olan zulüm görülen yere gönderilmemesi, uluslararası geleneksel hukukun bir kuralı ve ilkesi haline gelmiştir. Geri göndermeme ilkesi, mülteci olan kişilerle sınırlı değildir. Sınır dışı edilme,

iade edilme gibi zorla gönderilme durumlarında, yaşam hakkı, özgürlüğün kısıtlanması veya zulüm görme riski olan herkes için geçerlidir. Bu nedenle 1951 Cenevre sözleşmesine muhatap devlet taraf olsun ya da olmasın tüm devletler açısından bağlayıcı niteliktedir.

1951 Cenevre Sözleşmesine göre sığınılan devlet, prensip olarak, sınır dışı etmeme yükümlülüğü altındadır. Ancak, ulusal güvenliği ya da kamu düzenini bozacak bir durumda ülkesine sığınan kişiyi sınır dışı etme yetkisi saklı tutulmaktadır. Böyle bir durum karşısında sınır dışı edilecek kişi veya kişilere makul bir süre tanınmalı ve başka bir ülkeye kabulü için gerekli işlemler yapılmalıdır. Kişi her haliyle kaçtığı ülkeye iade edilemez (mad. 33/1). Sığınılan devlet veya üçüncü devlet sığınmacılara tanınan bu haklardan daha iyisini tanıma yetkisine sahiptir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2010: 236).

Geri göndermeme ilkesi birçok bölgesel ve evrensel anlaşmada ve bildiride yer almaktadır. Bu ilkenin konu olduğu belgeler (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2010: 141);

- 1951 Cenevre Sözleşmesi (md. 33)
- İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Yönelik Avrupa Sözleşmesi, 1950 (md.3)
- BM Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi, 1966 (md. 7)
- İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
- Çocuk Hakları Sözleşmesi 1990
- Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi, 1969 (md. 2)
- Cartagena Mülteciler Deklarasyonu, 1984.

Geri göndermeme ilkesine ikinci dünya savaşı sırasında Nazi zulmünden kaçan sığınmacılara güvenli bir ortam sağlayamayan devletlerin başarısızlığından dolayı gerek duyulmuştur. Taraf olan devletlerin ilkeyi uygulama noktasında ihlal ettikleri de görülmüştür. Yakın tarihten bir örnek olarak Ruanda'da 1994 yılında yaşanan soykırım karşısında Tanzanya'nın takındığı tavır gösterilebilir. Ruanda'da kriz Ruanda başkanının öldürülmesi ile hat safhaya ulaştı. Ruandalı mülteciler Tanzanya, Zaire ve Burundi'ye sığınmışlardır. Tanzanya, Zaire ve uluslararası yardım örgütleri göç akınını çözüm yolları aradılar. Ruanda'daki kriz çözilemeyip ülkedeki kaçış kitlesel harekete dönüştüğünde Tanzanya soykırımdan kaçan Ruandalı mültecilere kapılarını açmamak üzere kapattı. Geçiş yapabilen binlerce Ruandalıyı ise geri dönmeye zorladı. Geri dönen mültecilerin birçoğu öldürüldü. Zaire Hükümeti ise Ruandalı mültecileri toptan kovmakla tehdit etti, fakat bunu yapabilecek ekonomik güçten yoksundu. Nihayetinde 1996 da yaklaşık 500.000 mülteci belirsiz bir gelecek içinde ülkelerine geri gönderildi. Çatışmalar 2002 yılında tekrar alevlendiğinde 2 milyona yakın insanın hayatını yitirdiği görülmektedir (Castles ve Miller, 2008: 18-19).

1.7.2. Alternatif Politika: Geçici Koruma

Geçici koruma 1990'lı yıllarda Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte uluslararası toplumun gündemine girmiştir. Savaşla birlikte yaşanan etnik temizliğe varan sonuçlar insanların komşu ülkelere sığınmalarına sebep olmuştur. Bunun üzerine Avrupa Birliği Konseyi 2001 de Geçici Koruma Yönetmeliğini imzalamıştır. Yasal anlamda ilk ve bağlayıcılığı olan belgedir. Yönergede sığınmacıların oturma, çalışma, eğitim, sağlık gibi hizmetlerden yararlanma hakları bahsedilirken üye devletlerin iç hukuklarında konu ile ilgili sığınmacıların lehine olan değişiklikler yapmaları da öngörülmektedir(www.ec.europa.eu).

Yönergenin 2. maddesinin (a) fıkrasında geçici korumanın tanımını üçüncü ülkelerden gelen, ayrıldığı ülkeye dönemeyen kişilerin kitlesel sığınması, haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan kitlesel ve akın oluşturan kişileri ifade eder (www.goc.gov.tr, 2017). İltica başvurusunda bulunan kişinin korunması esastır. Geçici koruma genellikle kitlesel bir kaçışın doğurduğu sonuç olduğu için, sığınılan devlet etkin ve hızlı olarak sığınma taleplerini sonuçlandırmayabilir. Böyle durumlarda insanların yaşamı ve hakları tehlikededir. Sığınılan devlet en hızlı şekilde barınma olanağı sağlamakla yükümlüdür. Ancak bu durum mülteci olarak kabul edildiği ve sığınılan devlete yerleştirilecekleri anlamına gelmez (Acer vd. 2010: 15).

Geri göndermeme ilkesi iki şekilde yorumlanmaktadır. İlke dar kapsamlı düşünüldüğünde ülkeye yasal veya yasal olmayan yollarla giriş yapmış olan kişinin geldiği ülkeye gönderilmemesi anlamını içerir. Bu durumda ülkeye giriş yapmamış olan sınır kapısından çevrilen kişi sınır dışı edilmemiş ve ilke ihlal edilmemiş olacaktır. Geniş yapılan bir yorumlama ile kitlesel bir kaçışın var olduğu, savaş, soykırım, doğal afet gibi gözlenebilir olağan üstü hallerin var olduğu durumlarda sınır kapısına gelen kişi veya kişiler durumu aydınlanana kadar ülkeye alınmalıdır. Sığınmacıların ülkeye alınmaması bu kişilerin zulme uğrama tehdidi ile karşılaşmalarına yol açabilmektedir. Bu iki durum özellikle kitlesel göçlerde daha da önem kazanmaktadır (Acer vd. 2010: 36).

Devletlerin uygulamalarına bakıldığında, kitlesel göçlerde genel anlamda sığınmacıların sınır kapısına geline ülkeye kabul edildiği görülmektedir. Yakın tarihimizden örnek 2011 yılında Suriye’de gerçekleşen iç savaş sonucu Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır gibi komşu ülkelere sığınan Suriyelilere geçici koruma sağlanmıştır.

1.7.3. Ayrımcılık Yapılmaması

İHEB' sinin 2. Maddesinde kişinin hukuksal ve uluslararası statüye bakılarak hiçbir ayırım yapılamayacağı belirtilmektedir. Mültecilik ise beyannamenin 14. Maddesinde evrensel temel hak olarak '*herkesin zulüm karşısında başka ülkelere sığınmacı ve bu ülkelerce sığınmacı işlemi görme hakkı vardır*' şeklinde tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2017: 9). Buradaki kişi kavramı her bir insan için kullanılmıştır, mültecileri vatandaştan ayıran tek fark yer değiştirmiş olmasıdır.

Her insanın eşit muamele görmesi ayrımcılığın her türünün kaldırılmasına bağlıdır. Dil, din, cinsiyet, renk ve fikir ayrımcılığının olmaması her insanın beklentisidir. Demokratik rejimler çoğulculuğu benimsediği için farklı görüşlere hoşgörü ile yaklaşmaktadırlar (Acer vd. 2010: 21). Uluslararası olsun veya bölgesel olsun birçok sözleşme ve bildiride her devletin ülkesinde yaşayan vatandaşı ve yaşamak için göç etmiş herkes yasal güvence ile koruma altına alınmıştır. Dolayısıyla devletler taraf oldukları sözleşmeler gereği vatandaşlarına uyguladıkları temel eğitim, sağlık ve sosyal yardım gibi konularda ülkelerinde bulunan mülteci ve sığınmacılara da aynı muameleyi uygulamakla yükümlüdürler.

1.7.4.Sığınma Talebinde Bulunma ve Sığınma Olanağından Yararlanma Hakkı

Sığınma hakkı Cenevre Sözleşmesinin 33/1 maddesinde yer almıştır. Hiçbir devlet kendisine sığınan kişiyi ırkı, dili, dini, vatandaşlığı veya siyasi fikirleri dolayısıyla yaşam ve hürriyetinin tehdit edileceği ülkelere sınır dışı veya iade edemeyeceği taraf olan devletler tarafından onaylanmıştır(Ekşi, 2006: 196).

Bölgesel bir belge olan Cartagena Bildirisinde şiddet, yabancı düşmanlığı, iç çatışma veya kamu düzeninin bozulması gibi sebeplerle, hayatlarının, özgürlüklerinin tehlikeye düşmesi nedeni ile ülkesini terk eden insanları da kapsamaktadır. Ortada zulüm olmasa bile iltica anlamında sığınma talebinde bulunan kişinin sadece özgürlüğün tehlikeye düşmesi de geçerli bir sebep olarak görülmüştür (Acer vd. 2010: 47). Bildiri uluslararası olmasa da taraf devletler tarafında desteklenmekte ve gündeme getirilmektedir.

Kişi yurtdışında yaşıyor olması durumunda sığınma talebinde bulunması işlemlerin en kolay ve hızlı olanıdır. Ülkesinden zulüm görme korkusu ile ayrılmış olması da aranan bir şart değildir. Ancak kişi turistik seyahat, öğrenim gibi sebeplere ülkesinden ayrılmış da olabilir. Ülkesi dışında bulunduğu süre içerisinde ülkesinde meydana gelen bir askeri darbe, iç savaş gibi sebeplerden dolayı zulüm riskine karşı ülkesine dönemeyen kişilerde yerinde mülteci sayılmaktadır (Acer vd. 2010: 43).

Sığınma taleplerinden hala tartışma konusu olan kişinin menşe ülkesinde yabancı bayraklı gemilere veya uçaklara sığınması ya da yabancı diplomatik temsilciliklere başvurması uluslararası hukukta netlik kazanmamıştır (Acer vd. 2010: 43).

1.7.5. Sosyal Haklar

Sığınmacı ve mültecilerin göç ettikleri topluma uyumu açısından en önemli etken sosyal hakların var olan toplumla eşit olması, en azından insani durumlarını sağlanabilmesidir. Eğitim, yerleşme, çalışma hayatı ve sağlık gibi konularda mülteci ve sığınmacıların sadece gelişmekte olan ülkelerde değil gelişmiş ülkelerde de aynı problemleri yaşadıkları görülmektedir. Sosyal haklar toplumda dengesizlikleri azaltmaya yönelik haklar olduğu için mültecilerinde ayrım görmeksizin bu haklardan yararlanması gerekmektedir.

1951 Cenevre Sözleşmesinin 22. maddesinde bu konu, sığınan devletin mültecilere de temel eğitim konusunda kendi vatandaşlarından ayırmaksızın yapılmasını belirtmiştir. Gene aynı şekilde daha sonraki eğitim aşamasında, yabancı devletlerden alınmış diploma ve belgelerin kanunlar çerçevesinde zorluk çıkarılmadan denkliğinin verilmesini, harçlardan muafiyet, tahsil bursları konusunda zorlayıcı olmayan bir tutum içerisinde olmaları beklenmektedir (Ekşi, 2006: 194). Bu madde mültecilerin eğitim haklarının korunması ve bulunan topluma uyumun kolaylaştırılması anlamını taşımaktadır.

Mültecilere uygulanan bazı özel politikalar, ortaya çıkan toplumsal gerilimi düşürmek, etnik yoğunlaşmayı azaltmak içindir. Fakat bunun ayrımcı eğilimleri güçlendirdiği görülmektedir. Örneğin, yabancı öğrenciler için ayrı sınıfların oluşturulması veya kendi dillerinde eğitim alması Almanya’da ikili strateji adı altında denenmiş, çocukların yalıtımına ve düşük eğitim performansına neden olmuştur. İsveç’te yabancılara yönelik özel sosyal konutlar yüksek düzeyde etnik yoğunlaşmaya yer yer çatışmalara sebep olmuştur. Bunun sebebi dil, eğitim, barınma gibi kendileri ile ilgili özel hizmetler üretilmesi fikrine dayanmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 341). Almanya ve İsveç’te yabancılar karşısında kendi vatandaşlarına özel muameleyi öngören birçok yasal düzenleme vardır. Almanya yaşanan ırkçı saldırılar sonrası toplumsal dışlanmayı önlemek için çeşitli çözüm yolları aramaya başlamıştır.

Devletler tarafından ilk önce üzerine düşülmesi gereken konu ve tüm ayrıntılarıyla dikkate alınması gereken durum herkesin sağlık, eğitim, barınma, beslenme, güvenlik gibi konularda en az asgari düzeyin sağlanması gerekliliğidir. Kadın ve çocukların özel bakım ve yardım hakları vardır. Mültecilerin bu temel hakları güvence altına alınmadan insanca

muamele görmesi ve yaşaması olanaksızdır. Toplumsal hizmetler uygulanırken eşit ve ayrıcalıksız olması devletlerin öncelikli görevleri arasındadır.

1.7.6. Ülke Sınırları İçinde Hareket Özgürlüğü

Cenevre Sözleşmesi 26. maddesi mültecinin gezi ve yerleşme hürriyeti açısından devletlerin aynı koşullardaki yabancılara tanınan haklardan farksız olmaması, ikamet edeceği yeri seçme ve özgürce seyahat etme hakkı tanınmasını belirtmiştir(Ekşi, 2006: 195). Her taraf devlet ülkesinde bulunan mültecilere yasa ile çizilmiş bu çerçevede ikamet ve seyahat özgürlüğü tanınmalıdır. Sığınılan devletin pasaport, seyahat belgesi, ikamet belgesi veya kendi iç hukukunda geçerli bir belge verdiği sığınmacılarda bu haktan mahrum edilemez.

Daha öncede ifade edildiği gibi sığınma kavramı İnsan Hakları Beyannamesinin 14. Maddesinde ilk kez bahsedilmiştir. Sığınma konusunda devletlerin daha çok giderilmesi gereken eksikleri ve çözüm bekleyen sorunları vardır. Özellikle sığınma konusunda devletlerin sığınmacılara tam anlamıyla hangi hakları verdikleri henüz netlik kazanmış değildir. Türkiye son dönemde yaşadığı kitlesel sığınma vakasıyla tecrübe ettiği eksiklerini, başarılı bir şekilde iç politikasında düzenlemiş ve uygulamaya koymuştur. Yasa ile belirttiği çerçevede herkesin seyahat ve ikamet özgürlüğü bulunmaktadır. Bu haktan, ikamet tezkeresi bulunan ve harcını ödemiş her mülteci ve sığınmacı faydalanabilmektedir.

Yerleşme ve seyahat özgürlüğü sınırsız değildir. Belirttiğimiz bu haklar hukuksal düzenleme ile sınırlandırılabilir. Devletlerin kamu güvenliği, kamu sağlığı, kamu hakları, kişi özgürlüğü ve hakkı gibi sebeplerden dolayı yasa ile sınırlandırma yetkileri vardır. Buradaki amaç insan haklarını sınırlandırmak değil, insan hakkı ihlallerini önlemektir.

1.7.7.Toplumun Kültürel Hayatına Katılma Hakkı

Kültür kimliğin bir kaynağı, dışlanma ve ayrımcılık karşısında kendini savunan bir direnç noktasında kilit taşı, insanı oluşturan yegâne varlıktır. Kültürel farklılık ise etnik sınırların oluşmasında öncelikli nedendir. Mültecilerin geldikleri yerden farklılıkları devleti bir ikilemde bırakabilir. Fakat bu farklılıklar bir sorun olarak değil de çeşitlilik olarak görülürse homojen bir toplum oluşur (Castles ve Miller, 2008: 54).

Kültür varlığı olan insanın kültürel yaşamın dışına itilmesi, soyutlanması beklenemez. Ancak mültecilerin birincil ihtiyacı olan beslenme, barınma, eğitim, sağlık gibi ihtiyaçlarının bile en az seviyede karşılayabildiklerini düşünürsek kültürel hayatın içerisinde ne kadar oldukları bir ironidir. Mültecilerin yaşamış oldukları elverişsiz hayat koşulları, sosyal yaşam konusunda henüz bir arz- talebin olmadığı görülmektedir.

Sosyal, kültürel ve iktisadi haklar açısından duruma baktığımızda, seçme ve seçilme hakkı hariç, devletin ülke vatandaşlarına vermiş olduğu haklara yakın düzeyde veya mümkün olduğu derecede aynı şekilde mültecilerinde istifade etmesine olanak sağlaması gerekmektedir (Acer vd., 2010: 93).

Bahsettiğimiz uluslararası belgeler ve haklar, mültecilerin ve sığınmacıların korunması ve yaşamlarına devam edebilmeleri için zorunlu yaptırımları olan hayati önem taşıyan maddelerdir. Ayrıca bunların yanında mültecilerin uluslararası kabul görmüş, göç etmek zorunda kaldıkları ülkeler tarafından korunmasına ilişkin önemli haklar aşağıda sıralanmıştır (Acer vd., 2010: 48, 49):

- Yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı,

- İşkence ya da zalimane, insani olmayan, onur kırıcı ceza ya da muameleye bırakılmama hakkı,

- Kölelik ya da kulluk altında bulundurulmama hakkı,
- Yasa önünde bir kişi olarak tanınma hakkı,
- Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü,
- Özel yaşam, aile ev konusunda keyfi müdahaleye maruz bırakılmama hakkı,
- Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı.

İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE'YE YÖNELİK GÖÇ HAREKETLERİ VE MÜLTECİLERE İLİŞKİN POLİTİKALAR

Göç, Türkiye tarihinin, daha da geriye gidildiğinde Osmanlı Devleti'nin sürekli gündeminde olan önemli konularından biridir. Osmanlı Devleti genişlemesine paralel olarak, din, ırk, renk ve siyasi sebeplerden dolayı başka devletlerden kendisine bireysel veya kitlesel olarak sığınan birçok sığınmacıyı misafir etmiştir.

Türkiye'ye bakıldığında ise göçü dönemlere ayırmak mümkündür. Cumhuriyet döneminde Osmanlı devleti topraklarında yaşayan Müslüman ve çoğunlukla Türk kökenli olan kişiler Türkiye topraklarına göç etmişlerdir. Türkiye'ye göç eden Türkler ve Müslümanlar bağlamında Balkanlar'ın özel bir yeri vardır. Özellikle Balkan Savaşlarının ardında bölgede yüzyıllardır yaşamakta olan Müslüman halka karşı girişilen etnik ve dinsel soykırım karşısında sadece Türkler değil, Boşnak, Arnavut, Pomak gibi birçok etnik unsurda Türkiye'ye sığınmıştır (Acer vd., 2010: 65). İkinci dünya savaşı sonrası başlayıp 1980'lere kadar daha çok Bulgaristan'dan göç gerçekleşmiştir. 1980'lerden sonra Ortadoğu'dan göç dalgaları belirginlik kazanmıştır. Genellikle Türkiye'nin transit ülke görevini yaptığı bu dönem ilk olarak Afgan sığınmacılarının gelişi ile başlamış ardından 1979 İran Devrimi ile devam etmiştir. Rejimden kaçan birçok İranlı Türkiye'ye sığınmıştır. 1988 yılında Irak' da başlayan kitlesel Halepçe katliamı ile ilk Irak mülteci akını başlamış ve 1988 ve 1991 yılları arasında Iraktan Türkiye'ye aralıklarla göç hareketi yaşanmıştır. Irak iktidarının devrilmesi sonucu 2003 yılında yaşanan iç savaş ve istikrarsızlık sonucu günümüze uzanan Irak halkının Türkiye'ye sığınma yolculuğu devam etmektedir. 1992 yılında ise binlerce Bosnalı Türkiye'ye sığınmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 259, 265).

Bu dönemlerde Türkiye'ye yapılan göçün genel karakterine bakıldığında, Türk veya Müslüman kişilerin yaşadıkları topraklarda siyasi rejimlerin uyguladığı baskılar, insan hakları ihlalleri, kimi zamanda işgal ve savaşlar kişilerin Türkiye'ye sığınmasına yol açmaktadır. Dünyanın en stratejik bölgesinde konumlanan Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada ülkesidir. Sığınmacıların ve mültecilerin kara yolunun yanında deniz yolunu da kullandıkları düşünüldüğünde sadece sınır komşularından sığınmacılara ev sahipliği yapmadığı görülmektedir. Akdeniz ve Karadeniz' e kıyısı olan komşuları da düşünüldüğünde Türkiye'nin Rusya Federasyonu, Romanya, Ukrayna, Mısır, Libya, Lübnan, İsrail ve Kıbrıs adasından da sığınmacıların geldiği görülmektedir. Aynı şekilde Afganistan, Somali, Pakistan gibi kaosların olduğu ülkelerden de sığınmacı sayısının arttığı görülmektedir.

Türkiye sığınma taleplerinin en çok yaşandığı ülkelerden biridir. BMMYK' nin ' *Son dönemde görülmüş en büyük göç dalgası* ' olarak belirttiği 2011 yılında başlayan Suriye'deki iç savaş nedeni ile ülkesinden ayrılmak zorunda kalan insanların sığındıkları ilk muhatap 911 km'lik sınırı olan Türkiye'dir. Türkiye bu insani kriz karşısında hazırlıksız yakalanmış 3,2 milyon Suriyeli mülteciye açık kapı politikası uygulamıştır. Türkiye hala yaşamakta olduğu kitlesel sığınma ile çözüm yolları ararken özellikle Afganistan, Somali, İran, Irak, Pakistan gibi ülkelerden gelen sığınmacıların sayısında azımsanmayacak yükselişler görülmektedir (Erdoğan, 2017: 6).

Türkiye taraf olduğu sözleşmeler gereği, Avrupa dışından gelen sığınmacılara mültecilik hakkı tanımamaktadır. Bu bölümde ülkemizde bulunan sığınmacı, mülteci veya transit göçmenin anlam kargaşası yaratmaması için Suriyeli mülteci veya mülteci terimi kullanılacaktır.

2.1.Türkiye Yönelik Göç Hareketleri: Tarihsel Gelişim

Mülteciliği diğer göç olaylarından ayıran en belirgin özellik zorunlu olmasıdır. Kişilerin istekleri dışında gelişen olaylar yüzünden yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kalmaları veya buna zorlanmalarıdır. Yaşanılan ekonomik sebepler, iç savaşlar, baskılar veya insan hakları ihlalleri kişilerin zulüm korkusu yaşamalarına, bununla birlikte yaşadığı ülke ile tüm bağlarını koparması ve belirsiz bir geleceğe yönelmesine yol açmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde sınır aşırı insan hareketliliği devletleri ve toplumları şekillendirmiştir. Son yıllarda yaşanan bu hareketlilik devletleri yeni politikalar üretmeye ve uygulamaya itmiştir (Castles ve Miller, 2008: 5). Birinci dünya savaşından sonra bu süreç daha da belirgin bir hal almış, hem de uluslararası alanda gerekli düzenlemeler ile bütün dünya ülkeleri tarafından kabul görür bir içeriğe sahip olmuştur.

Bulundukları ülkeden haklı bir sebeple kaçmak zorunda kalan kişilerin korunması ve bu kişilere insani mülahazada haklar tanınması ve hukuku bir statü verilmesi insan haklarını temeline dayanan duyarlılığın ürünüdür. Türkiye, mülteci hakları ve korunması konusunda diğer ülkelere göre iyi sayılabilecek bir geçmişe sahiptir. Bu konuda Sefarad'ların 500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi'nin her yıl düzenlediği etkinlikte Osmanlı-Yahudi beraberliğinin 700 yıllık serüveninden bahsedilebilir. İspanya'da başlayıp bugün Türkiye'de devam eden Sefarad'ların göç yolculuğunda Osmanlı Devleti izlediği iltica politikaları ile dönemin en çok mülteci ağırlayan imparatorluğu olmuştur. '1492 yılında İspanya'nın Katolik bir krallık yaratılmak istenmesi ile İspanya'da yaşayan Müslüman ve Yahudilere dinlerini değiştirmeleri aksi halde ülkeyi terk etmeleri söylenir. Bazı tarih kaynaklarında sayıları 200 bini bulan Yahudi'ler, Avrupa'nın Kuzeyine ve Akdeniz Bölgesindeki ülkelere yayılırlar. Yahudilerin 93 bin kadarı Osmanlı Devleti'ne sığınır. Dönemin imparatoru II.

Beyazıt tarafından kabul edilip Osmanlı topraklarında yerleştirilirler. 16. Yüzyılın sonuna kadar göç etmeye devam eden Sefaradlar Osmanlı imparatorluğun hoşgörüsü sayesinde evlerinin önlerine yüksek duvarlar inşa etmek zorunda kalmamışlardır. Toplumla iç içe, din ve dillerini yaşatarak Osmanlı devleti içerisinde birçok alanda başarılı olmuşlardır¹. Osmanlı tarihinde bu ve buna benzer mültecileri kucaklayıcı birçok sığınma yaşanmıştır. Yine 19. Yüzyılda Rusların baskısından kaçan yüzbinlerce Polonyalı, Osmanlı devletine sığınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından kısa bir süre sonra Avrupa'da ırkçı rejimlerin iktidara gelmesi ile Almanya'da ki Yahudiler için toprakları yaşanmaz hale gelmiştir. 1933-1945 yılları arasında Nazilerin işgal ettikleri topraklarda bulunan Yahudiler, Almanya'nın çıkarmış olduğu ırk ayrımı yasaları sonucunda soykırıma varan muamelelere tabi tutulmuşlardır. 800 Alman vatandaşı Yahudi aydın Türkiye'ye sığınmış, 100.000 Yahudi ise Türkiye üzerinden Filistin'e transit geçiş yapmıştır (Kirişçi, 2000: 4 aktaran Acer vd. 2010: 65). Konunun daha net anlaşılması için tarihsel süreç içerisinde Türkiye'ye yapılan kitlesel veya bireysel göçler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

¹Şarhon, Karen Gerson. 'Judeo- Espanyol dil ve kültürü', http://www.salom.com.tr/haber-87631-yavuz_sultan_selim_ve_yahudiler_14651520_.html (14.12.2017)

Tablo 2: Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri

Kaynak Ülke	Yıllar	Göç Eden Kişi Sayısı
Yunanistan	1922-1938	348000
Balkanlar	1923-1945	800000
Almanya	1933-1945	800
Irak	1988	51.542
Bulgaristan	1989	345000
Irak (Körfez Savaşı sonrası)	1991	467.489
Bosna Hersek	1992- 1998	20.000
Kosova	1999	17.746
Makedonya	2001	10.500
Suriye	2011-2017 (Ekim dâhil)	3.000.000

Kaynak: GİGM, 2017: http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380 Erişim: 20.12.2017

Tarihsel süreçte yaşanan olaylar ve bunun sonucunda ortaya çıkan göç hareketliliği Osmanlı devletinin ve devamında Türkiye Cumhuriyeti'nin tutumunun hep insani mülahazada olduğu görülmektedir. Türkiye taraf olduğu Cenevre sözleşmesi ve 1967 protokolünde coğrafi kısıtlama koymuş olsa bile söz konusu insanlık dramlarının yaşandığı yerlerde gıda ve insani yardım yapmıştır.

2.1.1. Birinci Dalga Göç Hareketleri: 1922-1950

1850'lerden itibaren Kırım ve Kafkasya'dan, 93 harbinden sonrada Yugoslavya, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'dan Anadolu'ya Türk- Müslüman kökenli nüfus

gelmiştir. Bu göç hareketliliği Anadolu’da nüfus yapısını değiştirmiş ve bunun siyasi, askeri, kültürel ve sosyal olumlu olumsuz sonuçları ortaya çıkmıştır.

Cumhuriyetin temellerinin atıldığı bu dönem; Osmanlı coğrafyasından gelen büyük göçler Türkiye Cumhuriyeti’nin ülke vatandaşının birçoğunun mülteci ve göçmen olmasına zemin hazırlamıştır. Kendisi göçmen olmasa bile ebeveynleri göçmen olan yeni bir nüfus yapısı oluşmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulma aşamasında göç politikalarının oluşturmada Osmanlı İmparatorluğundan gelen göçmenler ve mülteciler en önemli aktörlerdir. Cumhuriyetin temelleri atılırken, ulus devlet kurma çabalarının önemli bir boyutu olan milli kimlik ve aidiyetin oluşturulması göç politikalarının da boyutta olmasına zemin hazırlamıştır. Bu anlayış göç politikalarının da Türk Mevzuatına önemli bir yansıması, 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanununda Türkiye’ye göç etme hakkının sadece ‘ Türk soyundan meskûn veya göçebe’ kişilere verilmesidir. 1932 tarihli 2007 sayılı kanun ile ‘ Türkiye’deki Türk vatandaşlarına tahsis edilen sanat ve hizmetler hakkında kanun’ belirtilen bazı mesleklerin sadece Türk vatandaşları tarafından yapılmasını hükmetmiştir (Canpolat ve Arıner, 2012: 15).

Osmanlı Devletinin Balkanlarda kalan Müslüman Türk kökenli nüfusun Anadolu topraklarına Devlet iradesi ile yerleştirilmesi ve Anadolu topraklarında yaşayan Müslüman olmayan yüzde 3’lük nüfusu yüzde 1’lere düşürmüştür.

2.1.2. İkinci Dalga Göç Hareketleri: 1950- 1980

Bu dönem ulus Devletin ve modernitenin yerel olarak derinleştiği yılları içerir. 1950’lerden itibaren Türkiye sadece göç almamış göç vermiştir. İsrail Devletinin kurulması

ve Kıbrıs Harbi Gayri Müslim nüfusun azalmasında rol oynamıştır. Bu dönemde Türkiye tarihinde ilk kez Avrupa ülkelerine işgücü göçü vermiştir. Modernleşmenin derinleşmesi sadece dış göçü değil kır-kent göçünü de birlikte getirmiştir.

Bu dönemde göç politikalarını şekillendiren önemli bir unsur Türkiye'nin NATO üyeliğidir. Bununla birlikte Türkiye bir cephe ülkesi haline gelmiştir. Soğuk savaş döneminde sınır kapıları resmen veya fiilen kapalı olan Türkiye'nin göç politikaları güvenlik anlayışı içerisinde yürütülmüştür. Bu durum sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal anlamda gelişim unsuru olan birçok alanı daraltmıştır (Canpolat ve Arner, 2012: 15).

Bu dönemin ikinci önemli unsurunu oluşturan uluslararası sözleşmelere Türkiye'nin çekinceli de olsa taraf olmasıdır. Türkiye bu çekinceli durumu batıdan gelebilecek dış tehditlere ve doğuda ki ayaklanmalara karşı güvenlik politikası olarak kaygıları belirleyici olmuştur.

Türkiye'nin mülteciler- sığınmacılar konusundaki uluslararası yükümlülükleri, sözleşmeleri ilk imzalayan devlet olarak, 1951 Cenevre sözleşmesi ve 1967 New York protokolüdür. Türkiye 29 Ağustos 1961 tarihli bir bildirme ile 'coğrafi sınırlama' istisnasını kullanacağını, sebebi ne olursa olsun Avrupa dışından gelenlere mülteci statüsünü vermeyeceğini ilan etmiştir. Birçok devlet sözleşme imzalarken coğrafi kısıtlama istisnasını kullanmış fakat süreç içerisinde kişinin geldiği yer değil durumunun mültecilik statüsü için yeterli olacağı kanısı ile bu istisnayı kaldırmışlardır. Halen günümüzde coğrafi kısıtlama istisnasını uygulayan Türkiye, Kongo, Monako ve Madagaskar'dır. Bu durumda Türkiye'de bulunan ve uluslararası hukukun mülteci olarak kabul ettiği fakat Avrupa'dan gelmediği için Türk hukuk sistemine göre mülteci olarak bulunmamaktadırlar. Bu durum diğer ülkelerden farklı olarak Türkiye'de uluslararası koruma konusunda farklı statülerin ortaya çıkmasına ve

uygulamada anlam kargaşası yaratmaya sebep olmaktadır. Buna göre Türkiye Avrupa'dan gelen iltica başvurularında mülteci olarak kabul etmekte; Avrupa ülkeleri dışından gelenlere ve 1951 Cenevre Sözleşmesi uyarınca mültecilik statüsüne uyan kişilere 'şartlı mülteci' statüsü vermektedir. Gene buna istinaden 1951 Cenevre Sözleşmesi gereği mültecilik statüsü verilemeyen fakat haklı sebepler ile korumaya ihtiyacı olanlar için 'ikincil koruma', bireysel olarak uluslararası başvuru alınamayacak kitlesel göç durumlarında ise 'geçici koruma' statüsü verilmesi belirlenmiş ve uygulamaya koyulmuştur (Erdoğan, 2017: 9, 10).

2.1.3. Üçüncü Dalga Göç Hareketleri: 1980- 2000

Küreselleşmenin hız kazandığı ve Soğuk savaşın sona erdiği bu dönemde Türkiye küresel göçün yeni yüzü ile tanışmıştır. 1960'larda işçi göçü veren ülke olan Türkiye 80'ler sonrasında yabancı göçü ile göç alan ülke kimliğine bürünmüştür. Bu durum dünyada yaşanan siyasi olaylar ve küreselleşme ile doğrudan ilgilidir.

SSCB' nin dağılması, Doğu Avrupa'da Sosyalist sistemlerin çöküşü, Afganistan, İran ve Irak'ın karşı karşıya kaldığı siyasal değişimler yüzbinlerce kişinin Türkiye'ye sığınmasına zemin hazırlamıştır. Bulgaristan'da Türk Müslüman azınlığın asimile çalışmaları, Türkiye'ye dönmek isteyenlere vize verilmesi ve dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın sınır kapılarını açacağını Brüksel'de katıldığı NATO toplantısında duyurması ile 1989 Haziran ayında büyük göç başlamıştır. Bu dönem 345 000 Türk soyundan olan nüfus Türkiye'ye Kapıkule sınır kapısından giriş yapmıştır.

1980'li yıllardan itibaren göç nitelik değiştirmiştir. Sadece Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı olan göçmenler değil yabancılarında Türkiye'ye göçünden sözü edilecek bir döneme girilmiştir. Böylelikle modern Türkiye Türk ve Müslüman olmayanların göçüne misafirperverlik yapmıştır.

1979 İran İslam Devrimi'yle İran'daki Pehlevi Hanedanı yönetimden uzaklaştırılmış; ülke din adamlarından oluşan, Şii-İslam inançlarını esas alan bir konsey tarafından yönetilmeye başlanmıştır (Akpınar, 2013: 19). 1979 Devrimi'nin hedefi şahlık rejiminin ve monarşinin yıkılması ve İran'ın her alanda egemenliğinin ve bağımsızlığının geri alınmasıdır (Sayın, 2015: 51). İran' da gerçekleşen rejim değişikliği sonucunda muhalif kalanlar ya da mağdur bırakılanlar için İran'dan ayrılmak yolu gözüktüğünde ilk durakları Türkiye olmuştur. Bir tahmine göre 1980-1991 yılları arasında Türkiye'yi kısa süreli beklemek için kullanıp esasen transit şekilde genellikle kuzey Avrupa ülkeleri ve Avrupa'ya 1,5 milyon İranlının göç ettiği öne sürülmektedir (Kara ve Korkut, 2010; 158).

Irak'tan kaçış veya göç ilk olarak Saddam Hüseyin'in Kürtlere yönelik uyguladığı Halepçe katliamı, arkasından gelen 1991 yılı körfez krizidir. Kuzeyde Kürt'ler güneyde ise Şii'ler Saddam Hüseyin yönetimini düşürmek için ABD ve müttefiklerinden aldıkları destek ile isyana kalkışmış, fakat başarılı olamayan isyancılardan bir milyona yakın Şii İran'a, yarım milyona yakın Kürt ise Türkiye ye doğru göç yolcuğuna başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti hazırlıksız yakalandığı sığınmacı kitlesine karşı, kendi içinde de yaşamakta olduğu Kürt sorunu nedeni ile kapılarını açmak istememiş, ancak uluslararası baskı sonucu Iraklı Kürtler Türkiye'ye girerek geçici kamplara yerleştirilmiştir. 1991' deki kitlesel mülteci krizi sanıldığı kadar uzun sürmemiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın önerisi ile İngiltere ve ABD, 36. Paralelin kuzeyinde güvenli bölge kurulması ve Türkiye'ye kaçan sığınmacıların Irak içindeki bu bölgede korunmasını sağlayan bir projeyi iki ay içinde hayata geçirmişlerdir (Danış, 2009: 16). 1991 ve günümüze kadar olan dönem Irak halkı için kademeli olarak göç zincirlerinin oluştuğu yıllar olacaktır.

Bu dönemde, Türkiye'ye büyük boyutlu sığınma hareketlerine misafirperverlik yapmıştır. Ancak sığınmacıların büyük bir kısmı gönüllü olarak dönmüştür. Bir kısmı da BM tarafından çeşitli Avrupa ülkelerine yerleştirilmiştir. 1988 de Halepçe katliamından kaçan 50 Bin Iraklı Kürt, 1989'da Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen Bulgar vatandaşı Türk, 1991'de Körfez krizi sonucu yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalan 460 Bin Iraklı Türkiye'ye sınır kapılarından giriş yapmıştır.

Bosna- Sırp savaşı ve Kosova'da yaşanan iç karışıklıklar da bu dönemde Türkiye'ye yönelik sığınma ve göç hareketliliğin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. 1992-1998' de yaşanan Bosna- Sırp savaşında ve 1999 yılında Kosova'nın özerkliğinin kaldırılması ile binlerce Müslüman Türkiye'ye sığınmıştır.

2.1.4. 2000 Sonrası Göç Politikaları ve AB Uyum Süreci

Türkiye'nin yeni göç yönetimi anlayışı 2001 yılında Türkiye ile Avrupa komisyonu arasında imzalanan 'katılım ortaklığı' belgesi ile başladığını söylemek doğru olacaktır. 2003 yılında revize edilen belge, daha sonra Türkiye'nin ilan ettiği Ulusal Eylem Planı ile daha somut bir hal almıştır. Bu çerçevede Türkiye'den Avrupa'ya yönelecek düzenli ve düzensiz insan hareketliliğin nasıl yönetileceği ve bu doğrultuda nasıl politikalar üretileceğine dair birtakım hedefler ortaya konmuştur. Göç konusunda ortaya koyulan hedefleri dört başlıkta özetleyebiliriz. Bunlar; vize rejiminin tekrar düzenlenmesi, düzensiz göç ile mücadele, Schengen kurallarına göre sınır kontrolleri, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü uyarınca mülteci statüsünün önünde engel teşkil eden coğrafi kısıtlamanın kaldırılması. Üçüncü eylem planı ise 2008 yılında ilan edilmiştir (Sağiroğlu, 2016: 51).

Türkiye 1999 yılı itibari ile AB uyum politikaları çerçevesinde, 2013 yılı Nisan ayında 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu' (6458 sayılı kanun)'u çıkarmış, bu yasa

ile İç İşleri Bakanlığı Göç idaresi Genel Müdürlüğünü kurmuştur. Atılan bu adımlar daha insani, sivil inisiyatifin ön planda olduğu politikaların uygulanacağı olarak görülmektedir. Yaşanan krizler ve gelecekte yaşanacak olan göç dalgalarında Türkiye'nin hedef ülke haline geleceği düşünülerek sistematik olarak yeni politikalar uygulanmaktadır. Yeni gelişmelerin yaşanıyor olması ve bu gelişmeler içerisinde Suriye'de yaşanan iç savaşın bu döneme paralel olarak etkisi Türkiye için bir şanssızlık olmuştur. Ancak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)'nün yeni olması ve mevzuat çalışmalarının devam ettiği bu dönem içerisinde, azımsanmayacak bir gayret ve başarı ile çalışmalar yapmıştır(Erdoğan, 2017: 9).

22 Ekim 2014 de yayınlanan 'geçici koruma yönetmeliği' herhangi bir süreden bahsetmemektedir. Geçici koruma kararının hangi hallerde alınacağı, nasıl uygulanacağı, hangi durumlarda sona erdirileceğinin tanımları yapılmaktadır. Yönetmelik kitlesel bir akın karşısında hangi kurumların ne görevler üstleneceğini, gelen misafirlerin eğitim, sağlık gibi hizmetlerinin hangi şartlarda nasıl yürütüleceğini, ayrıca geline ülkede yaşamın normale dönmesi hallerinde geri gönderilme işlemlerinin nasıl yapılacağını açıklamıştır(Sağiroğlu, 2016: 63). Yönetmelik genel bir çerçeve çizse de anlam içeriği bakımında Suriyeli mültecilere ev sahipliği, duyarlılık ve iyi niyetli destek gibi anlamlar içermektedir. Suriyelilere geçici sığınma hakkı tanıyarak açık kapı politikası uygulamıştır. Dolayısıyla buradan çıkarılan anlam çıkarılan politikaların Suriyelilere özgü olmasıdır. Geçici madde 1'de de net anlaşılan bir durumdur.

'28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sebebi ile geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyetinden kitlesel veya bireysel olarak Türkiye sınırına gelen veya sınırları geçen Suriye vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici

koruma altına alınacaklar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz’²

Dünyanın en kalabalık mülteci stokuna sahip bir ülke iken 2015 yılı itibari ile en çok mülteci üreten ülkesi olan Suriye’nin nüfusunun yarısından fazlası yerinden edilmiştir. Yerinden edilen bu insanların 5 milyon kadarı sınırları dışındadır. Suriye’nin nüfusunun 20 milyon olduğunu düşünürsek %25’ i sınırları dışında ve bu mülteci stokunun yarısından fazlasını Türkiye tek başına yüklenmektedir. Bu durum Türkiye’yi dünyadaki en çok mülteci barındıran ülke konumuna getirmiştir (Sağiroğlu, 2016: 64).

Aynı şekilde Suriye krizinden yakinen etkilenen ve mülteci kabul eden diğer komşu ülkelere göre Türkiye’nin süreci başarılı bir şekilde yönetiyor olması ve ciddi sorunlarla karşılaşılmasa GİGM ve ilgili kamu kurumlarının ortaya koyduğu büyük çabanın sonucudur. Uluslararası kamuoyunda da takdir edilen geçici koruma yönetmeliğinin hazırlanmış olması Türkiye’nin hem göç yönetimindeki başarılı ilerleyişi hemde eksiklerin giderilmesi adına atılmış doğru bir adımdır.

2.2. Türkiye’de Göç ve Mülteci Politikalarında Uluslararası Aktörlerin Rolü: Avrupa Birliği İlerleme Raporları Eksenli Bir İnceleme

Avrupa Birliği Türkiye’ye yönelik yaşanan sığınma hareketlerini yakından takip etmektedir. Yıllara göre yayımlanan ilerleme raporlarında da Türkiye’nin maruz kaldığı kitlesel ve bireysel sığınma talepleri irdelenmiş ve Türkiye’nin uygulamakta olduğu politikalara eleştiri ve ek olarak da tavsiyelerde bulunulmuştur. Raporlarda genel olarak

² GKY- Geçici madde 1, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf

‘Türkiye’nin sınır güvenliği konusunda uyguladığı politikalara, vize muafiyetine, şiddetten kaçan Suriye vatandaşlarına verilen destek,

1999 Yılı İlerleme Raporu’nda; 1998 yılı itibari ile diğer yıllara oranla illegal yollarla Türkiye’den Yunanistan’a geçmeye çalışırken yakalanan sığınmacı sayısının arttığından, bunun sebebinin ise Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesi’nde koymuş olduğu çekince den kaynaklandığı belirtilmektedir. Yasa-dışı göçmenlerin barındırılmasına yönelik tesislerin ve malî imkânların geliştirilmesini tavsiye edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 1999: 37).

2000 Yılı İlerleme Raporu’nda; göç ve iltica konusunda eğitimli personel çalıştırılmaya başlanılmalı, sınır kontrollerinde tek bir komuta bulunmadığı, ayrıca sınır kontrollerinin sivil olmadığı belirtilmiştir. Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesinde koymuş olduğu çekinceyi kaldırması gerekliliği, Yasa dışı yollardan Batı Avrupa ülkeleri kaçışı azaltmak için çalışmalar yapılması gerekliliği, iltica konusunda UNHCR ile birlikte çalışmalar yürütülmesi gerekliliğine değinilmiştir. Ayrıca sığınmacıların barınması için gerekli tesislerin bulunmadığı, yöre halkının konukseverlik ve dayanışma geleneği ile bu sorunun çözüme ulaştığı ancak kitlesel sığınma durumlarında bu durumda yetersiz kalacağı belirtilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2000: 48).

2001 Yılı İlerleme Raporu’nda; 2000 Yılına göre ilerleme kaydedilmiştir. 553 memur eğitilmiştir. Nisan 2001’ de Türkiye, Cenevre Sözleşmesi’nde koymuş olduğu coğrafi çekinceyi birtakım şartların karşılanması halinde, kaldırılması konusundaki istekliliğini teyit etmiştir. UNHCR ile iş birliği yaparak birtakım eğitim faaliyetleri düzenlenmiştir. Yetkililer mevcut bulunan iki misafirhaneye ek 11 yeni mülteci misafirhanesi gerekliliğini tespit etmiştir (Avrupa Komisyonu, 2001: 82).

Değerlendirme sonucunda Türkiye ile AB arasında yeniden kabul anlaşması akdedilmesi doğru yönde bir adım olacaktır, bununla birlikte göç ve iltica konusunda 2001 ilerleme raporunda gelişme kaydedilmiştir.

2002 Yılı İlerleme Raporu'nda; genel olarak geçen yıla göre ilerlemeler kaydedilmiştir. Yasa dışı göç ile mücadele konusunda bir dizi girişim başlatılmıştır. Karada birçok kontrolleri kurulmuş, Türk Sahil Güvenliğinin kaynaklarını %70'ini yasa dışı göçle mücadeleye ayırmıştır. 550 İç İşleri bakanlığı personeli göç ve iltica konusunda eğitilmiştir. İç İşleri Bakanlığı Mültecilere verilecek sağlık hizmetine ilişkin olarak Valilere bir genelge göndermiş ve Yeşil Kart uygulaması hayata geçirilmiştir. Göç konusunda, bir dizi olumlu adım atılmıştır. Bununla birlikte, Türkiye ile AB arasında geri kabule ilişkin bir anlaşmanın henüz imzalanmamış olması, dikkati eken en nemli konudur (Avrupa Komisyonu, 2002: 105).

2003 Yılı İlerleme Raporu'nda; Schengen şartları bakımından, polis işbirliğine ilişkin olarak, geçen senekine benzer bazı bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri haricinde önemli gelişme olmamıştır. Göç ve iltica konusunda ilk etapta yabancıların ikamet izinlerine ilişkin taleplerini ve iltica başvurularını alıp değerlendirmekten sorumlu sivil bir ihtisas biriminin oluşturulmasını öngörülmüştür. TBMM, Şubat 2003'de, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunu kabul etmiştir. Türkiye, yasa dışı göç akımları için, önemli bir geçiş ve varış ülkesi olmaya devam etmekle birlikte, Türkiye üzerinden yasadışı göç eğilimi düşüş göstermiştir.

Mülteciler ve iltica talebinde bulunanlara sağlanan sosyal desteğe ilişkin olarak, valiliklerin eşgüdümünde, Kızılay, devlet hastaneleri, belediyeler ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu tarafından, 2002 yılında 1224 kişiye nakit para, gıda, giyecek, sağlık

hizmetleri ve ısınma gereçleri şeklinde doğrudan yardım yapılmıştır. Mültecilerin ve iltica talebinde bulunanların çocuklarının okula devam durumlarında ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye’de halen kayıtlı 11635 mülteciden ve iltica talebinde bulunanlardan 3235’i 18 yaşın altında olup, bunların 591’i geçen yıl ilk ve orta dereceli okullara devam etmiştir. İçişleri Bakanlığı valiliklerle işbirliği içerisinde, çabalarını 2003-2004 öğretim yılında %100’lük okullaşma oranını sağlamaya yoğunlaştırmıştır(Avrupa Komisyonu, 2003: 107).

2004 Yılı İlerleme Raporu’nda; Türkiye birçok ülke ile geri kabul anlaşması imzalamıştır. Bütün göçmen işçilerin ve ailelerinin korunmasına dair BM Sözleşmesi onaylanmıştır. Uluslararası Göç Teşkilatı’nın Hukuki Statüsü tanınmıştır. AB ile Türkiye arasında Yasadışı Göç üzerine bir Ortak Eylem Programının oluşturulmasına ilişkin müzakereler devam etmiştir. Genel olarak Türkiye’ye iltica amacı ile gelen kişi sayında genel bir azalma olmuştur. Türkiye, BMMYK ile işbirliği halinde, iltica konuları üzerine eğitim faaliyetlerine devam etmiştir. Genel olarak 2004 yılı göç ve iltica konusunda Türkiye ileri bir adım atmıştır (Avrupa Komisyonu, 2004: 125).

2005 Yılı İlerleme Raporu’nda; göç ve iltica müktesebatıyla uyum sağlanmasına yönelik bir Ulusal Eylem Planı Mart 2005’te kabul edilmiştir. BMMYK ve Türk makamları Avrupalı olmayan mültecilere nakit, gıda, giyecek yardımı yapmakta, geçici mülteci statüsü alanların ise sağlık hizmetlerinden yararlanma hakları bulunmaktadır. İltica başvurusunda bulunanların çocukları Türk okullarında eğitimlerine devam edebilmektedir. Bu gelişmeler AB tarafından takdir ile karşılanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2005: 130).

2006 Yılı İlerleme Raporu’nda; Göç konusunda sınırlı ilerleme sağlanmıştır. İltica başvurusu için yasal süre olan 10 gün kaldırılmıştır. Sadece İç İşleri Bakanlığında bulunan iltica konusunda karar verme yetkisi bazı valiliklere de tanınmıştır. Coğrafi sınırlamanın

2012 yılında kaldırılması planlanmaktadır. Personel eğitimi ve personel etiği konularında iyi bir gelişme sağlanmıştır. 2006 yılı değerlendirildiğinde beklenenin altında bir gelişme olmuştur (Avrupa Komisyonu, 2006: 62).

2007 Yılı İlerleme Raporu'nda; 2007 yılı da göç alanında sınırlı bir ilerleme kaydedilmiştir. 24. Fasılda Ulusal Eylem Planında öngörülen hukuki reformların hayata geçirilmesinin elzem olduğu belirtilmiştir. İltica başvurusu yapanların bilgi kirliliğini önlemek amacı ile 7 dilde broşür basılmıştır. 2007 yılında göç alanından genel anlamda bir ilerleme gerçekleşmemiştir (Avrupa Komisyonu, 2007: 64).

2008 Yılı İlerleme Raporu'nda; Göç alanında yapılan çalışmalarda gelişme olmuştur. Afganistan ile geri kabul anlaşması görüşmeleri başlatılmıştır. İç İşleri Bakanlığı karar alma sürecinin Adem-i Merkeziyetçi bir yapıya sahip olması için çalışmalara başlamıştır. İltica yönetim biriminin oluşturulması için ilk adımlar atılmıştır. 2008 yılı ilerleme raporlarında 24. Fasılda genel olarak bir ilerleme kaydedilmiş ancak gelişimin sürekliliği temenni edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2008: 73).

2009 Yılı İlerleme Raporu'nda; Göç ve İltica konusunda mevzuata yönelik önemli bir gelişme olmamıştır. Türkiye, Aralık 2006'dan beri bloke edilmiş olan resmi müzakereleri sürdürmeyi kısa bir süre önce kabul etmiştir. Sığınma konusundaki sürekli artış Türkiye'nin alt yapısını yeterli kılmamaktadır. Personelin eğitimi, barınma, sağlık hizmeti gibi birçok alanda yetersiz kalan politikalar konusunda çaba sarf edilmesi tavsiye edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2009: 77).

2010 Yılı İlerleme Raporu'nda; göç konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Geri gönderme merkezlerinin sahip olması gereken fiziksel koşullar ile bu merkezlerdeki uygulamalara ilişkin temel esaslar belirlenmiştir. İnsan ticareti mağdurlarının ücretsiz sağlık

hizmetinden faydalanabilmesi kanunlaştırılmıştır. Ayrıca, İltica ve Göç Görev Gücü, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve BMMYK ile yakın iştişare halinde, Yabancılar Kanunu'na ilişkin olarak kapsamlı bir değişiklik hazırlamaktadır. Yasadışı Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu Şubat 2010'da oluşturulmuştur (Avrupa Komisyonu, 2010: 84).

Göç ve iltica konusundaki kurumsal düzenlemelerin, ilgili bütün kurumların sorumluluklarının belirlenmesi ve verilen görevleri etkili bir şekilde yerine getirmelerinin sağlanması, bu kurumlara gerekli kaynakların sağlanması ve vasıflarının iyileştirilmesi gerekmektedir değerlendirilmesi yapılmıştır (Avrupa Komisyonu, 2010: 86).

2011 Yılı İlerleme Raporu'nda; Türkiye düzensiz göçün yoğun olarak yaşandığı bir geçiş ülkesi olması sebebi ile hedef ülke konumunu korumaktadır. Türk Makamları düzenli ve düzensiz göçmenler konusunda hazırlamakta olduğu mevzuat çalışmalarına, sivil toplum kuruluşları ile yapılan iştişareler, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK) yanı sıra Avrupa Komisyonu gibi paydaşların dâhil edilmesi, Türk makamları tarafından daha açık ve şeffaf bir sürecin yürütülmesine yönelik çabaların kanıtıdır. Göç ve iltica konusunda çalışan EGM personelinin temel ve ileri eğitimi AB finansmanı ile gerçekleşen projelerin de desteği ile devam etmiştir. Genel anlamda 2011 yılında yapılan değerlendirme Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun kabul edilmesi ve etkin bir iltica ve göç yönetiminin sağlam bir zemine oturtulması etkin bir çalışmanın yapıldığını göstermektedir (Avrupa Komisyonu, 2011: 89).

2012 Yılı İlerleme Raporu'nda; Göç alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye Suriye'de başlayan iç savaş sebebi ile kitlesel göçe maruz kalmıştır. Türk Makamları yüksek seviyede yetkinlik ve operasyonel kapasite sergilemişlerdir. Kamplarda kalan herkese açık uçlu Geçici Koruma Statüsü ile fiili koruma sağlanmıştır. Bu durum birçok uluslararası

gözlemci tarafından övgü ile karşılanmıştır. AB tarafından yapılan değerlendirmede Türkiye, Suriyeli mültecilere insani yardımı başarılı bir biçimde sağlamış ancak iltica sistemi hala AB standartlarından uzakta olduğunu belirtmiştir (Avrupa Komisyonu, 2012: 96).

2013 Yılı İlerleme Raporu'nda; 24. Fasılda Türkiye'nin YUKK' un kabul edilmesi ile AB ve Uluslararası standartlara uyumun sağlanması, göçmenlerin hukuki durumuna ilişkin kapsamlı ve kurumsal bir çerçeve oluşturmuş olmasının altı çizilmiştir. Göç İdaresinin kurulmuş olması bu güne kadar güvenlik ekseninde olan göç olgusunun uyum ekseninde olacağının göstergesidir. Türk makamları Suriye Mülteci krizi ile başa çıkabilmek için kayda değer çaba sarf etmiştir. 2013 yılı ilerleme raporunda Türkiye'nin Suriye krizi ile başlayan mülteci sorununa üretmiş olduğu politikalar ile diğer komşu ülkelere göre başarılı bir yol izlediği değerlendirilmiş, ancak Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşmasının akdedilmesi ve mevcut geri kabul yükümlülüklerinin tam olarak uygulanması hayati önem taşıdığı belirtilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2013: 66).

2014 Yılı İlerleme Raporu'nda;2014 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) arasında görev ve sorumlulukların pürüzsüz bir şekilde devredilmesini sağlamak amacıyla bir protokol imzalanmıştır. YUKK ile Avrupalı olmayan mültecilere "şartlı mülteci" statüsü getirilmektedir. Böylece bu mültecilere, Avrupa'dan gelen mültecilere kıyasla daha düşük olmakla birlikte, yüksek düzeyde koruma sağlanmaktadır. İkincil Koruma ve Geçici Koruma statüsü getirilmiştir. Suriyeli mülteci sayısı 1 milyondan fazla olduğu tahmin edilmektedir. Kayıt altına alınan mültecilere sağlık ve eğitim hizmetlerine serbest erişim imkânı sunulmaktadır. AB bu durumu ' Türkiye Suriyeli mültecilere verdiği paha biçilmez destek dolayısıyla övgüyü hak etmektedir' şeklinde değerlendirmiştir (Avrupa Komisyonu, 2014: 63).

2015 Yılı İlerleme Raporu'nda; Türkiye düzenli göç konusunda hedef ülke haline gelmiştir. Türkiye, Suriyeli mültecilere koruma sağlamak amacıyla önemli ölçüde ve kesintisiz çaba sarf etmiştir. Türkiye bugün, dünyadaki en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu kadar büyük ve kitlesel bir mülteci akınına uğrayan Türkiye 6,7 Milyar Avro'dan fazla harcama yapmıştır. AB yapmış olduğu değerlendirme ile yetkililerin övgüye değer bir çaba sarf ettiğini dile getirmişlerdir. Ancak Türkiye'nin "geri göndermeme" ilkesine uymadığı durumların olduğu bildirilmiş ve bunlar sivil toplum tarafından eleştirilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2015: 77).

2016 Yılı İlerleme Raporu'nda; Türkiye belirli koşullar altında Suriyelilerin iş gücü piyasasına erişimini sağlayan bir yönetmelik kabul etmiştir. Kalifiye iş gücü çekmek amacı ile turkuaz kart adı verilen bir çalışma izni sistemi oluşturmuştur. Buna uygun olarak şartlı mülteci, geçici koruma altında bulunanlar ve tüm uluslararası başvuru sahipleri çalışma izni için başvuruda bulunabilmektedir. Aynı şekilde Uluslararası koruma başvuru sahipleri genel sağlık sigortası kapsamına alınabilmekte, devlet okullarına kaydolabilmekte ve sosyal yardım için başvuruda bulunabilmektedir. AB değerlendirmesinde Türkiye'nin 3 milyonu bulan ve sürekli artmakta olan mülteci akını karşısında önemli ölçüde ve diğer ülkelere nazaran insani yardım ve destek sağlamasına yönelik emsalsiz bir çaba sarf ettiğini dile getirmiştir (Avrupa Komisyonu, 2016: 77).

2018 Yılı İlerleme Raporu'nda; Göç ve iltica politikası alanında ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye Doğu Akdeniz rotasındaki göç akınlarının etkili bir şekilde yönetiminin sağlanmasında etkin rol oynamıştır. Türkiye, menşe ülke raporu sağlayan bir sistem olan Küre'yi oluşturmuştur. Düzensiz göçmenlerin barınma, sağlık, eğitim, iş, hukuksal destek gibi birçok problemlerin iyileştirilmesi konusunda etkin çaba sarf edilmiştir.

GİGM personel sayısı 3675'e çıkarılmıştır. Türkiye'nin başarılı girişimlerinin yanında OHAL sebebi ile göç ile ilgili mevzuat konusunda kamuoyunun farkındalığı eksiktir (Avrupa Komisyonu, 2018: 45).

2.3. Türkiye’de Göç ve Mülteci Politikalarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler

Türkiye’nin ilk kapsayıcı ve geliştirilmiş uluslararası koruma kanunu YUKK’ un hazırlıklarına 2009 yılında başlanmış, 4 Nisan 2013 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 11 Nisan 2013 tarihinde “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” adıyla yürürlüğe girmiştir(Sağiroğlu, 2016: 52).

Yabancılar ve Uluslararası koruma kanunu ile 1950 yılından bu yana uygulanmakta olan göç stratejileri, farklı kurumların göç ile ilgili işlemler yapması ortadan kaldırılmış, hantal olan ve günümüzdeki dinamik süreci yönetemeyen birçok kanun maddeleri kaldırılmış veya 6458 ile birleştirilmiştir(YUKK, 2014: 62-64). Türkiye’ye giriş ve çıkışlar 1950 tarihli 5882 sayılı Pasaport kanunu; yabancıların Türkiye’de ikameti ise aynı tarihli 5683 sayılı yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun’da düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler 1924 Anayasasında yürürlüğe konulmuştur(Erten, 2015: 6). Bu durum göz önüne alındığında yeni bir düzenlemeye ihtiyaç var mıydı sorusuna, geç bile kalındığı söylenebilir. Bu sebepten dolayı 6458 sayılı kanun temel içerik olarak var olan düzenlemeleri içine almış ve eksikler giderilerek üç ana konuyu ayrıntıya kavuşturmuştur ve beş kısımdan, dördüncü kısım hariç bölümlerden oluşmuştur. Bu üç ana konu; yabancılara ilişkin hükümler, uluslar arası koruma ve teşkilat yapılanmasıdır.

YUKK, ilk defa kapsamlı olarak göç tanımını yapmış, bununla birlikte yabancıların Türkiye’ye girişini, kalışını ve ayrılışını düzenli ve düzensiz göç olarak ayırıp tanımlamıştır

(YUKK, 2014: 3). Bu tanımlamaya göre göç yasal veya yasal olmayan olarak değil yönetilmesi gereken bir olgu olarak ele alınmıştır.

Uluslararası hukukun ve insani değerlerin değişmez bir parçası olan geri göndermeme ilkesi YUKK ile kanun güvencesi altına alınmış, göç yönetiminin değişmez bir parçası olarak maddeleştirilmiştir.

Kanunun 30. maddesi ikamet izinlerini konu almaktadır. İkamet türlerinin de bu kanunla çeşitlendirildiği görülmektedir. Kısa ve uzun ikametlerle birlikte, aile ve öğrenci ikametleri yer almış, yeni olarak da insani ikamet ve insan ticareti mağduru ikamet türleri de eklenmiştir. Son eklenen ikamet türleri bireysel koruma ihtiyacı olan kişilere yönelik alınmış tedbirlerdir. Uzun dönem ikamet türlerinden alan yabancıların askerlik, seçme/seçilme hakkı ve kamu görevleri hariç Türk vatandaşlarının sahip olduğu haklara sahip oldukları görülmektedir. Vatandaşlığa geçişin bir önceki evresi olan bu düzenleme getirilen yeniliklerden biridir. Öğrenci ikamet izni kullanan kişilerin çalışma saatlerinde düzenlemeler yapılmış ve bu görev göç politikaları kuruluna devredilmiştir(Sağiroğlu, 2016: 54).

YUKK ile atılan en büyük adımlardan biri sığınma konusunun açık ve detaylı olarak ortaya konmasıdır. Türkiye sınırına gelen kişilerin, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma gibi tanımlamaları, hangi hallerde verilebileceği veya kimlerin uluslararası korumanın haricinde tutulacağı bu üç ana konudan ikincisinde belirtilmiştir.

Türkiye uluslararası mülteci haklarını belirleyen sözleşmelere şartlı taraf ülke olmasından dolayı Avrupa'dan gelen ve şartları uygun olan kişilere mülteci statüsü vermekte, Avrupa dışından gelenlere ise şartlı mülteci statüsü tanımaktadır. Ancak bu iki statü içinde şartları uygun olmayan fakat Türkiye sınırına gelip sığınan kişilere 'ikincil

koruma' statüsü tanınmıştır. Bunlar işkence, idam veya benzer bir tehditten dolayı kaçmış kişiler olabilir (Sağıroğlu, 2016: 55). Uluslararası korumanın bütün konuların ele alındığı bu bölüm refakat siz çocuklar, özel ihtiyaç sahipleri, engelli bireyler gibi koruma başvurusu sahibi kişilerin idari işlemlerinin nasıl yürütüleceği ve gözetimleri ile ilgili süreci izah etmektedir.

Son bölüm, göçün en kritik safhası olan yabancıların toplum ile uyumuna değinmektedir. YUKK' un 96. Maddesi Türkiye'nin yeni göç yönetiminde uyum kavramını ne şekilde tanımlandığı ve bu tanımlama ile atılacak adımlar belirtilmiştir. Bu bölümde entegrasyon kelimesine yer verilmemiş, yabancıların siyasal, ekonomik, sosyal yapının içerisinde toplumsallaşmaya dahil olmasını, Türk vatandaşlarının da yabancılar ile karşılıklı uyumuna vurgu yapmıştır. Uyum konusunun Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile sivil toplum kuruluşlarının ortak yürüteceği faaliyetler ile yaygınlaştırılacağı belirtilmiştir(Sağıroğlu, 2016: 56).

Yeni göç yönetiminin en iddialı olan konusu uyum, yerel halkında yeni gelen yabancılar ile değişip gelişeceğine işaret etmiştir. Farklı toplumların değişip gelişme aşamasında kamu kurum ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte adım atmasının ön görülmesi, göç yönetiminde sivilleşmeye işaret eden önemli yeniliklerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Son bölüm de kişisel verilerin saklanması, korunması ve kanuni bir zaruret olmadığı müddetçe paylaşılmaması hakkında yasal zemin oluşturulmuştur. Ayrıca kanunun ihlali durumunda uygulanacak idari para cezaları açıklanmıştır.

Türkiye BM tarafından hazırlanan 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 protokolüne tarih ile ilgili sınırlandırmayı kaldırarak fakat coğrafi sınırlandırmasını koruyarak taraf

olmuştur. Bu duruma göre Türkiye Avrupa da meydana gelen olaylar nedeni ile kendisine sığınan Avrupa vatandaşlarının sığınma taleplerini kabul etmiştir. Farklı bir şekilde izah edilirse Türkiye Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebi ile kendisine sığınanlar hakkında sözleşme ve protokol hükümlerini uygulama zorunluluğu yoktur (Erten, 2015: 43).

Geçici koruma kitlesel olaylarda devreye sokulan uluslararası korumanın bir çeşididir (Sağiroğlu, 2016: 55). Türkiye'nin konumu nedeni ile asıl yoğunluğu oluşturan, ancak uluslararası sözleşmelerin dışında kalan ve sığınmacı olarak adlandırılan yabancılarla ilgili bu durum ulusal düzenlemeler ile gerçekleştirilmektedir.

6458 sayılı kanunda geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye çeşitli sebeplerle dönemeyen, acil ve geçici koruma maksadı ile kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırı geçen yabancılara sağlanan korumaya denmektedir. Geçici koruma YUKK m. 91 (2) uyarınca çıkarılan geçici koruma yönetmeliği ile uygulamaya koyulmuştur³. Yönetmelik geçici koruma kararının hangi hallerde, nasıl karar alınıp nasıl uygulanacağını, hangi durumlarda sona erdirileceğini tanımlamaktadır. Yönetmelik, bireysel olarak yapılan iltica başvuruları dışında kalan, mücbir sebepler ile kitlesel olarak sınırlara gelen yabancıların Bakanlar Kurulu kararı ile koruma altına alınmasını beyan etmektedir (Sağiroğlu, 2016: 63).

³08.01.2002 tarihli ve 4736 sayılı Kanunun 1. maddesinin birinci fıkrası hükmünden muaf tutulacakların tespitine dair 28.01.2002 tarih ve 2002/3654 sayılı Kararnamenin eki Karara, Bakanlar Kurulunun 26.01.2015 tarih ve 2015/7274 sayılı Kararı (RG, 20.02.2015, S. 29273) ile eklenen madde uyarınca, bazı geçici koruma statüsü tanınmayan yabancılarının sağlık hizmetlerinden yararlanmaları ile ilgili hüküm şu şekildedir: "Ülkeye geliş ve ülkede bulunuş şekillerine bakılmaksızın 1/5/2014 tarihinden itibaren Irak'tan ülkemize gelen ve kalış durumları İçişleri Bakanlığınca belirlenen Irak uyruklu yabancılara, kendilerine geçici koruma statüsü tanınmaksızın, Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşları tarafından geçici koruma statüsü altındakilere sağlanan sağlık hizmetlerinin sunulması, 8/1/2002 tarihli ve 4736 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin birinci fıkrası hükmünden muaftır."

Türkiye'nin Suriye de yaşanan iç karışıklıklar sebebi ile kitlesel sığınma faaliyetlerine maruz kalması sonucunda, Suriyelilerin bireysel sığınma başvurusu yapmış olsalar bile geçici koruma statüsüne tabi olacakları düzenlemede yer almaktadır (GKY, 2014: Geçici Madde 1). Bu değişikliğe ihtiyaç duyulmasının temel sebebi mülteci ve geçici koruma kavramlarının birbirinden ayrılmak istenmesidir. Bu durum bir hakka değil, bulunulan ülkenin imkânları ve arzusu çerçevesinde 'sabretme', daha da anlamlısı 'hakları olmayan misafirler' anlamını içermektedir. Suriye'den gelenler uluslararası literatürde mültecilik tanımına uygun olsalar dahi, Türkiye de bu durum misafirliği ve geçiciliği temel almaktadır (Erdoğan, 2016: 32-33). Türkiye'nin maruz kaldığı kitlesel akım düşünüldüğünde, Suriyeliler adına bir düzenlemenin olması sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için gerekli bir düzenleme olarak yorumlanabilir.

Yönetmeliğin içeriği, acil durum halinde hangi kamu kurumlarının ne gibi görevler üstleneceğini, sınır kapısından giriş yapan yabancıların kayıt ve yerleştirme işlemlerinin nasıl yapılacağını kapsamaktadır. Ayrıca geçici koruma sağlanan yabancıların sağlık, eğitim, barınma gibi işlemlerinin yanı sıra gelinen menşe ülkede şartların normale dönmesi halinde geri dönüşün nasıl sağlanacağı hakkında kapsamlı bir açıklama yapılmıştır.

2.4. Türkiye'de Göç ve Mülteci Politikalarında Ulusal Aktörlerin Rolü

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girene kadar Türkiye de sığınmacılar ve mülteciler konusunda idari bir teşkilatlanma bulunmamaktaydı. Bu konu ile emniyet genel müdürlüğü merkezlerde, taşrada ise il emniyet müdürlükleri sorunlara çözüm üretiyordu. Yukarıda bahsettiğimiz gibi göç müdürlüğü kurulduktan sonra bu görevi sivil bir örgütlenme olan Göç Müdürlükleri üstlenmiştir.

Göç idaresi genel müdürlüğü, üstlenmiş olduğu bu görevleri üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerle iş birliği sağlayarak yürütmekle yetkilidir. Genel müdürlük taşra teşkilatı ve yurt dışı örgütlenmesi ile ayrıca genel müdürlük bünyesinde çalışan sürekli kurul ve komisyonlarla iş yükünü yerelleştirmiştir. Bunlar; Göç Politikaları Kurulu, Göç Danışma Kurulu, Uluslararası Koruma Değerlendirme Kurulu ve Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu'dur(Sağıroğlu, 2016: 58). Bu kurulların üstlenmiş oldukları görevler, alanları ile ilgili çalışma yapmak, rapor hazırlamak ve izlenecek politikalar konusunda tavsiyelerde bulunmaktır.

2.4.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Türkiye yeni kanun ile birlikte, göç yönetiminin en önemli aktörlerinden biri olan İç İşleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünü kurmuştur. YUKK m.103'de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye'deki göç politika ve stratejileri uygulamak, yönetmek, ilgili kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonu sağlamak, göç ile ilgili diğer bütün konuları çözüme kavuşturmak ile görevlendirilmiştir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Merkez birim hariç, 81 il ve 148 ilçede teşkilatlanmıştır. 12 daire başkanlığı, iki genel müdür yardımcısı şeklinde hizmet vermektedir. Ayrıca gelecek dönemlerde 100 yurt dışı göç müşavirliği ve ataşeliğinin açılması planlanmaktadır (Sağıroğlu, 2016: 56).

Genel müdürlük bünyesinde, yeni göç yönetimi anlayışının en belirgin özelliklerinden biri olarak kabul edilebilecek dairelerinden biri Uyum ve İletişim Daire Başkanlığıdır. Uyum ve iletişimin birlikte kullanılması ve bir başkanlığa isim olması YUKK' un getirmiş olduğu bir yeniliktir. Bu durum uyum ve toplumsallaşmanın en üst sevide ele alınmış olmasının bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır. YUKK' da

entegrasyon kelimesinin kullanılmayıp uyum kelimesinin özellikle tercih edilmiş olmasının sebebini genel müdürlük yetkilileri, entegrasyonun çoğu zaman asimilasyon ile karıştırıldığına bağlamaktadırlar. Ayrıca Anadolu topraklarının ve içinde bulunan havzanın, yüzyıllardır çeşitli kimlikleri barındıran, farklı din ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması, bu sebepten dolayı da yerel toplumların yeni gelen bireylerle kaynaşmasının nispeten daha kolay olacağının değerlendirildiğini belirtmişlerdir. Uyum kavramı sadece yeni gelenler için değil, var olan toplumun da değişim ve gelişimini içinde barındıran yeni göç yönetiminin değerlerinden biridir (Sağıroğlu, 2016: 57). İletişim kavramının aynı başkanlık içerisinde yer alması uyum aşamasının vazgeçilmez parçası olan iletişimin de aynı titizlik ile çalışılması gereken bir konu olduğunun göstergesidir.

Daha önceleri emniyet makamlarının yetkisinde olan birçok husus, YUKK ile GİGM' ne verildiği görülmektedir. Böylelikle Emniyet Genel Müdürlüğünün yükü hafifletilmiş, göç ile ilgili uzman bir ekibin sorumluluğuna iş devredilmiştir. Konu ile ilgili birinci elden sorumlu sivil bir makamın oluşturulması yabancılar ve göç konusunda, güvenlik odaklı yaklaşımın değiştiğini daha çok uyum odaklı politikalar uygulandığının göstergesidir⁴.

Yeni göç yönetimi ile GİGM' nün birçok konuda yetkilendirilmiş olması Türkiye'nin artık yabancılar konusunu bir güvenlik sorunu olarak algılamadığını göstermektedir. Göç ile ilgili uluslararası kuruluşlar ve sivil toplumun da dâhil olabileceği hususlara yer verilmiş olması göç politikasının sivilleştiğinin bir göstergesi olarak algılanabilir.

⁴ 122 Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu, bkz. <http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2013_ilerleme_raporu_28.12.2017>.

2.4.2. Göç Politikaları Kurulu

Doğrudan İç İşleri Bakanlığına bağlı olarak, Türkiye'deki göç politikalarının belirlenmesinde çeşitli kamu ve kuruluşların arasındaki koordinasyon ve iletişimi sağlamak üzere kurulmuştur. Başkanlığını İç İşleri Bakanlığının yaptığı kurul; Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Aile ve Sosyal Politikalar, Avrupa Birliği, Dış İşleri, İç İşleri, Kültür, Maliye, Milli Eğitim, Sağlık ve Ulaştırma Bakanlıklarının Müsteşarları ile Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdüründen meydana gelmektedir. Kurul gerekli gördüğü durumlarda sivil toplum kuruluşu temsilcilerini de toplantılara davet etme yetkisine sahiptir (Sağiroğlu, 2016: 58).

Kurulun görevleri(YUKK, 2013: madde 105) ise şunlardır:

- Türkiye'nin göç politika ve stratejilerini belirlemek, uygulanmasını takip etmek,
- Göç alanında strateji belgeleri ile program ve uygulama belgelerini hazırlamak,
- Kitlemel akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri belirlemek,
- İnsani mülahazalarla toplu hâlde Türkiye'ye kabul edilecek yabancılar ile bu yabancıların ülkeye giriş ve ülkede kalışlarıyla ilgili usul ve esasları belirlemek,
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının önerileri çerçevesinde, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yabancı iş gücü ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının da görüşleri doğrultusunda tarım alanlarındaki mevsimlik işler için gelecek yabancılara ilişkin esasları belirlemek,
- Yabancılara verilecek uzun dönem ikamet iznine ilişkin şartları belirlemek,
- Göç alanında yabancı ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla etkin iş birliği ve bu alandaki çalışmaların çerçevesini belirlemek,

- Göç alanında görev yapan kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanmasına yönelik kararlar almak.

2.4.3.Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

Doğrudan göç yönetimi ile değil, Türkiye’de meydana gelen acil durum niteliğindeki olayların yönetileceği ilk birim olarak örgütlenmiş bir kurumdur. AFAD, 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı kanun ile Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. Temel görevi Türkiye de meydana gelen afet durumlarının yönetimidir.

Afetler beklenmedik olaylar olmasından dolayı, kitlesel göçlerde AFAD’ ın ilgilendiği konular arasına girmektedir. Türkiye’nin son dönemde yaşamış olduğu Suriye’den Türkiye’ye yönelen göç akınını, krizin yönetilmesi ile ilgili inisiyatif büyük oranda AFAD tarafından üstlenilmiştir. Türkiye de geçici koruma statüsü ile bulunan Suriyelilerin 250 000’i barınma merkezlerinde ikamet etmekte ve bu kişilerin sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlarını AFAD karşılamaktadır. Ayrıca kendi imkânları ile farklı şehirlerde ikamet etmekte olan Suriyelilerinde sağlık hizmetleri ile ilgili giderlerin karşılanması kurum tarafından yapılmaktadır (Sağiroğlu, 2016: 61).

UNHCR’ın sorumluluğu altındaki dünyadaki diğer mülteci kamplarının aksine Türkiye’deki Suriyeli mülteci kamplarının idaresinden AFAD sorumludur. Kampların içerisinde Türk yetkililer görev almakta ve gerekli durumlarda da Sivil Toplum Kuruluşlarından destek alınmaktadır. Düşük orandaki dış destekler dikkate alınmazsa kampların mali yükünü AFAD ve Türkiye Cumhuriyeti üstlenmektedir. Bu durum Türkiye’nin kamplar üzerinde tam kontrol kurmasını sağlamıştır. AFAD esasen kampların sorumluluğunu tek başına değil ilgili bakanlıklar ve kurumlarla birlikte yüklenmiştir. AFAD kamplarla ilgili alt yapıyı kurmakta ve lojistik imkânları sağlamakta eğitimle ilgili konularda

Milli Eğitim Bakanlığından, sağlık ile ilgili konularda Sağlık Bakanlığından, guvenlik ile ilgili ise İç İşleri Bakanlığından destek almaktadır (Orhan, 2014: 12).

10 farklı ilde toplam 26 barınma merkezi bulunmaktadır. AFAD Başkanlığı tarafından kurulan bu barınma merkezlerinde geçici koruma statüsünde bulunan kişilere; guvenlik, ısınma, market, altyapı, ibadet, haberleşme, tercümanlık, psiko- sosyal destek ve bankacılık gibi alanlarda hizmet sunulmaktadır. Ayrıca günlük ihtiyaç olan banyo, amaşırhane ve mutfak gibi hizmetlerde bulunmaktadır (AFAD, 2015a: 1).

Genel anlamda barınma merkezlerinde temel ihtiyaçlara yönelik her türlü hizmet mevcuttur. Sosyal yapıya uyum aşamasında sunulan en önemli hizmet eğitimidir. Mültecilerin eğitim ve öğretimi için barınma kamplarında ve yaşadıkları şehirlerde geçici eğitim merkezleri oluşturulmuştur. İkinci olarak en önemli hizmet sağlık alanındadır. Sağlık bakanlığı ile işbirliği içerisinde sağlık birimleri oluşturulmuş, gerekli hallerde mültecilere ücret alınmadan tedavi imkânı sunulmuştur.

2.4.4. Türk Kızılayı

Türk Kızılay'ı sadece Türkiye de değil zaman zaman dünyada meydana gelen afetlerde de ilk yardıma koşan kuruluş olarak bilinmektedir. Kızılay Türkiye de olağan durumlarda bulunan mültecilere herhangi bir destekte bulunmamakta, ancak kitlesel sığınma durumlarında ise önemli roller üstlenmektedir.

Türkiye'nin 2011 yılından itibaren yaşamakta olduğu Suriyeli sığınmacı olayında Kızılay önemli roller üstlenmiştir. Barınma ve beslenme alanlarında hizmet sunan Kızılay, adır kentlerin tedarik edilmesi, kurulması, gıda ihtiyaçlarının karşılanması gibi birçok konuda sorumluluk üstlenmiştir. Geçici koruma altında bulunan Suriyelilere günlük sıcak

yemek dağıtımı da Kızılay tarafından sunulan bir hizmettir (Kızılay, 2017: 12). Ayrıca Kızılay'ın bu tür hizmetleri sadece Türkiye'de bulunan kamplar ve şehre dağılmış mülteciler için değil, sınır ötesinde bulunan, Türkiye tarafında yer almayan kamplar içinde uygulamaktadır. 'Sınırın sıfır noktasından yardım' olarak adlandırılan bu durum Suriye sınırında bulunan kamplarda kalan ihtiyaç sahibi kişilere yardım ulaştırma faaliyetinin tanımlamasıdır. Sınırda oluşturulan yardım kabul merkezlerine gelen bağışlar, sınırın öbür tarafındaki ihtiyaç sahiplerine Kızılay tarafından zamanında ulaştırılmaktadır. Bu durum Türkiye içinde yükün azaltılması açısından büyük önem taşımaktadır (Orhan, 2014: 14).

Türk Kızılay'ının ilgili kurum ve kuruluşlar ile yapmış olduğu bu hizmetler sığınmacı krizinden etkilenen diğer ülkeler ile kıyaslandığında iyi olabilecek durumda olduğu görülmektedir. Kızılay, sığınmacılara yönelik barınma ve gıda dağıtımı alanında sunduğu hizmetleri, Gaziantep ilinde bulunan "Ülke Alan Koordinatörlüğü" ve 10 ilde oluşturduğu "İl Ekip Başkanlıkları" aracılığı ile yürütmektedir. Yine bu ekip başkanlıklarına bağlı, ilçelerde ve sınır kapılarında oluşturulan birçok ekip başkanlığı da bulunmaktadır (Kızılay, 2017: 14).

Kızılay bu hizmetleri kendi bütçesi yanında yapılan bağışlarla yürütmektedir. Kızılay'a ulusal ve uluslararası birçok örgüt tarafından ayni ve nakdi yardım yapılmaktadır. Birçok ulusal ve uluslararası Sivil Toplum Kuruluşu ile bu hizmetleri yürütmeye devam etmekte ve projeler üretmektedir.

2.4.5. Türkiye'de Göç ve Mülteci Politikalarında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü

Sivil toplum, devletle toplum arasındaki kamusal alanda faaliyet gösteren, gönüllülük esasına dayanan, özerk ve birey devlet ilişkisini müzakere eden sosyal

örgütlenmelerden oluşan yapılardır (Aslan, 2010: 360). Caha (2003: 63)'nın sivil toplum kavramına yaklaşımı daha genel bir yaklaşımdır, *'bireysel ve gönüllü bir iradeye sahip tüm örgütlü topluluklar birer sivil toplumdur'*. Bu tanımlamaya göre, sivil toplumun modern, geleneksel, cinsiyetçi, kültürel, dinsel, etnik temelli olması önem arz etmemektedir.

Batı toplumlarında gelişip küresel dünyada filizlenen sivil toplum kavramının bir anlayış ve ihtiyaç olarak görülmeye başlanması ile toplumda bir yapıya kavuşması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sivil toplum kuruluşu, en geniş tanımı ile devletin dışında olan fakat devlet ile işbirliği içerisinde olan, herhangi bir kamu kurumu olmayan, vatandaşların ortak ilgi, çıkar ve ihtiyaçları için sivil toplum alanında faaliyet gösteren her örgütlenmedir. Sivil Toplum Kuruluşlarının ortak özellikleri, kar amacı gütmeyen, gönüllülük esası vardır, ortak değer ve amaçlar vardır, devletin/ hükümetin dışındadır, gönüllülük esası mevcuttur.

Türkiye de sivil toplum kavramının varlığı batı toplumlarına göre daha geç zamanlara rastlamaktadır. Türkiye'nin siyasi ve tarihi yapısı sivil toplumun olgunlaşması için uygun bir ortam yaratmamıştır. STK'ların mali kaynakları kısıtlanmış, faaliyetleri sıkı kontrollere tabi tutulmuştur. Ancak Bosna ve Kosova krizlerinde inanç temelli insani yardım örgütleri, STK'lerin yeşermesine ve seslerini duyurmasına zemin hazırlamış olmakla birlikte, 1999 yılında meydana gelen Marmara Depremi STK'ların farkındalığını ortaya çıkarmıştır. Arama kurtarma alanında bulunan AKUT gibi birçok örgüt gençleri yüksek insani değerlerin ışığında ortak hareket etmelerine teşvik etmiştir. 2000'li yıllardan itibaren başlayan siyasi reformlar sivil toplumun önündeki birçok engelin daha esnek ve yumuşak bir hal almasıyla daha örgütlü, sesini duyurabilen, AB fonları ile güçlenmiş, ilgi alanları çeşitlenmiş bir sivil toplum yapısına kavuşmuştur (İgam, 2013: 3). Sivil toplum kavramının

genel olarak tanımlanmasının dışında, çalışmamız ve araştırmamız dâhilinde sivil toplum kavramını mülteciler ile çalışan tüm Devlet dışı aktörler olarak tanımlamamız doğru olacaktır.

Mültecilerin korunması, güvenlikleri ve asgari ihtiyaçların giderilmesi esasen devletlerin görevidir. Ancak kitlesel sığınma durumlarında her bir kişiye aynı hizmet ve aynı haklar sunulamamaktadır. Kitlesel sığınma olayları sığınma talebinde bulunan kişilerin eşit haklara sahip olmasını oldukça güç bir duruma getirmektedir. Bu noktada devletlerin eksikliğini gidermede, hizmetin en hızlı ve zamanında verilmesini sağlayan sivil toplum devreye girmektedir. Sivil toplum kuruluşları devletlerin ulaşamadığı birçok noktaya örgüt yapıları ile kolayca ulaşabilmekte, merkezi devlet yapısı ile sığınmacılar ve ülkeler arasında aracı rolü üstlenebilmektedir (Apak, 2015: 277).

STK'ların mülteciler konusunda insani yardımları artmış olmakla birlikte, Türkiye menşeli STK'lar uluslararası arenada meydana gelen zorunlu göçler ve afetlere yardım götürürken Türk bayrağı altında izole bir çaba sarf etmektedir. Uluslararası insani yardım koordinasyon mekanizmasında yer alınmamaktadır. BMMYK'nin teşviki ve destekleri ile STK'ların dikkatini bu konuya çekmek amacı ile Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği kurulmuştur. Ancak günümüzde halen adında sığınmacı, mülteci veya göçmen kelimeleri bulunan çok az sayıda STK bulunmaktadır (İgam, 2013: 4).

Sığınmacı ve mültecilere yönelik faaliyet yürüten, ihtiyaçlarına cevap verme konusunda en aktif çalışan uluslararası ve ulusal az sayıda STK bulunmaktadır. Bu STK'ların bazıları; Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD), Uluslararası Af Örgütü(UAÖ), İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı (IBC), Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

(SGDD). İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der), Uluslararası Katolik Muhaceret Komisyonu(UKMK) ve Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü(STDÖ) gibi kuruluşlardır.

Ulusal ve uluslararası STK'lar dışında, göçmenlerin kendi kurdukları örgütlenmelerde bulunmaktadır. Göç eden bireyler yeni geldikleri yerde yabancı olmakla birlikte belirsizlik ve korku yaşamaktadır. Bu belirsizlik ve korku beraberinde birçok sorunu da getirmektedir. Fiziki olarak ülkesinden uzakta olan göçmen, zihin dünyasında ülkesinden kopmuş değildir (Adıgüzel, 2016: 173). Kalış süresi uzadıkça da yerli halktan farklı olarak, karşılıklı yardımlaşmaya duydukları ihtiyaç, akrabalık veya hemşeriliğe dayalı yeni yapıların oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır. Bu dayanışma arzusu dernekler, dükkânlar, ajanslar, kafeler, fırın ve restoranlar gibi yeni etnik toplulukları oluşturmaktadır. İster gönüllü ister zorunlu göç olsun, göç eden kitleler göç ettikleri ülkeye kendi kültür, gelenek, din ve değerleri ile birlikte gelmekte, geldikleri baskın kültür içinde ise kendi kültürlerini yaşatabilmek için kanunlar çerçevesinde ibadethane, okul ve dernekler kurmaktadır. Bir nevi göç edilen yer taklit edilmektedir. Göçmenlerin kurmuş oldukları STK'lar, göç süreci içerisinde güvenlik ağı görevi görmektedir, sosyolojik ve maddi eksiklerin giderilmesinde ilk başvuru ve buluşma noktası olmaktadır.

İç göçlerle oluşan STK'ların en belirginleri hemşeri dernekleridir. Türkiye de uluslararası göçlerle oluşan göçmen sivil toplum kuruluşları da bulunmaktadır. Osmanlıdan Türkiye'ye miras kalan Baklan göçleri ve mübadele sonucu binlerce insan Türkiye'ye yerleşmiştir. Aynı şekilde Kafkasya'dan Türkiye'ye göç ederek yerleşen kişilerin kurmuş oldukları dernek, federasyon, konfederasyon, vakıf gibi birçok STK ile toplum hayatına

katkıda bulunmaktadır. Son olarak 2011 yılında başlayan Suriye’deki iç savaş sebebi ile Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin göçün doğurduğu sorunlara devlet dışında veya devletle işbirliği içerisinde çözümler üretmek amacı ile kurmuş oldukları sivil toplum örgütleri de bulunmaktadır. Zira Suriyeli Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (SSTKB) adı altında birde üst birlik kurulmuştur (Apak, 2015: 279). Sivil toplum tanımına ek olarak bu dernek ve birliklerin üstlenmiş oldukları sorumluluklar, göçün getirmiş olduğu yeni sorunlara çözüm yolları aramaktır.

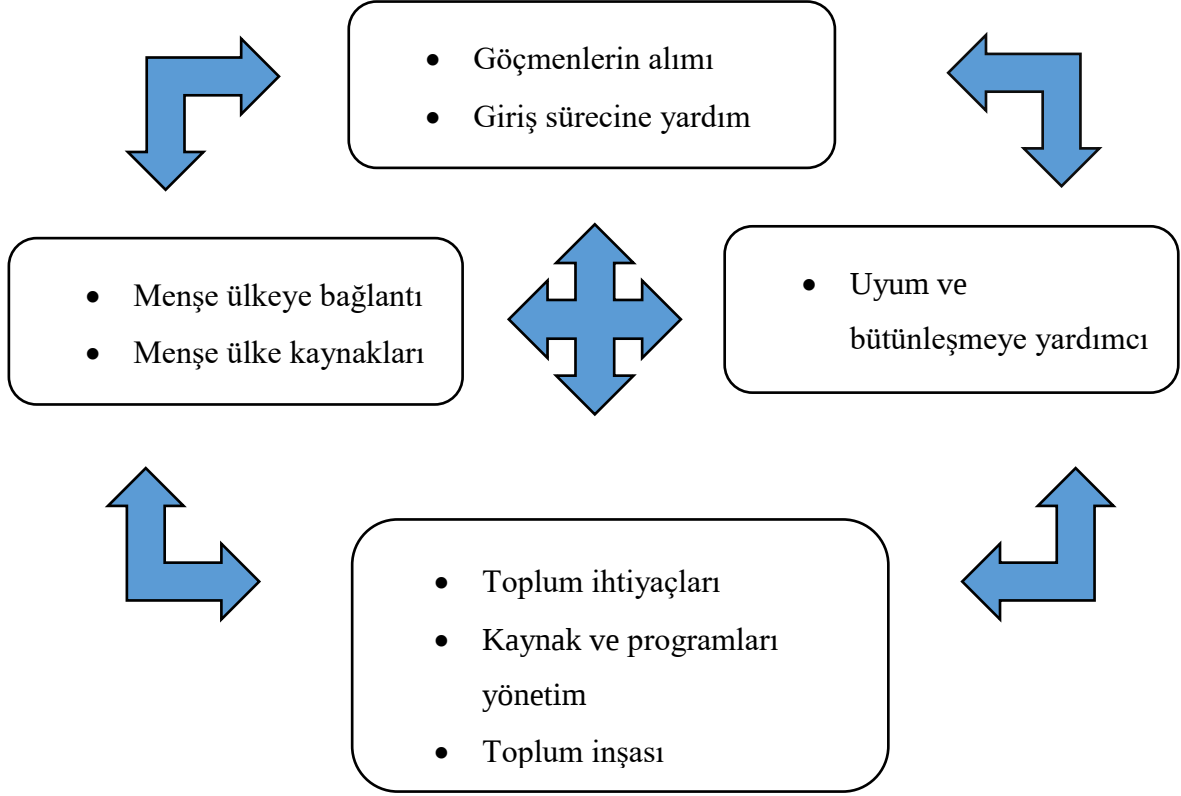
2018 yılı Ocak ayı itibari ile Türkiye de faaliyet gösteren dernek sayısı 111 854, fes edilenlerle birlikte bu sayı 284 000 üzerindedir. İç İşleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığının verilerine göre en fazla dernek Marmara bölgesinde, en az ise doğu Anadolu bölgesindedir. Dernekler en çok mesleki ve dayanışma kategorisinde kurulmuş ve bu konuda hizmet vermektedir (www.dernekler.gov.tr) 2018 Ocak ayı itibari ile mültecilere yardım eden 44 ulusal, 14 uluslararası STK bulunmaktadır (‘Suriyeli Mülteciler ve STK’lar ağ haritası’, 2015). Türkiye’nin 9 Kasım 2017 tarihi itibari ile kayıtlı 3.303.113 Geçici Koruma altında Suriyeli, toplamda ise 3.551.078 göçmen bulunmaktadır (www.goc.gov.tr, 2017). Türkiye de bulunan göçmen sayısı düşünüldüğünde STK’larının ne derece yetersiz sayıda olduğu ortadadır.

STK’lar şuan ülkemizde bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve diğer sığınmacılar konusunda hemen hemen her alanda faaliyet yürütmektedirler. Bu faaliyetler şu şekilde sıralanabilir:

- Savunuculuk ve hukuki yardım
- Danışmanlık, tercümanlık ve yönlendirme
- Eğitim, barınma, sağlık, iş piyasasına ulaşım, ekonomik ayni ve nakdi yardımlar

- Sosyal destek
- Uyum

Şekil 1. Göçmen Grup, Organizasyon ve Hizmet Sağlayıcılarının Fonksiyonları

Kaynak: Cordero-Gozman, 2005: 902

Şekil 1’de göçmen sivil toplum kuruluşlarının işleyişi, eylemleri ve yapılan işlemlerin düzeneği gösterilmektedir. Şekil soldan sağa incelendiğinde, göçmen STK’larının birinci aşamadaki rolü, mültecilerin menşe ülkeden göç edilen ülkeye giriş aşamasında yasal yardım ve tavsiyelerde bulunmaktır. İkinci aşamada mültecilerin yeni gelinen topluma uyumu, bireyin sosyal hayata adapte olması, bütünleşmesi ve bu konularda sosyal destek verilmesidir. Göçmen organizasyonlarının diğer üstlendiği görev ise, yeni gidilen toplumda kaynaşmanın sağlanması için politik veya siyasi temsilin sağlanması, yasal yollar ile hakların korunmasına aracılık edilmesidir. Göçmen örgütlerinin sonuncu rolü, isteyerek

veya zorunlu olarak ülkelerini terk etmiş göçmenlerin menşe ülke ile irtibatlarının sağlanmasında yardımcı olmaktır. Görüldüğü gibi göçmen sivil toplumu, çatışmalarda veya yerinden edilmelerde kitlesel olarak gelen göçmenlerin arabuluculuk rolünü üstlenmiştir.

Son yıllarda Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen olaylar düşünüldüğünde STK'ların devletlerden daha çok görev üstlendiği görülmektedir. STK'ların bir kısmı bahsettiğimiz desteklerin hepsini yerine getirirken, bir kısmı da sadece uzman oldukları alanlarda destek vermektedir. Bu da, devletlerin STK'lar ile birlikte yürütecekleri organizasyon ve uyumlu çalışmanın doğmasına vesile olmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: MÜLTECİLERİN KARAMAN İLİNE UYUMUNA YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI

Bu kısımda Karaman il merkezinde bulunan yabancıların kente uyumu, bulunma sebepleri ve yaşamış oldukları sorunların belirlenmeye yönelik alan araştırmasının (anket); amacı, yöntemi, evren ve örnekleme, kısıtları ve varsayımları ile araştırma sonucunda elde edilen bulgu-sonuçlar ve bu konudaki değerlendirilmeler ele alınmaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Mültecilik ve yabancı sorunu dünya gündemini insanlığın var olmasından bu yana meşgul etmektedir. Son yıllarda yaşanan küresel göç hareketleri hem göç alan hem de göç veren toplumlarda derin izler bırakmaktadır. Mülteci sorununun çözümü ve yabancıların uyumu birçok bilimin ilgi alanı olmuş, sivil toplum kuruluşları ve politika yapıcılar da uyum ve bütünleşmeye yönelik çözüm arayışlarına girmişlerdir. Göç olgusunun böylesine yoğun yaşandığı bir dönemde yerli halk ve göçmen gurup arasında uyumu sağlamak barış ortamını oluşturabilmek küresel dünyanın en önemli konularından olmuştur. Ulusal sözleşmeler ve yaptırımların yanı sıra her ülke kendi iç hukukunda da mülteci sorununun çözümü aşamasında düzenlemeler yapmıştır. Türkiye entegrasyon politikalarının asimilasyonun bir parçası olarak da kullanıldığını, bunun bir araç olarak nitelendirdiğini, entegrasyon olgusu yerine Türk gelenek ve yapısına uygun olan uyum politikalarını hayata geçirmiştir.

Uyum tek taraflı gelişen bir süreç değildir. Sadece mültecileri değil gelinen toplumda uyum politikalarının vazgeçilmez unsurudur. Mültecilerin gelinen topluma uyum sağlayabilmeleri, gelinen toplumun mültecilere sosyal kabul gösterip göstermeyeceği ve kalıcılık sağlanması sürdürebilir olması ile yakından ilgilidir. Dolayısıyla uyum ve sosyal bütünleşme mültecinin ve gelinen toplumun beklenti ve gereksinimlerinin karşılıklı olarak

uyuşması anlamını taşımaktadır. Bir diğer ifade ile mültecilerin gelinen toplumun istikrarını bozmayacak biçimde düzenlenmiş olması önem arz etmektedir.

Buradan hareketle, araştırmanın temel amacı uyum politikalarının mülteciler tarafından nasıl algılandığının belirlenmesidir. Bununla birlikte mültecilerin uygulanan politikalardan memnuniyet düzeyi, Türk halkının yaklaşımının ölçülmesi ve Karaman ilinde yaşam koşullarının hangi düzeyde olduğu, Türkiye'ye gelmeden önce ve sonrasında Türkiye imajının nasıl algılandığı ortaya konulmaya çalışılması çalışmanın diğer amaçlarıdır.

Buradan yola çıkarak hazırlanan çalışmada yukarıda ifade edilen konularda mültecilerin algılarının belirlenmesi amacıyla bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Karaman il merkezinde gerçekleştirilen alan araştırmasının temel amacı, karaman ilinde bulunan Uluslararası Koruma (2109), İkamet izinli (235), Geçici Koruma (635) statülerinde bulunan mültecilerin sosyal uyum algılarını belirlemektir. Bu bağlamda ortaya konulan çalışmanın alt amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Karaman ilinde bulunan yabancıların Türkiye hakkında algılarının tespit edilmesi;
- Karaman ilinde bulunan yabancıların karaman ili hakkındaki algılarının ortaya konulması;
- Karaman ilinde bulunan yabancıların kente uyum konusundaki yaklaşımlarının ölçülmesi;
- Karaman ilinde bulunan mültecilerin sosyal hayat uyumunun daha kaliteli bir şekil almasına yönelik algılarının ölçülmesi;
- Karaman ilinde yerleşik bulunan halkın mültecilere karşı tutumunun mülteciler tarafından algısının ölçülmesi;

- Karaman ilinde bulunan mültecilerin kalıcılığına yönelik algı farklılıklarının ortaya konulmasıdır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Soruları

Karamanda bulunan mültecilerin geldikleri ülkelerden gelme sebepleri ve Karamanda bulundukları süre içerisinde memnuniyet ve memnuniyetsizlik durumlarının ölçülmeye çalışıldığı araştırmada aşağıda sıralanan sorulara cevap aranacaktır:

- Mültecilerin demografik özelliklere (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, uyruk, çocuk sayısı, Karaman'daki ikamet süresi) göre ülkeye ve kente uyum açısından algı düzeyinde gruplar arasında farklılık var mıdır?
- Mültecilerin göç etme nedenine göre ülkeye ve kente uyum açısından gruplar arasında algı düzeylerinde farklılık var mıdır?
- Karaman'da ikamet eden mültecilerin Türkiye'yi tercih etme nedenine göre ülkeye ve kente uyum açısından algı düzeylerinde farklılık var mıdır?
- Mültecilerin karaman ilinde ikamet etme nedenlerine göre ülkeye ve kente uyum açısından gruplar arasında algı düzeylerinde farklılık var mıdır?
- Karamanda bulunan mültecilerin Türkiye'de barınmalarına ilişkin statülerine göre ülkeye ve kente uyum açısından gruplar arasında algı düzeylerinde farklılık var mıdır?
- Karaman'da ikamet eden mültecilerin gelir durumlarına göre ülkeye ve kente uyum açısından gruplar arasında algı düzeylerinde bir farklılık var mıdır?
- Karaman'da ikamet eden mültecilerin ikamet ettikleri konut türüne göre ülke ve kente uyum açısından algı düzeylerinde farklılık var mıdır?

- Karaman'da ikamet eden mültecilerin çalışma izni olup olmamasına göre ülkeye ve kente uyum açısından algı düzeylerinde farklılık var mıdır?
- Karaman'da ikamet eden mültecilerin devletten, yerel yönetimlerden ve STK'lardan yardım alma durumlarına göre ülkeye ve kente uyum açısından algı düzeylerinde farklılık var mıdır?
- Karaman'daki mültecilerin şartların uygun hale gelmesiyle kendi ülkesine geri dönmek isteyip istememelerine göre ülkeye ve kente uyum algı düzeylerinde gruplar arasında farklılık var mıdır?
- Mültecilerin ülkeye ve kente uyum algıları ile demografik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Varsa ne yönde ve hangi güçte bir ilişki söz konusudur?

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın ana kütesini (evren), Karaman il merkezinde, il göç idaresine kayıtlı olan mülteci ve kentte bulunan yabancılar oluşturmaktadır.

Karaman ilinde bulunan Karaman İl Göç idaresinde kayıtlı, BMMYK'dan yönlendirilmiş Uluslararası Koruma altında bulunan ve Geçici Koruma statüsünde olan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları araştırmanın evrenini/ana kütesini oluşturmaktadır. Zaman ve maliyet unsurları göz önüne alınarak, ana kütlelerin tamamına anket uygulanmasının, zorluğu dikkate alınarak, Karaman il merkezinde anket uygulanacak mültecilerin sayısının, % 5'i örneklem olarak belirlenmiştir. Bu şekilde, araştırmanın örnek büyüklüğü en az 230 olarak tespit edilmiştir.

Araştırmada özellikle ana kütle/evren olarak Karaman il merkezinde yaklaşık 4600 kimlikli ve kimliksiz mülteci bulunmaktadır. Karaman il merkezinde bulunan mülteciler dikkate alındığında ve istatistiki olarak ölçüldüğünde % 5 hata payı ve % 95 güvenilirlikte

örneklem için 230 sayısı öngörölmüş, hata payını azaltmak ve homojenliği sağlamak için örneklem sayısı 334'a çıkarılmıştır.

Araştırmada anket uygulaması gerçekleştirilen ortamın seçiminde, mültecilerle doğrudan etkileşim içinde olan kurum tercih edilmesi hususu göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda Karaman İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nde kayıtlı ve imza atma zorunluluğu bulunan mültecilere ulaşmak suretiyle yüz yüze anket çalışması uygulanmıştır. Ayrıca bireysel anlamda çalışmaya sosyal hayatta karşılaşılan ve mülteci olduğunu belirten kişilerde destek olmuştur.

Ankete katılacak kişilerin belirlenmesinde gelineen ülkenin uyruğuna ve Türkiye de bulunma statüsü dikkate alınmaksızın belirlenmiş, anketin uygulanmasında basit tesadüfi örneklem ve kolayda örneklem yönteminden yararlanılarak, Şubat-Mart 2018 tarihleri arasında seçilen kişilere uygulanmıştır.

Evren içerisinde bir örneklem seçilmesinde “ankete cevap veren herkesin örneğe dahil edilebilmesi”, “denek bulma işleminin arzu edilen örnek büyüklüğüne ulaşılıncaya kadar devam etmesi” ve “kolay yoldan yüksek bir örnek kütle oluşturulabilmesi” gibi avantajlarından dolayı, araştırmada “**kolayda örneklem**” (Altunışık vd., 2005:132) yöntemi seçilmiştir.

3.4. Araştırmanın Kısıtları

Araştırma Karaman il merkezinde ikamet eden mülteci ve yabancılarla, Şubat-Mart 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Karaman il merkezinde bulunan mültecilere yönelik uygulanması sebebiyle, araştırma, kullanılan örneklem ile sınırlıdır. Elde edilen sonuçların ülkenin tamamına genellemesi amaçlanmamaktadır.

Araştırma belli bir zaman aralığında yapıldığından (Şubat-Mart 2018) ve zamanla algıların değişebileceği düşünüldüğünden, sonuçlar çalışmanın yapıldığı zamanla sınırlıdır. Son olarak, araştırmaya katılan deneklerin verdiği cevapların samimi ve doğru olduğu varsayımı araştırmanın son sınırlılığıdır.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada veri toplamak amacıyla nicel veri toplama yöntemlerinden “anket yöntemi” kullanılmıştır. Göçmen, mülteci, sığınma ve yabancı terimleri ile ilgili kaleme alınmış Türkçe ve yabancı dildeki çalışmalar dikkate alınarak incelenmiş ve BMMYK, Uluslararası kanunlar ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu incelenerek yönetmeliklerin uygulanma işleyişi süreci esas alınarak oluşturulan anket formu araştırmacı ve tez danışmanı tarafından geliştirilmiştir.

Hazırlanan anket formu iki bölümden ve toplam 42 sorudan oluşmaktadır. Anket formunda, deneklere öncelikle araştırma hakkında genel bilgilere açıklanarak, araştırmanın içeriğine dair kısa bir açıklama yapılmıştır. Araştırmayı yapan kişi ve akademik danışmanın bilgilerine yer verilmiştir.

Birinci bölümde deneklerin, demografik ve mesleki özelliklerinin ortaya konulması amacıyla (cinsiyet, yaş, uyruk, eğitim düzeyi, medeni durum, çocuk sayısı, çalışma durumu, göç etme sebebi, Karamanı tercih sebebi, yardım alam durumunu ve yaşam statülerini belirlemeye yönelik) 24 soru bulunmaktadır. Demografik sorularda aralıklı türden ölçeklerden yararlanılmıştır.

Anketin ikinci bölümünde ise ankete katılan deneklerin ülkeye ve kente uyumuna yönelik çoktan seçmeli 18 soruya yer verilmiştir.

Araştırmanın amaç ve varsayımlarına uygun olarak belirlenen önerme ve sorular çerçevesinde geliştirilen anket ölçeği, tez danışmanı ve konunun uzmanı akademisyenler tarafından incelenmiştir. Gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra anketin anlaşılabilirlik düzeyinin tespit edilebilmesi amacıyla ön pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Daha sonra belli sayıda deneğe yönelik olarak Karaman İl Göç Müdürlüğü'nde seçilen 50 kişilik bir gruba "pilot" çalışma ve "ön test" uygulamasına gidilmiştir, ön uygulama sonuçlarına göre revizyona gidilerek içerik ve şekil şartları açısından gerekli görülen düzeltmeler yapılmış anket formuna son hali verilmiştir.

Örneklem olarak belirlenen mültecilere uygulanmak üzere 350 adet anket formu çoğaltılmıştır. Bazı mültecilerin ankete katılmaktan kaçınması sonucunda 16 anket formu boş kalmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde, sosyal bilimler alanında kullanılan istatistik programı olan SPSS 21.0'dan yararlanılmıştır. Uygulama sonucunda SPSS 21.0 programında Cronbach's Alpha⁵ güvenilirlik testi ile anketin geçerliliği ve güvenilirliği analiz edilmiştir. Anketin ölçeğinin oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Anket sonucunda bu program aracılığıyla veriler analiz edilerek değerlendirilmiştir. Hem demografik bilgilerin hem de çoktan seçmeli soruların analizinde "frekans analizi" ve "karşılaştırmalı (crostabs) analiz" tekniklerinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler analiz

⁵ Alan araştırmasında kullanılacak olan ve kullanılan ölçeğin güvenilirliğinin test edilmesinde genellikle Cronbach's Alfa testinden yararlanılmaktadır. Ölçek güvenilirlik katsayısının bulunabileceği aralıklar ve buna bağlı olarak da ölçeğin güvenilirlik durumu ölçümünde aşağıdaki değerler kullanılmaktadır (Özdamar, 1999: 520-522):

$0,00 \leq \alpha < 0,40$	ölçek güvenilir değildir,
$0,40 \leq \alpha < 0,60$	ölçek düşük güvenilirliktedir,
$0,60 \leq \alpha < 0,80$	ölçek oldukça güvenilirdir,
$0,80 \leq \alpha < 1,00$	ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir

edilerek ve anlamlı farklılık tespitleri yapılmaya çalışılmıştır. Sonrasında, frekans, yüzde ve ortalama sonuçları, tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır. Bununla yanında, bağımsız değişkenler (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, çalışma izni, statü/pozisyon, göç sebebi, yaşanılan ev, yardım alma durumu gibi) arasındaki farklılıkların tespitini yapabilmek amacıyla karşılaştırmalı analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Bununla birlikte, ankete katılanların ülkeye ve kente uyum ile ilgili algılarını ölçmeye yönelik önerme içeren soruların analizinde “betimleyici (descriptive) analiz” yönteminden yararlanılmıştır. Ayrıca t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), faktör analizi, belirlenen faktörler ve önermeler arasında oluşturulan Pearson korelasyon analiz yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur. Bu yöntem ve tekniklerden yararlanılarak analiz sonucunda elde edilen veriler değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

3.6. Araştırmada Uygulanan Testler, Analizler, Elde Edilen Bulgular ve Bulguların Değerlendirilmesi

Karaman il merkezinde bulunan mültecilerin algılarının ölçüldüğü alan araştırmasının sonuçlarının ele alındığı çalışmanın bu kısmında, alan araştırmasına katılan mültecilerin sosyo-demografik özelliklerine, ülkeye geliş sebeplerine göre bakış ve algılarına, Türkiye Cumhuriyeti’nin uygulamış olduğu göç politikalarına ve bu politikaların uygulanması aşamasında ifade/önermelere verdiği cevapları içeren sonuçlara, elde edilen bulgulara ve analizlere, yorum ve değerlendirmelere yer verilmektedir.

3.6.1. Faktör Analizi ve Güvenilirlik Testi

Anket sonuçlarının değerlendirilebilmesi için öncelikle yapılan anketin güvenilirliği ile ölçek geçerliliğinin olup olmadığının tespiti gerekmektedir. Bu nedenle, ankete ait Güvenilirlik (Cronbach's α), KMO Ölçek Geçerliliği ve Bartlett Küresellik Testi Ki Kare testleri ile mültecilerin ülkeye ve kente uyumu ile ilgili önermeler ve bu önermelere göre belirlenen faktörlere ait ortalama, standart sapma, faktör ağırlığı ve faktörün açıklayıcılığı gibi değerleri içeren faktör analiz sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Faktör Analizi, Güvenirlik Testleri, Ortalama ve Standart Sapmalar

Faktör adı	Soru İfadesi	Ort.	Std. Sapma	Faktör Ağırlığı	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	Güvenilirlik Cronbach's α
STK ve Yerel Yönetim Algısı	Yerel yönetimlerle (belediye ve il özel idaresi) ilişki düzeyiniz	1,43	0,710	0.849	13,054	0,796
	Sivil toplum kuruluşları (vakıf dernek) ile ilişki düzeyiniz	1,48	0,734	0.831		
	Karaman Kent Konseyi ile ilişki düzeyiniz	1,31	0,602	0.815		
Ulaşım Algısı	İstenilen yerlere ulaşabilmeye (Tren, minibüs, otobüs, uçak vd.) yönelik görüşünüz	2,31	0,811	0.888	11,485	0,886
	Karaman'da toplu taşıma araçlarını kullanım memnuniyet düzeyiniz	2,24	0,773	0.889		
Kentin Yeterliliği Algısı	Gıda, kıyafet ve diğer ihtiyaçlarınızı karşılamada Karaman yeterli mi?	2,63	0,648	0.391	11,169	0,595
	Karamanda sağlık imkânları konusundaki görüşünüz	2,45	0,807	0.587		
	Karamanda eğitimi imkânları konusundaki görüşünüz	2,08	0,917	0.475		
	Karaman'da kendinizi ve ailenizi güvende hissetme dereceniz	2,84	0,486	0.664		
	Karamanda yaşam şartları konusundaki görüşünüz	2,35	0,767	0.674		
Türkiye ve Kent İmajı Algısı	Türkiye'ye gelmeden önceki Türkiye'nin gözünüzdeki imajı	2,84	0,431	0.458	10,501	0,503
	Türkiye'ye geldikten sonraki gördüğünüz Türkiye'nin imajı	2,92	0,310	0.601		
	Karamanda yerel halkla (esnaf, işveren, çalışma arkadaşları) ilişkileriniz	2,77	0,547	0.691		

	Karaman'ın iklim koşulları hakkındaki görüşünüz	2,04	0,841	0.463		
	Kamu kurum ve kuruluşlarının sunduğu hizmetleri ile ilgili görüşünüz	2,58	0,730	0.548		
Sosyal ve Ekonomik Boyuta İlişkin Algı	Karamanda konaklama imkânları konusundaki görüşünüz	1,78	0,860	0.716	9,545	0,483
	Sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımınız konusundaki görüşünüz	1,81	0,866	0.763		
	Karaman'da iş bulma imkânları hakkındaki düşünceniz	1,48	0,726	0.428		
Faktör Açıklayıcılığı Toplam (%)					55,754	
Güvenilirlik Testi (Genel)						0,693
KMO Ölçek Geçerliliği						0,679
Bartlett Küresellik Testi Ki Kare						1435,462
Standart Sapma						153
p değeri						0,000

Yapılan faktör analizi sonucunda; STK ve yerel yönetim algısı, ulaşım algısı, kentin yeterliliği, Türkiye ve Kent imajı, sosyal ve ekonomik boyuta ilişkin algı alt boyutları belirlenmiştir. Ölçeğin yapısal geçerliliği için KMO Bartlett Küresellik testi yapılmış ve 0.679 değeri elde edilmiştir. Bu bağlamda ölçeğin orta düzeyde geçerliliğe sahip olduğu görülmüştür. Ölçeğin güvenirlik testi için Cronbach's α yönteminden yararlanılmıştır. Ölçeğin bütünü için elde edilen değer, 0.693 ile orta düzeyde bir değerdir. Ayrıca ölçekte elde edilen her bir alt boyut için de güvenirlik testi yapılmıştır. Buna göre; STK ve Yerel Yönetim Algısı için 0.796, Ulaşım Algısı için 0.886, Kentin Yeterliliği Algısı için 0.595, Türkiye ve Kent İmajı için 0.503 ve Sosyal ve Ekonomik Boyuta İlişkin Algı için 0,483 değerleri elde edilmiştir. Bu bulgular araştırmada kullanılan ölçeğin orta ve iyi düzeyde geçerlik ve güvenirlik değerlerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

3.6.2. Demografik Bulgular

Ankete katılan vatandaşların demografik (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, statüsü, uyruğu, çocuk sayısı, barınma yeri, ikamet süresi vb.) özelliklerine ait bilgiler aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 4: Mültecilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Özellik	Kategori	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	219	65,6
	Kadın	115	34,4
Medeni Durum	Evli	214	64,1
	Bekâr	117	35,0
	Boşanmış	1	0,3
	Eşi Ölmüş veya Kayıp	2	0,6
Yaş	15-25	116	34,7
	26-35	123	36,8
	36-45	74	22,2
	46-55	15	4,5
	56+	6	1,8
Eğitim Durumu	Okuma yazma bilmiyor	69	20,7
	İlkokul	84	25,1
	Orta öğretim	115	34,4
	Üniversite	64	19,2
	Lisansüstü	2	0,6
Uyruk	Suriye	45	13,5
	Irak	38	11,4
	Filistin	6	1,8
	İran	37	11,1
	Afganistan	189	56,6
	Diğer	19	5,7
Çocuk Sayısı	Yok	147	44,0
	1-2	93	27,8
	3-4	47	14,7
	5-6	34	10,2
	7+	13	3,9
Çocukların okula gitme durumu	Evet	102	30,5
	Hayır	232	69,5
Karaman'daki İkamet süresi (yıl)	0-1	154	46,1
	2-4	165	49,1
	5-10	15	4,5

- Ankete katılanlar cinsiyetleri bakımından incelendiğinde, katılımcıların % 65,6'sının erkek, % 34,4'inin ise kadınlardan oluştuğu sonucu ortaya çıkmıştır.
- Ankete katılanlar medeni durumları bakımından karşılaştırıldığında, katılımcıların % 64,1'ünün evli; % 35,0'sinin bekar, % 0,3'ünün boşanmış, % 0,6'sının ise eşi ölmüş veya kayıp olduğunu beyan etmiştir.
- Ankete katılanların yaş dağılımları incelendiğinde, katılımcıların % 34,7'si 15-25; % 36,8'i 26-35; % 22,2'si 36-45; % 4,5'i 46-55 yaş aralığında olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların sadece % 1,8'i (6 kişi) 56 yaş ve üstü olduğunu beyan etmiştir.
- Ankete katılanlar eğitim durumları bakımından karşılaştırıldığında, katılımcıların % 20,7'sinin okuma yazma bilmediği; % 25,1'inin ilköğretim; % 34,4'ü orta öğretim; % 19,2'sinin üniversite; % 0,6'sinin lisansüstü eğitimi aldığı/mezunu olduğu sonucu ortaya konulmuştur.
- Ankete katılanların uyruklarına bakıldığında; % 13,5'inin Suriye; % 11,4'ünün Irak; % 1,8'inin Filistin; % 11,1'inin İran; % 56,6'sının Afganistan ve % 5,7'sinin diğer ülke uyruklarına mensup oldukları ortaya çıkmıştır.
- Ankete katılanların çocuk sayılarına bakıldığında % 27,8'inin 1-2; % 14,7'sinin 3-4; % 10,2'sinin 5-6; % 3,9'unun 7 ve daha fazla çocuğu bulunmaktadır. Ankete katılan mültecilerin en yüksek oranla % 44,0'ının (147 kişi) çocuğu bulunmamaktadır.
- Ankete katılan mültecilerin çocuklarının okula gitme durumu sorulduğunda % 30,5'inin çocuklarının eğitim aldığını; % 69,5'inin eğitim almadığını beyan etmişlerdir.

- Ankete katılan mültecilerin Karaman ilindeki ikamet süreleri sorulduğunda; % 46,1'i 0-1 yıl; % 49,1' i 2-4 yıl; % 4,5'i 5-10 yıldır bu şehirde bulunduğunu beyan etmişlerdir.

Tablo 5: Mültecileri Göç Etmeye Yönelten Sebepler

Göç Sebebi	Savaş	216	64,7
	Terör ve iç karışıklıklar	42	12,6
	Ekonomik sebepler	14	4,2
	Doğal afetler	1	0,3
	Mezhep Çatışmaları	14	4,2
	Eğitim	14	4,2
	Daha iyi yaşam arayışı	11	3,3
	Diğer	22	6,6

Katılımcıları göçe sürükleyen sebep sorulduğunda; % 64,7'sinin savaştan dolayı; % 12,6' sının terör ve iç karışıklıklar sebebi ile % 4,2'sinin ekonomik sebepler ile % 4,2'sinin mezhep çatışmalarından dolayı, % 4,4' sinin eğitim amaçlı; % 3,3' ünün daha iyi yaşam arayışı sebebi ile % 6,6'sının diğer sebeplerden dolayı göç ettiklerini belirtmişlerdir. Ankete katılanlardan % 0,3'ü yani 1 kişi doğal afetlerden dolayı göç etmek zorunda kaldığını belirtmiştir.

Tablo 6: Mültecilerin Türkiye'yi Tercih Nedeni

Türkiye'yi tercih nedeni	BM yerleştirdi	84	25,1
	Kültürel Bağlar	153	45,8
	Yakın olması	49	14,7
	Akrabaların var	14	4,2
	Diğer	34	10,2

Göç etmek zorunda kalan mültecilere Türkiye'yi neden tercih ettikleri sorulduğunda; %25,1'inin BM tarafından Türkiye'ye yerleştirildiği; % 45,8'inin kültürel bağlar sebebi ile

tercih ettiğini; %14,7' sinin yakın olması sebebi ile tercih ettiğini; % 4,2'sinin akrabaları bulunması nedeni ile Türkiye'yi tercih ettiğini belirtmiştir. % 10,2'sinin (22 kişi) ise diğer sebeplerden dolayı Türkiye'yi tercih ettiklerini beyan etmişlerdir.

Tablo 7: Mültecilerin Karaman'ı Tercih Nedeni

Karaman'ı tercih nedeni	BM yerleştirdi	233	69,8
	Akrabalarım var	58	17,4
	Kültürel bağlar	7	2,1
	Tesadüfen yerleştim	3	0,9
	Türkiye'nin Devlet Politikası Gereği	17	5,1
	Diğer	16	4,8

Ankete katılanların Karaman ilini tercih sebeplerine bakıldığında; % 69,8'inin BM tarafından Karaman iline yerleştirildiği; %17,4'ünün akrabalarının bulunmasından dolayı tercih ettiğini; % 2,1'inin kültürel bağlar sebebi ile Karaman iline yerleştiği; % 0,9'unun tesadüfen geldiği; % 5,1'inin Türkiye'nin Devlet politikası gereği Karaman iline geldiği; % 4,8' inin ise diğer sebeplerden dolayı Karaman'a geldiği görülmektedir.

Tablo 8: Mültecilerin Barınma Yerleri

Barınma Yeri	Apartman Dairesi	142	42,5
	Müstakil Ev	184	55,1
	Apart Otel	3	0,9
	Yurt	3	0,9
	Diğer	16	4,8

Mültecilerin yaşamakta oldukları konutlar incelendiğinde; % 42,5'inin apartman dairesinde; % 55,1' inin müstakil evde; % 0,9' unun apart otelde, % 0,9'unun yurttan ve % 4,8'inin diğer barınma yerlerinde yaşamakta olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 9: Mültecilerin Oturdukları Yerlerde Kişi Sayısı

Oturulan evde kalan kişi sayısı	1-2	31	9,3
	3-4	94	28,1
	5-6	88	26,3
	7-8	69	20,7
	9+	52	15,6

Ankete katılan mültecilerin barınmakta oldukları yerlerde yaşayan kişi sayısına bakıldığında; % 9,3'ünün 1-2 kişi; % 28,1'inin 3-4 kişi; % 26,3'ünün 5-6 kişi; % 20,7' sinin 7-8 kişi; % 15,6'sının ise 9 ve daha üzeri kişi ile birlikte yaşamakta olduğu görülmektedir.

Tablo 10: Mültecilerin Çalışma İzni Durumu

Türkiye'de çalışma izni	Var	18	5,4
	Yok	316	94,6

Mültecilerin Türkiye'de bulundukları süre içerisinde çalışma izinlerinin bulunup bulunmadığı sorulduğunda; % 5,4'ünün (18 kişi) çalışma izninin bulunduğunu; % 94,6' sının (316 kişi) çalışma izninin bulunmadığını beyan etmiştir.

Tablo 11: Mültecilerin Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	Evet	12	3,6
	Hayır	322	96,4

Ankete katılan mültecilere izinli veya izinsiz çalışıp çalışmadığı sorulduğunda; % 3,6' sının çalışmakta olduğu; % 96,4' ünün herhangi bir işte çalışmadığı cevabı alınmıştır.

Tablo 12: Mültecilerin Aylık Geliri

Aylık Gelir Miktarı (TL)	Yok	283	84,7
	1-500	8	2,4
	501-1000	6	1,8
	1001-2000	27	8,1
	2001+	9	2,7

Mültecilerin Türkiye’de bulundukları sürede aylık gelirlerine bakıldığında; % 84,7’sinin herhangi bir gelirinin olmadığı; % 2,4’ ünün 1-500 TL; % 1,8’inin 501-1000 TL; % 8,1’inin 1001-2000 TL; % 2,7’sinin 2000 ve daha üzeri TL gelirleri oldukları görülmüştür.

Tablo 13: Mültecilerin Devletten Yardım Alma Durumu

Devletten Yardım Alma durumu	Evet	72	21,6
	Hayır	268	78,4

Mültecilerin Türkiye Cumhuriyeti’nden yardım alıp almadıkları sorulduğunda; % 21,6’ sının devletten yardım aldığını; % 78,4’ ünün devletten herhangi bir yardım almadığını beyan etmiştir.

Tablo 14: Mültecilerin Yerel Yönetimlerden Yardım Alma Durumu

Yerel Yönetimlerden Yardım Alma Durumu	Evet	72	21,6
	Hayır	262	78,4

Karaman ilinde yaşayan ve ankete katılan mültecilerin % 21,6’sı belediyeden yardım almakta; % 78,4’ ü herhangi bir yardım almamaktadır.

Tablo 15: Mültecilerin STK'lardan Yardım Alma Durumu

STK'lardan Yardım Alma Durumu	Evet	158	47,3
	Hayır	176	52,7

Ankete katılan mültecilerin % 47,3'ü STK' lardan yardım aldığını; % 52,7'si ise STK'lardan herhangi bir yardım almadığını beyan etmiştir.

Tablo 16: Mültecilerin Ücretsiz Sağlık Hizmeti Alma Durumu

Ücretsiz Sağlık Hizmeti Alma Durumu	Evet	243	72,8
	Hayır	91	27,2

Ankete katılan mültecilerin %72,8'i Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ücretsiz sağlık hizmetinden faydalanmakta; % 27,2'si ise faydalanamamaktadır.

Tablo 17: Mültecilerin Türkçe Dil Eğitimi Alma Durumu

Türkçe Dil Eğitimi Alma Durumu	Evet	20	6,0
	Hayır	314	94,0

Karaman'da yaşamakta olan ve ankete katılan mülteciler; % 94'ü Türkçe dil eğitimi almadığını; % 6'sının ise Türkçe dil eğitimi aldığını belirtmiştir.

Tablo 18: Mültecilerin Ülkelerine Geri Dönme İsteği

Şartların Uygun Olması Halinde Geri Dönme İsteği	Evet	253	75,7
	Hayır	81	24,3

Mültecilere ülkelerinde şartların uygun hale gelmesi durumunda dönüp dönmeme isteklerinin varlığı sorulduğunda; % 75,7'sinin geri dönmek istediğini; % 24,3'ünün ise geri dönmek istemediğini beyan etmişlerdir.

Tablo 19: Mültecilerin Türkiye'de Statüleri

Statüsü	Kimlikli (BM tarafından verilen)	219	65,6
	Kimliksiz	74	22,2
	Geçici Koruma	41	12,3

Karaman ilinde bulunan ankete katılan mültecilerin % 65,6 (219 kişi)'sı Kimlikli (BM tarafından verilen); % 22,2'si Kimliksiz (74 kişi); % 12,3 (41 kişi)'sı Geçici Koruma altında bulunmaktadır.

3.6.3. Karaman'da Yaşayan Mültecilerin Ülkeye ve Kente Uyum Algılarına İlişkin Fark Testleri

Çalışmanın bu kısmında Karaman'da ikamet eden ve ankete katılan mültecilerin demografik özellikleri ve ölçekte yer alan bazı değişkenler doğrultusunda ülkeye ve kente uyum algıları açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı test edilmiştir. Bu bağlamda, bağımsız değişkenler t testi ve ANOVA testlerinden yararlanılarak analizler yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; Cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, göç nedeni, Türkiye'ye göç etme nedeni, Karaman'ı tercih nedeni, gelir durumu, şartların uygun hale gelmesiyle birlikte ülkelerine geri dönmek isteyip istememeleri ve çalışma iznine sahip olup olmamalarına göre mültecilerin ülkeye ve kente uyum algılarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ancak mültecilerin uyruklarına göre, barındıkları konut türüne göre, eğitim düzeylerine göre, Karaman'daki ikamet sürelerine göre ve mülteci olarak Türkiye'de bulunmalarını belirleyen statülerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 20: Uyruklarına Göre Ülkeye ve Kente Uyum Algısı ANOVA Testi

Ülkeye ve Kente Uyum	Uyruk	N	Ortalama	F değeri	P değeri
	Suriye	45	2,2123	9,884	0,000
	Irak	38	2,3085		
	Filistin	6	2,2963		
	İran	37	2,3183		
	Afganistan	189	2,1052		
	Diğer	19	2,3655		

Anova testi sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Buna göre de; Afganistan uyruklu mülteciler ile Irak, İran ve diğer ülke uyruklular arasında ülkeye ve kente uyum algısı düzeylerinin anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Çünkü Afganistan uyruklu mültecilerin ülkeye ve kente uyum algı düzeyleri diğer gruplara göre en düşük düzeydedir.

Tablo 21: Mültecilerin Eğitim Düzeylerine Göre Ülkeye ve Kente Uyum Algılarına Yönelik ANOVA Testi

Ülkeye ve Kente Uyum	Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	F Değeri	P Değeri
	Okuma Yazma Bilmiyor	69	2,1771	6,889	0,000
	İlkokul	84	2,1138		
	Ortaöğretim	115	2,1585		
	Üniversite	64	2,3273		
	Lisansüstü	2	2,3611		

Yapılan ANOVA testi sonuçlarına eğitim düzeyleri açısından mültecilerin ülkeye ve kente uyum algı düzeylerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Hangi gruplar arasında bu farkın olduğunu belirlemek için ise ek olarak Scheffe testi yapılmış buna göre de, üniversite düzeyinde eğitim düzeyinde olan mülteciler ile okuma yazma bilmeyenler, ilkokul ve ortaöğretim düzeyinde eğitim düzeyinde olanlar arasında ülke ve kente uyum algısının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Tablo 22: Mültecilerin Barındığı Konut Türüne Göre Ülkeye ve Kente Uyum Algısına Yönelik ANOVA Testi

	Barındığı Konut Türü	N	Ortalama	F Değeri	P Değeri
Ülkeye ve Kente Uyum	Müstakil Ev	184	2,1141	7,695	0,000
	Apartman Dairesi	142	2,2684		
	Yurt	3	2,2963		
	Apart Otel	3	2,3704		
	Diğer	2	2,2778		

ANOVA testi sonuçları, mültecilerin barındığı konut türü açısından ülkeye ve kente uyum algı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Scheffe testine göre de, Müstakil evde barınan mülteciler ile apartman dairesinde barınmakta olan mülteciler arasında ülkeye ve kente uyum algısının farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 23: Mültecilerin Karaman'daki İkamet Sürelerine Göre Ülkeye ve Kente Uyum Algısına Yönelik ANOVA Testi

	Karaman'daki İkamet Süresi (Yıl)	N	Ortalama	F Değeri	P Değeri
Ülkeye ve Kente Uyum	0-1	154	2,1313	7,229	0,001
	2-4	165	2,2202		
	5-10	15	2,3407		

ANOVA testi ile Karaman'daki mültecilerin ikamet sürelerine göre ülkeye ve kente yum algı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu ve 0-1 yıl süre ile Karaman'da ikamet eden mültecilerin 2-4 yıl ve 5-10 yıl ikamet süresi olan mültecilerden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde ülkeye ve kente uyum algı düzeylerinde farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 24: Mültecilerin Ülkede Bulunma Statülerine Göre Ülkeye ve Kente Uyum Algılarına Yönelik Anova Testi

Ülkeye ve Kente Uyum	Türkiye'de Bulunma Statüleri	N	Ortalama	F Değeri	P Değeri
	Kimlikli	219	2,2544	38,224	0,000
	Geçici Koruma	41	2,2019		
	Kimliksiz	74	1,9685		

ANOVA testi, mültecilerin Türkiye'de bulunma durumlarını belirleyen statüleri açısından ülkeye ve kente uyum algı düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve kimliksiz statüye sahip durumdaki mültecilerin diğer gruptakilere göre daha düşük düzeyde ülkeye ve kente uyum algısı içinde oldukları görülmektedir.

Tablo 25: Araştırmanın Korelasyon Analizi

1.Cinsiyet	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
2.Yaş	,033	1																				
3.Uyruk	-,046	-,014	1																			
4.Eğitim	-,103	-,155**	-,149**	1																		
5.Karaman'da İkamet Süresi	,009	,079	-,016	,099	1																	
6.Göç Sebebi	,056	,040	-,010	,346**	,142**	1																
7.Türkiye'yi tercih nedeni	,023	,091	-,001	-,061	-,033	,115*	1															
8.Karaman'ı tercih nedeni	-,039	-,110*	-,344**	-,180**	,057	,023	,254**	1														
9.Barındığı konut türü	-,115*	,007	,271**	-,236**	-,058	-,208**	,013	,029	1													
10.Aylık gelir	-,146**	-,051	-,061	,034	,151**	,167**	,110*	,134*	-,145**	1												
11.Devlet yardımı	-,019	-,150**	,176**	,055	-,075	,107	-,169**	-,058	-,064	-,050	1											
12.Yerel yönetim yardımı	,012	-,257**	,112*	,090	-,138*	,080	-,102	,051	-,052	-,125*	,504**	1										
13.STK yardımı	-,209**	-,196**	,197**	,012	-,257**	-,051	,060	,121*	,174**	-,044	,291**	,247**	1									
14.Ücretsiz sağlık hizmeti	-,160**	-,047	,356**	-,110*	-,188**	-,150**	-,022	-,048	,170**	-,042	,108*	,141**	,310**	1								
15.Ülkesine geri dönme isteği	-,042	,033	,122*	-,004	,130*	,008	-,047	-,050	,043	,108*	-,128*	-,060	,074	,109*	1							
16. Statüsü	-,024	-,053	-,486**	-,049	-,266**	-,267**	,035	,397**	,051	-,081	-,066	,089	,092	,225**	-,147**	1						
17.STK ve yerel yönetim algısı	-,044	,096	,006	-,090	,106	,061	,227**	,071	,016	,202**	-,273**	-,396**	-,125*	-,059	,073	-,127**	1					
18.Ulaşım Algısı	,034	-,074	-,034	,181**	,070	,159**	,039	,028	-,118*	,090	-,022	,041	-,102	-,112*	-,002	-,146**	,015	1				
19.Kentün yeterliliği algısı	,054	,085	-,131*	,096	,279**	,155**	-,014	-,010	-,167**	-,017	-,239**	-,258**	-,272**	-,436**	-,078	-,214**	,205**	,276**	1			
20.Ülke ve kent imajı algısı	,050	-,030	-,156**	,145**	,013	,086	-,338**	-,056	-,106	-,181**	,065	,113*	-,132*	-,228**	-,072	-,027	-,176**	-,009	,096	1		
21.Sosyo-ekonomik özellikler algısı	-,089	,005	-,088	,170**	,023	,177**	,103	,102	-,102	,057	-,116*	-,108*	,007	-,140*	-,021	-,084	,214**	,162**	,290**	-,064	1	
22.Genel (Ülkeye ve kente uyum algısı)	,006	,043	-,155**	,180**	,204**	,236**	,006	,046	-,183**	,050	-,236**	-,249**	-,248**	-,389**	-,044	-,231**	,473**	,499**	,765**	,302**	,596**	1

*0.05 anlamlılık düzeyi **0.01 anlamlılık düzeyi

Bazı değişkenler ile ülkeye ve kente uyum  lçeği ve alt boyutları arasındaki ilişkinin yönü ve gücünü belirlemek amacıyla Pearson Corelation Analizi yapılmıştır. Tablo 10 ile bu ilişkiler  zet olarak sunulmaktadır. Elde edilen bulgulara göre; mültecilerin eğitim düzeyi ile ulaşım algısı arasında 0.01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönde 0,181 gücünde, ülke ve kent imajı algısı arasında pozitif yönde 0,145 gücünde, sosyo-ekonomik özellikler algısı arasında pozitif yönde 0,170 gücünde ve ülke ve kente uyum arasında pozitif yönde 0,180 gücünde bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Buna göre, mültecilerin eğitim düzeyinin artmasına paralel olarak ülke ve kente uyum algısının ve diğer alt boyutlarının da doğru orantılı olarak arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek mültecilerin ülkeye ve kente uyumlarının da yüksek olduğu görülmektedir.

Mültecilerin Karaman'daki ikamet süreleri ile kentin yeterliliği algısı ve ülke ve kente uyum algısı arasında sırasıyla 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönde 0,279 ve 0,204 gücünde bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Buradan mültecilerin Karaman'daki ikamet süreleri arttıkça ülke ve kente uyum düzeylerinin de yükseldiği sonucu elde edilmektedir.

Mültecilerin aylık gelirleri ile ülke ve kente uyum algısı arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde negatif yönde ve 0,181 gücünde bir ilişki belirlenmiştir. Bu sonuç, mültecilerin gelir düzeylerinin yükselmesine karşın ülkeye ve kente uyumları arasında ters yönde bir ilişkiye işaret etmektedir. Başka bir ifade ile gelir düzeyi yüksek mülteciler için Karaman'da yaşamak çok benimsedikleri bir durum olmamaktadır. Ancak mültecilerin gelir durumlarının artışı ile STK ve yerel yönetimler algısı arasında pozitif yönlü 0,01 anlamlılık düzeyinde 0,202 gücünde bir ilişki olduğu da bulunmuştur. Bu sonuç, Karaman kentindeki STK'lar ve yerel yönetim birimleri ile mülteciler arasındaki ilişkinin gelir düzeyi yüksek olanlar açısından daha olumlu geliştiğini göstermektedir. Aslında gelir düzeyi düşük olanların STK ve yerel yönetimler algısının yüksek olması beklenen bir sonuçtu. Dolayısıyla mültecilerin

gelir düzeyi düşük olanların STK ve yerel yönetimler algısının düşük olması sonucu, bu alandaki mültecilere yönelik faaliyetlerin yeterli ve doğru yönlendirilmediğini de ortaya koymaktadır.

Araştırmanın ilginç sonuçlardan birisi de devlet yardımı alan mültecilerin, STK ve yerel yönetimler algısı, kentin yeterliliği algısı, sosyo-ekonomik özellikler algısı ve ülkeye ve kente uyum algısı arasında negatif yönlü ilişki (sırasıyla -0.273, 0.239, 0.116, 0.236) olmasıdır. Beklenen sonuç devletten yardım alan mültecilerin hem ölçeğin geneli için hem de alt boyutları için pozitif yönde bir algı içinde olmalarıydı. Oysa burada negatif yönlü bir ilişkinin varlığı ile devlet yardımlarının olmasına rağmen mülteciler açısından tatmin edici bir düzeyden uzak olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

Mültecilerin yerel yönetimlerden ve STK'lardan yardım almaları ile ülke ve kente uyum algıları arasındaki ilişki de yukarıdaki durum ile benzerlik göstermektedir. Yardım alanların olumlu bir algı içinde olmaları beklenirken, olumsuz yönde bir ilişkinin varlığı, olumsuz bir algı içinde olmaları, yardımların tatmin edici olmadığı yönünde yorumlanabilir.

Yine ücretsiz sağlık hizmeti alanların ülkeye ve kente uyum algısı ve alt boyutları arasında da negatif yönlü bir ilişkinin söz konusu olduğu sonucu araştırmanın şaşırtıcı yönlerinden birisi olmuştur. Ücretsiz sağlık hizmeti alan mültecilerin pozitif yönde bir görüş içinde olmaları beklenirken, ulaşılan sonuç ters yönde olmuştur. Buradan da ücretsiz sağlık hizmetlerinin mültecilerin tatminini sağlamaktan uzak olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Son olarak korelasyon analizinin ortaya koyduğu sonuçlardan birisi de mültecilerin Türkiye'de bulunmalarına ilişkin statüleri ile ülkeye ve kente uyum algıları arasındaki ilişkidir. Yani mültecilerin kimlikli, geçici koruma ve kimliksiz olmaları durumları ülkeye ve kente uyum algısı ile alt boyutları arasında negatif yönlü bir ilişkiye işaret etmektedir.

Kendilerine kimlik verilen mültecilerin ülkeye ve kente uyum algıları daha yüksek iken kimliksiz mültecilerin tam tersine düşük bir düzeyde olmaktadır. Birçok hak ve fırsattan yararlanamayan kimliksiz olarak Türkiye'de ve Karaman'da barınan mültecilerin ülkeye ve kente uyumlarının düşük olması da son derece olağan bir sonuç olarak kabul edilmelidir.

Tablo 26: Araştırmanın Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken: Ülkeye ve Kente Uyum Algısı			
Bağımsız Değişkenler	Beta	t değeri	p değeri
Karaman'da İkamet Süresi	0,138	2,543	0,011
Eğitim	0,157	2,991	0,003
Statüsü	-0,186	-3,433	0,001
R=0,315 R ² =0,099 F değeri=12,139 p değeri=0,000			

Araştırma kapsamında ortaya konulan bazı değişkenlerin (yaş, uyruk, eğitim durumu, aylık gelir, statü, ikamet süresi gibi), mültecilerin ülkeye ve kente uyum algılarını ne yönde ve hangi düzeyde etkilediğini belirlemek ve açıklayıcılık oranını ortaya koymak amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Bulgulara göre; yaş ve aylık durum, uyruk değişkenlerinin bağımlı değişken ülkeye ve kente uyum algısını etkilemediği sonucu ortaya çıktığı için modelden çıkarılmışlar ve diğer değişkenler ile model yeniden test edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 26 ile özetlenmiştir. Buna göre; mültecilerin ülkeye ve kente uyum algısını mültecilerin Karaman'da ikamet süreleri pozitif yönde ve 0,138 düzeyinde, Eğitim düzeyleri ise yine pozitif yönde ve 0,157 düzeyinde, ancak statüsü negatif yönde ve 0,186 düzeyinde etkilemektedir. Regresyon analizinde oluşturulan modelin açıklayıcılık gücüne Tablo 27 ile yer verilmiş ve bulgulara göre; bağımsız değişkenler olan Karaman'da ikamet süresi, eğitim düzeyi ve statüsünün ülkeye ve kente uyum bağımlı değişkenini %9,9 düzeyinde açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 27: Araştırmanın Regresyon Modelinin Açıklayıcılık Gücü

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Tahmin edilen Standart Sapma
1	0,315	0,099	0,991	0,25690

SONUÇ

İnsanlığın varoluşundan bu yana var olan göç olgusu, küreselleşen ve küçülen dünyada daha fazla önem kazanmaktadır. İnsanlar dünyanın diğer ucundaki bilgiye her an ulaşabilmekte, geçici ve kalıcı bir şekilde yerlerini değiştirebilmektedirler. Bu yer değiştirme işlemlerinde geride bırakılan her olgu insan hayatından bir şeyler götürüyor olsa da yeni gelinen yerlerde, yeni sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Göç olayları gönüllülük esasına dayandığı gibi, günümüzde bu durum çok zaman zorunlu olmaktadır. Mültecilik ve sığınma olguları son yüzyılda siyasilerin ve basının en çok üzerinde durduğu ve yeni politikalar üretilmeye çalışıldığı bir konu haline gelmiştir. Osmanlı Devleti ve devamında Türkiye Cumhuriyeti stratejik, coğrafi ve siyasi konumu nedeni ile dünyada en çok mülteci misafir etmek zorunda kalan ülkesi durumundadır. Yakın zamanda Ortadoğu coğrafyasında başlayan ve bütün coğrafyayı etkisi altına alan çözümler, Ortadoğu halkının kadim bir geçmişe sahip ülkesi Türkiye'ye sığınması sadece yakın olması ve transit yol güzergâhı olarak açıklamak yanlış olacaktır.

Geçmiş dönemlerde Müslüman toplumunu birlik yapan, coğrafyada bulunan halkı güçlü kılan ve Osmanlı devletinin öncülük yaptığı ümmetçilik anlayışı bulunmaktaydı. Bu anlayış toplumda istikrar ve güveni sağlamaktaydı. Bugün ise milliyetçi ve radikal gruplar bulunmakta, var olan sorunları çözümsüz noktalara taşımaktadır. Yakın geçmişte Irak'ta yaşanan günümüzde ise Suriye'de yaşanan iç savaş, Afganistan'da terör ve radikal gruplar halkın bütün varlıklarını geride bırakarak kaçmalarına ve kendilerini nelerin beklediğini bilmeyerek ölüm yollarına çıkmalarına zemin hazırlamaktadır. Türkiye geçmişte olduğu gibi bu günde yerinden edilen bireylere ve topluluklara kapılarını açmış, birçok medeniyete ev

sahipliği yapmış topraklarında gelen her ülke vatandaşı için uygun şartlarda uyum politikaları üretmiştir.

Mültecilik ve sığınma olgusu zamanla uluslararası bir boyut kazanmış, bu anlamda ilk uluslararası belge 1951 Cenevre Sözleşmesi olmuştur. Sözleşme bu alanda birçok düzenlemeler getirmiş, sözleşmede olan eksiklikler 1967’de yapılan ek protokol ile giderilmeye çalışılmıştır. Hala eksiklikler olsa da Cenevre Sözleşmesi uluslararası anlamda taraf ülkeleri bağlayıcı özelliğe sahiptir. Günümüzde mülteci ve sığınmacılara yönelik Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve bölgesel birtakım örgütlerce yapılan düzenlemelerde bulunmaktadır.

Yapılan düzenlemeler ve yenilikler mültecilerin sorunlarına yönelik önemli çözüm önerileri getirmiştir. Uluslararası alanda yapılan bu çalışmalar mültecilerin sorunlarını önemli ölçüde azaltmış olsa da henüz tam olarak çözmemiştir. Türkiye iç hukukunda sorunları en aza indirecek yeni politikalar üretmiş ancak mültecilik durumunun dinamik yapısı düzenlemelerin ve güncelleştirmelerin sürekli olmasını mecbur kılmaktadır.

Türkiye Cenevre Sözleşmesine şartlı taraf olması ve iç işlerinde terör olaylarına zemin hazırlamaması için gereken adımları geç atmıştır. Suriye’de meydana gelen iç savaştan dolayı kitlesel halde mülteci akını ile karşılaşan Türkiye, 2013 yılında çıkardığı 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile bu eksiklerini tamamlamıştır. Bu kanun ile dağınık halde bulunan hükümler tek çatı altında toplanmış ve kurumsal bir yapılanmaya gidilmiştir. Bu düzenleme Türkiye’de iltica ve göç konusunda yapılmış kapsamlı ilk mevzuattır.

Bu çalışmada amaç; Karaman ilinde bulunan uluslararası koruma sahibi, geçici koruma statüsü ve henüz statüsü belirlenmemiş mültecilerin çalışma hayatı, barınma, sağlık

hizmeti, ulaşım sıkıntıları, eğitim ve sosyal hayatları, maddi ve manevi alınan desteklerin yeterliliği konusunda yaşadıkları sorunların tespit edilmesidir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre çözüm önerileri sunulmak amacı ile planlanmış ve araştırma uygulanmıştır. Araştırmanın kapsamını karaman ilinde yaşayan 15 yaş üstü mülteciler oluşturmuştur.

Araştırma kapsamındaki 15 yaş üstü 334 mültecinin % 65,6'sının erkek ;% 34,4'inin ise kadınlardan oluştuğu sonucu ortaya çıkmıştır. BMMYK 2017 Aralık ayı istatistiklerine göre Türkiye’de kayıtlı 356.843 mültecinin %33 çocuklar, %22 kadınlar ve %45 erkeklerden oluşmaktadır (UNHCR, 2017). Görüldüğü üzere çalışmada elde edilen veriler ile UNHCR verileri uyumaktadır.

Mültecilerin yaş guruplarına bakıldığında 15-45 yaş aralığında bulunan %93,7 gibi yüksek bir oran genç nüfusun varlığını göstermektedir. Isparta il merkezinde (Kariman, 2015)’ın yapmış olduğu çalışmada 15-45 yaş arası nüfusun %92,5 olduğunu görmekteyiz. Görüldüğü üzere çalışmada elde edilen veri Isparta çalışması ile uyumaktadır.

Karaman ilinde bulunan mültecilerin yarısından fazlasının savaş, terör ve iç karışıklardan dolayı mülteci konumuna düştüğünü görmekteyiz. Bütün varlıklarını bırakarak kaçan insanların Türkiye’yi tercih etmelerinin sebebi yukarıda bahsettiğimiz gibi yakınlık ya da konum değil, geçmişten gelen kültürel bağlar olduğu görülmektedir.

Başka önemli bir konu mültecilerin kültürel bağların bulunması ile tercih ettikleri Türkiye’ye geldikten sonra Karaman iline Birleşmiş Milletler tarafından yerleştirildiklerini görmekteyiz. Karaman’a yerleşen mültecilerin genel anlamda belli çevrelerde toplu şekilde müstakil evlerde oturdukları ve günümüzde var olan çekirdek aile modeli ile değil daha kalabalık geniş aile şeklinde barındıkları görülmektedir.

Eğitim ve öğretim her bireyin hakkıdır ve Türkiye Cumhuriyeti bu yasal hakkı mülteci çocukları içinde ücretsiz olarak sağlamaktadır. Okul çağında olan her çocuk bu haktan ücretsiz olarak faydalanmaktadır. Buna rağmen okullaşma oranının çok düşük olduğunu görmekteyiz. Mülteci çocuklarının %30,5'inin okula gittiğini bunun ise ebeveynlerin tercihlerinden kaynaklandığını görmekteyiz.

Mülteci ve sığınmacılar açısından sosyal hayata adapte olma konusunda belki de en önemli konu çalışmaktır. Çalışma izni alınması konusunda yasal prosedürlerin zorluğu, meşakkatli olması bireyleri illegal yollara sürüklemektedir. Bu sebepten dolayı Karamanda bulunan bireylerin % 94,6 'sının çalışma izni bulunmamakta buna bağlı olarak da % 84,7'sinin hiçbir geliri bulunmamaktadır. Ancak devletten ve yerel yönetimlerden % 21,6' sının yardım aldığını, STK'larda ise bu oranın yarısından fazla olan % 47,3 olarak tespit edilmiştir. Araştırmamızın ikinci bölümünde STK'ların Türkiye'de meydana gelen 99 depremiden sonra kurumsal bir şekilde çalışmaya başladığını, sosyal ve maddi desteklerde bireye devlet ve yerel yönetimlerden daha hızlı ulaşabildiği bahsedilmişti. Anket sonucunda bunu destekleyen bir netice vermiştir.

Tüm mülteci ve sığınmacılar son yasal düzenlemeler ile genel sağlık sigortası kapsamına alınmış ve sağlık hizmetlerinde ücretsiz olarak yararlanmaları sağlanmıştır. Ancak sağlık hizmeti alınması sırasında dil bilmemekten ileri gelen bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Dil kurslarının azlığı ve mültecilerin kalıcılık düşünmemesinden kaynaklanan dil öğrenmek istememek sorunların aşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu gün Karaman ilinde çeşitli uyruklardan bulunan bireylerin %75,7' si ülkelerinde uygun şartların oluşması durumunda ülkelerine geri döneceklerini belirtmişlerdir.

Mültecilerin karaman ilinde genel olarak temel sosyal hizmetlerden faydalanmak konusunda yasal olarak önlerinde bir engel bulunmadığı ancak hizmet sunumunda ve tanıtımından kaynaklanan eksiklikler olduğu görülmektedir. Yaşanan bu sorunların çözümü için il göç idareleri, kamu kurumları, yerel yönetimlerdeki ilgili birimler ve STK'ların iş birliği içerisinde çalışması gerektiği ve gerekli düzenlemelerin yapılmasının önemli olduğu hususu vurgulanabilir. Hizmet sunan kurumlar ve STK'lardaki çalışanların eğitimi, dil eksikliklerinin giderilmesi ve özellikle genç mülteci nüfusunun istihdamının sağlanması bu konudaki yasal eksikliklerin giderilmesi yaşanmakta olan sorunların çözümü için oldukça önemlidir.

Mültecilerin kente uyum aşamasında yaşadıkları sorunların çözüme kavuşması için yasal ve kurumsal anlamda yapılması gereken değişiklikler, toplumsal anlamda kabulün sağlanması için yapılan çalışmadan çıkarılan sonuçlar neticesinde aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Mültecilerin sıklıkla gittikleri kamu kurum ve kuruluşlarında veya yerel yönetim birimlerinde tam zamanlı dil bilen personel istihdam edilmelidir.
- Eğitim çağındaki çocukların okula gönderilmesi için aileler bilinçlendirilmeli, bunun yasal bir zorunluluk olduğu anlatılmalıdır.
- Mültecilerin genç nüfus potansiyeli bulunduğu görülmektedir. Emek piyasasında uyum için devlet etkin rol oynamalı, kayıt dışı istihdam ile mücadele etmelidir. Çalışma izinlerinin önündeki engeller kaldırılmalı, kırtasiyecilik azaltılmalıdır.
- Mültecilerin kendi kültürlerini, değerlerini koruyup geliştirmelerini aynı zamanda Türk kültür ve değerlerinden dışlanmalarını engellemek için hem karaman yerel halkı hem de mülteciler bilinçlendirilmeli, aktif politikalar ve programlar geliştirilmelidir.
- Sosyal yardımlar konusunda ortak bir veri tabanı oluşturulmalıdır.

- Sosyal yardımlar konusunda saha çalışması yapılmalı, çocuk ve yaşlılardan başlanarak her bireye yardım ulaştırılmalıdır.
- Mültecilerin çocukları ve yetişkin bireylerin Türkçe dil eğitimi alma konusunda bilinçlendirilmesi için, farklı yaş guruplarına göre dil eğitim kursları açılmalıdır.
- Kimlik (statü) alma süreci hızlandırılmalıdır.
- Sadece Suriyeli değil bütün mültecilerin sosyal uyumu hedeflenmelidir.
- Yasal olarak tek ilde imza zorunluluğu uygun şartlarda esnetilmelidir.
- Mültecilerde en çok karşılaşılan sağlık hizmeti alma konusunda sorunlarını dil yetersizliği ve kadın hastaların erkek hekimlere başvurmak istememesi sorununun çözümü konusunda hassasiyetler dikkate alınarak çözüm yolları üretilmelidir.
- Türkiye Cumhuriyeti Devletinin siyasi, sosyal, kültürel ve yapısal çözümler üretmek için tek çatı altında topladığı iltica meselesini, daha kurumsal çözümler üretebilmek amacı ile Göç Bakanlığı'nın kurulması düşünülebilir.
- Mülteci meselesinin küresel bir sorun olduğu, sorumluluğun paylaşılması gerekliliği uluslararası alanda dile getirilmeli ve etkin çaba gösterilmesi gerekliliği AB'nin mülteci meselesini kendi sınırları dışında tutmaya çalışmasının üstünü örtmemeli ve şeffaflık sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, mülteci sorunlarına yönelik yukarıda belirtilen öneriler doğrultusunda yaşanmakta olan sorunlar önemli ölçüde çözüme kavuşmuş olacak ve ileride doğacak olan problemlerin engellenmesine yönelik önemli mekanizmalar hayata geçirilmiş olacaktır. Böylelikle mülteci ve sığınmacılar Karaman ilinde kente uyumu, kültürel değerlerini koruyarak yerel halkla çok kültürlülüğün avantajlarından faydalanılarak uyum sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- "Türkiye'nin İlk Mülteci Meclisi Konak Kent Konseyinde Kuruldu!",
<http://www.konakkentkonseyi.org/news.php?isl=38> (Erişim Tarihi: 20.05.2017)
- 5393 sayılı Belediye Kanunu (2005). T.C Resmi Gazete, 25874, 13 Temmuz 2005.
- 6458 sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013). T.C Resmi Gazete, 28615, 11 Nisan 2013.
- Acer, Y. Kaya, İ. Gümüş, M. (2010). *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*, Ankara:Uşak yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016). "Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu", A. Esen, M. Duman (Ed.), *Türkiye'de Geçici koruma altındaki Suriyeliler: tespitler ve öneriler.* (171-194). İstanbul: Wald. Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı
- AFAD. (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (2015) Afet Raporu: Suriye, <https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747>, 25.12.2017
- Akpınar, M. (2013). *Arap Baharı Mı İran Ateşi Mi, İran Türkiye Ve Batı Üzerinden Ortadoğu Analizleri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Altıparmak, B. (2015) Hemşeri Derneklerinin Kente Uyum Sürecine Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(5), 442-442.
- Altunışık R., Coşkun R., Bayraktaroğlu S. ve Yıldırım E. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı*, Sakarya Kitabevi, Geliştirilmiş 4.Baskı, Sakarya.

- Apak, H. (2015). Uluslararası Göç ve Sivil Toplum: Suriyeli Göçmen STK'lar, Toprak, B. Akbaş, A. Özçelik, F. (ed).*Sosyal Bilimler Genç Akademisyenler Sempozyumu 1*, 8,9 Mayıs, Mardin, ss.274-282.
- Arda, E. Kılıçgedik, N. Bakan, S. Bakan, İ. Kemer, B (2003). *Sosyal Bilimler El Sözlüğü*, İstanbul: Alfa Basım.
- Asar, A. (2004). *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*, 2.Baskı Ankara: Emek Ofset
- Aslan, S. (2010). Sivil Toplum Ve Demokrasi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.15, S.2, ss. 357-374.
- Avrupa Komisyonu (1999). Türkiye 1999 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel
- Avrupa Komisyonu (2000). Türkiye 2000 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel
- Avrupa Komisyonu (2001). Türkiye 2001 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel
- Avrupa Komisyonu (2002). Türkiye 2002 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel
- Avrupa Komisyonu (2003). Türkiye 2003 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel
- Avrupa Komisyonu (2004). Türkiye 2004 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2005). Türkiye 2005 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2006). Türkiye 2006 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2007). Türkiye 2007 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2008). Türkiye 2008 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2009). Türkiye 2009 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2010). Türkiye 2010 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2011). Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2012). Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2013). Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2014). Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2015). Türkiye 2015 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2016). Türkiye 2016 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Avrupa Komisyonu (2018). Türkiye 2018 Yılı İlerleme Raporu. Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar. Brüksel

Balcıoğlu, İ. (2007). *Sosyal ve Psikolojik Açıdan Göç*, İstanbul: Elit Kültür Yayınları.

Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Türkiye’de UNHCR, Erişim Tarihi: 21.04.2017 (<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=28>).

Bozkurt, Y. (2014). Yerel Demokrasi Aracı Olarak Türkiye’de Kent Konseyleri: Yapı İşleyiş ve Sorunları, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40,

Bülbül, S., Köse, A. (2010). Türkiye’de Bölgeler Arası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi, *İstanbul üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1), 75-94.

Canatan, K. (1990). *Göçmenlerin Kimlik Arayışı*, İstanbul: Endülüs Yayınları

Canpolat, H., Arner, H. (2012). *Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi*. (Rapor no: 123), Ankara: ORSAM Raporu.

Castles, S., Miller, M.J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*(Çev. Bülent Uğur Bal- İbrahim Akbulut). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

- Cordero-Guzman, H. R. (2005). Community-Based Organisations and Migration in New York City. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(5), 889-909
- Çaha, Ö. (1995). “Cumhuriyet Türkiye’sinin İlk Yıllarında Sivil Toplum”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 99-113.
- Çaha, Ö. (2003). *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, İstanbul: Kaya Matbaacılık.
- Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Danış, D. (2009). Iraktan Uzağa: 1991 Sonrası Dışarı Göç, *Ortadoğu Analiz*, Haziran, Cilt 1, Sayı 6, 15-22.
- Davutoğlu, A. (2016). *Stratejik Derinlik, Türkiye’nin Uluslararası Konumu*. (109. Baskı) İstanbul: Küre Yayınları
- Demir, O. (2008). *Yerel Siyasette Katılımcılık ve Kalkınma (Türkiye’de Yerel Gündem 21 Örneği)* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Deniz, O. (2009). Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 187-204.
- Doğan, İ. (2007). Türkiye’de Çok Partili Dönemde Sivil Toplumun Gelişimi, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(2), 83-97
- Doğan, K. (2008). *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Dönmez, C. (2010). *Türkiye’de Sığınmacıların Korunmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü*, Çanakkale On Sekiz Mart üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ekşi, N. (2006). *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular*, İstanbul: Beta Yayınları.

Erdoğan, M. M. (2016). Türkiye’deki Suriyeliler ve Yerel Yönetimler. *İller ve Belediyeler Dergisi*, 8(13), 28-35.

Erdoğan, M. M. (2017), *Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Akademisyen ve Üniversite Öğrencilerinin Durumu, Sorunları ve Beklentileri Araştırması*. İGAM İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi.

Erten, R. (2015). “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XIX(1).

Es, M. Ateş, H. (2010). “Kent Yönetimi, Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 48.

Esen, A. (2016). “Uluslararası Düzensiz Göçler ve Yerel Yönetimler”, .A. Esen, M. Duman (ed.), *Türkiye’de Geçici koruma altındaki Suriyeliler: tespitler ve öneriler*. (13-45). İstanbul: Wald Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı

Geçici Koruma Yönetmeliği (2014). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Geçici Koruma Yönetmeliği. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma-yonetmeliği_333_336_1473_icerik erişim tarihi 25.12.2017.

Geçici Koruma Yönetmeliği (2014, 22 Ekim), *T.C. Resmi Gazete*, 29153

Gençler, A. (2002). “Yabancı Kaçak İşçilik ve Türkiye Örneği”, *TUHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, C.17, S.3, s.28.

Gümrükçü, H (2003). *Küreselleşme ve Türkiye*, İstanbul: Beta basım yayım

- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”, Ahmet İçduygu ve İbrahim Sirkeci (Ed.), *75 Yılda Köylerden Şehirlere* İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, ss. 249-268.
- İçli, G. (2008). *Sosyolojiye Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- İGAM, (İltica ve Göç Araştırma Merkezi). (2013). *Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Haklarının Korunması Ve Yaşam koşullarının Arttırılmasında Rol Alan STÖ’lerin Üç Sınır İlindeki Çalışmalarıyla İlgili Örnek Durum Analizi*.Ankara: Anıl Matbaa Ltd. Şti.
- Kara, P. ve Korkut, R. (2010). Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler, *Türk İdare Dergisi*, Haziran, Sayı: 467, 253-155.
- Karakaş, M (2006). *Küreselleşme ve Türk Kimliği*, Ankara: Elips kitap.
- Karaman Belediyesi Meclis Kararı, Şubat 1. Birleşim, 06.02.2017, 2 Sayılı Kararı, Md:44
- Kariman, S. (2015). “Türkiye’ye Göç Eden Mültecilerin Sosyal Hayata Uyum Sürecinin İncelenmesi: Isparta Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Kaya, A. , Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kışlalı, T. A. (1999). *Siyaset Bilimi*, Ankara: İmge Kitapevi.
- Kızılay. (2017). Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu, https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/24035112_kasim-2017-yeni.pdf E. T: 21.04.2017.

Kutlu, Ö., Usta, S., Kocaoğlu, M. (2009). Vatandaş Odaklı/ Vatandaşın Odakta Olduğu Yönetim, Kent Konseyleri ve Selçuklu Belediyesi Örneği, *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18, 507-532.

Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, Mevzuat Bilgi Sistemi, <http://www.mevzuat.gov.tr> E. T: 21.04.2017

Odman, M. T. (2011). *Vatansızların Hukuki Durumu ve Türk Hukuku*, Adana: Çağ Üniversitesi Yayınları

Orhan, O. (2014). Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: *Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*, Ankara: ORSAM Raporu.

Özkalp, E. (2013). *Sosyolojiye Giriş*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım

Pusch, B., Wilkoszewski, T. (2010). *Türkiye'ye Uluslar Arası Göç Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar* (Çev. Mutlu Çomak Özbatır), İstanbul: Kitap Yayınevi

Sağiroğlu, A. Z. (2016). "Türkiye' de Merkezi Göç Yönetimi". A. Esen, M. Duman (Ed.), *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*. (43-69). İstanbul: Wald Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.

Sayın, Y. (2015). *Ortadoğu'da Türkiye ve İran'ın İşbirliği İmkanları*, Çizgi Yayınevi, Konya.

Suriye'li Mülteciler ve STK'lar Ağ Haritası. (2015). (<http://sivildusun.net/suriyeli-multeciler-ve-stklar-ag-haritasi/>). Erişim Tarihi: 10. 01. 2018.

T.C İç İşleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığı, Faaliyet Alanlarına Göre Dernekler,
(<http://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/illere-gore-faal-dernekler.aspx>)

Erişim Tarihi: 10. 01. 2018.

T.C İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme,
(<http://www.goc.gov.tr/files/files/multecilerinhukukistatusuneiliskinsozlesme.pdf>).

Erişim Tarihi: 22.04. 2017

T.C İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Uluslararası Koruma Çeşitleri, Erişim Tarihi: 06.12.2017 (http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma-cesitleri_409_546_548). Erişim Tarihi: 22.04.2017

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi, (http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi_409_422_424_icerik) E. T: 21.04.2017

Talas, M. (2011). “Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 29, 387-401.

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu (2010). *İnsan Hakları Işığında Türkiye’ de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunları*, Ankara: TBMM Basımevi.

Türk Dil Kurumu (TDK), Güncel Türkçe Sözlük, Erişim Tarihi: 28.03.2017
<http://www.tdk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 28.03.2017

Türkoğlu, O. (2011). “Mülteciler ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2, 101-118.

UNHCR, Media Pagefor Global Trends Report (2017, 30 Kasım)
<http://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>.(23.04. 2018).

Yıldırım. M. (2003). “Sivil Toplum ve Devlet”, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 226-242.

Yılmaz, H. İ. (2016). “Ortadoğu’nun Jeo-Ekonomik Önemi ve ABD’nin Ortadoğu Politikasının Ekonomik Nedenleri”, *Tesam Akademi Dergisi*, Ocak-Şubat.

EK

GÖÇMENLERİN/MÜLTECİLERİN KARAMAN İLİNDE KENTE UYUMUNU BELİRLEMeye YÖNELİK ANKET FORMU

Bu anket çalışması, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Kamu Yönetimi ABD Yüksek Lisans Tez çalışması için hazırlanmıştır. Bu çalışma Karaman ilinde bulunan mültecilerin ve göçmenlerin göç nedenlerini, süreçlerini, sosyal hayata uyumları ve sonuçlarını ortaya çıkarmaya ve çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Elde edilen bilgiler tamamen bilimsel amaçla kullanılacak ve gizli kalacaktır. Anketin amacına ulaşabilmesi için vereceğiniz bilgilerin samimi ve doğru olması çok önemlidir. Samimiyetle vereceğiniz bilgiler için şimdiden teşekkür ederim.

Gülseren Ergün-Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, SBE, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

1. Cinsiyetiniz? ☐ Erkek ☐ Kadın
2. Yaşınız? ☐ 15-25 ☐ 26-35 ☐ 36-45 ☐ 46-55 ☐ 55 ve üstü
3. Uyuğunuz? ☐ Somali ☐ Suriye ☐ Irak ☐ Filistin ☐ İran ☐ Afganistan ☐ Diğer.....
4. Eğitim Durumunuz? ☐ Okuma Yazma Bilmiyor ☐ İlkokul ☐ Orta Öğretim ☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans/Doktora
5. Medeni Durumunuz? ☐ Evli ☐ Bekâr ☐ Boşanmış ☐ Eşi Ölmüş/Kayıp
6. Kaç Çocuğunuz var? ☐ Yok ☐ 1-2 ☐ 2-4 ☐ 4-6 ☐ 6 ve Üstü
7. Çocuklarınız Okula Gidiyor mu? ☐ Evet ☐ Hayır
8. Kaç yıldır bu şehirde ikamet etmektesiniz? ☐ 0-1 yıl ☐ 2-4 yıl ☐ 5-10 yıl ☐ 10 yıl ve üstü
9. Türkiye'ye Göç Etme Sebebiniz Nedir? ☐ Savaş ☐ Terör ve İç Karışıklıklar ☐ Ekonomik sebepler ☐ Doğal Afetler ☐ Mezhep Çatışmaları ☐ Eğitim ☐ Daha iyi Yaşam Arayışı ☐ Diğer
10. Türkiye'yi tercih etme sebebiniz nedir? ☐ BM yerleştirdi ☐ Kültürel bağlar ☐ Yakın olması ☐ Akrabalarım var ☐ Diğer
11. Karaman'ı tercih etmenizın sebebi nedir? ☐ BM yerleştirdi ☐ Akrabalarım var ☐ Ortak din birlikteliği ☐ Kültürel bağlar ☐ Tesadüfen yerleştim ☐ Türkiye'nin Devlet Politikası Gereği ☐ Diğer
12. Bu şehirde nerede barınmaktasınız/kalmaktasınız? ☐ Apartman dairesi ☐ Müstakil ev ☐ Apart otel ☐ Yurt ☐ Diğer
13. Oturduğunuz evde kaç kişi kalıyor? ☐ 1-2 ☐ 2-4 ☐ 4-6 ☐ 6-8 ☐ 8 ve üstü
14. Türkiye' de çalışma izniniz var mı? ☐ Evet ☐ Hayır
15. Mesleğiniz nedir? (Lütfen Belirtiniz)
16. Hangi işte çalışıyorsunuz? ☐ Çalışmıyorum ☐ (Lütfen Belirtiniz)
17. Aylık Ortalama Geliriniz? ☐ Gelir Yok ☐ 0-500 TL ☐ 500 TL ☐ 500-1000 T ☐ 1000-2000 TL ☐ 2000 TL üstü
18. Türkiye Cumhuriyeti Devleti size yardım ediyor mu? ☐ Evet ☐ Hayır
19. Yerel yönetimler (Belediyeler ve İl Özel İdaresi) yardım alıyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır

20. STK'lardan (vakıf, dernek gibi) yardım alıyor musunuz? () Evet () Hayır
21. Karaman'da ücretsiz sağlık hizmetinden yararlanıyor musunuz? () Evet () Hayır
22. Türkçe dil eğitimi aldınız mı? () Evet () Hayır
23. Türkçe dil eğitimi aldıysan hangi kurum/kuruluştan aldınız belirtiniz?
.....
24. Ülkenizde uygun şartlar oluştuğunda geri dönmeyi düşünüyor musunuz? () Evet () Hayır

	Aşağıdaki ifadelere katılma düzeyinizi belirten sütuna (X) işareti koyunuz.	İyi	Orta	Kötü
1.	Türkiye'ye gelmeden önceki Türkiye'nin gözünüzdeki imajı nasıldı?	1	2	3
2.	Türkiye'ye geldikten sonraki gördüğünüz Türkiye'nin imajı nasıldır?	1	2	3
3.	Karamanda yerel halkla (esnaf, işveren, çalışma arkadaşları) ilişkileriniz nasıldır?	1	2	3
4.	Karamanda konaklama imkânları konusundaki görüşünüz nedir?	1	2	3
5.	Sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımınız konusundaki görüşünüz nedir?	1	2	3
6.	İstenilen yerlere ulaşabilmeye (Tren, minibüs, otobüs, uçak vd.) yönelik görüşünüz nedir?	1	2	3
7.	Karaman'da toplu taşıma araçlarını kullanım memnuniyet düzeyiniz nasıldır?	1	2	3
8.	Gıda, kıyafet ve diğer ihtiyaçlarınızı karşılamada Karaman yeterli midir?	1	2	3
9.	Karaman'ın iklim koşulları hakkındaki görüşünüz nasıldır?	1	2	3
10.	Karaman'da iş bulma imkânları hakkındaki düşünceniz nasıldır?	1	2	3
11.	Karamanda sağlık imkânları konusundaki görüşünüz nedir?	1	2	3
12.	Karamanda eğitim imkânları konusundaki görüşünüz nedir?	1	2	3
13.	Karaman'da kendinizi ve ailenizi hangi derecede güvende hissediyorsunuz?	1	2	3
14.	Karamanda yaşam şartları konusundaki görüşünüz nedir?	1	2	3
15.	Yerel yönetimlerle (belediye ve il özel idaresi) ilişki düzeyiniz nasıldır?	1	2	3
16.	Sivil toplum kuruluşları (vakıf dernek) ile ilişki düzeyiniz nasıldır?	1	2	3
17.	Karaman Kent Konseyi ile ilişki düzeyiniz nasıldır?	1	2	3
18.	Kamu kurum ve kuruluşlarının sunduğu hizmetleri ile ilgili görüşünüz nasıldır?	1	2	3